ARKA KAPAK

kitap ve kültür dergisi
arkakapak.com

Yıl:1 Sayı:10 Temmuz 2016 / 9,00 ₺

Gregor Samsa bir sabah bunaltıcı düşlerinden uyandığında...

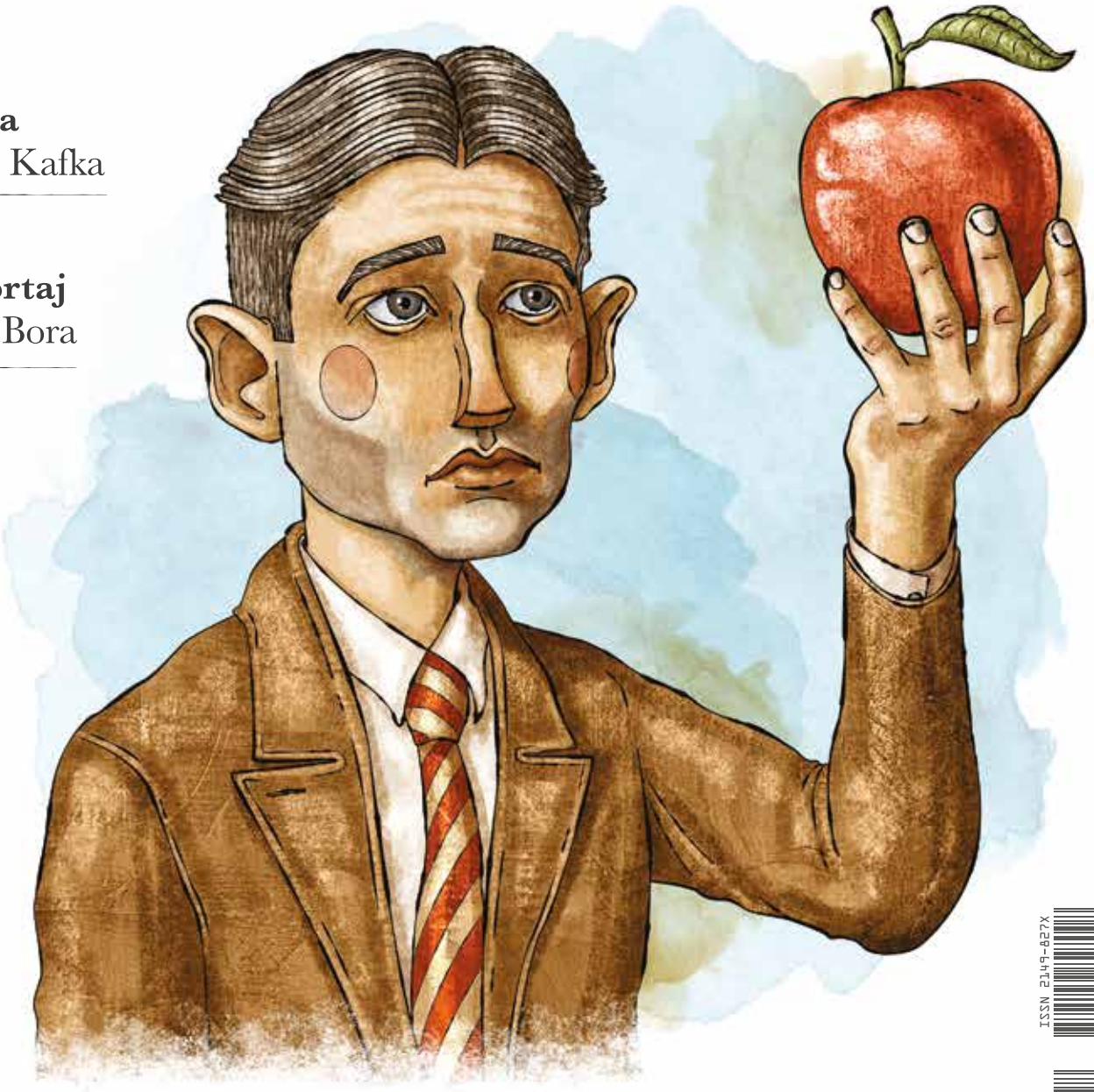

S.22
Dosya
Franz Kafka

S.32
Röportaj
Tanıl Bora

S.6
Haydar Ergülen

S.8
Enis Batur

S.12
Kemal Varol

S.30
Feridun Andaç

ISSN 2147-827X

Kitap hayattır...

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

"Armut dibine düşer"
Peki ama ya düşmezse?

"Andrew Solomon'un ebeveynliğin beraberinde getirebildiği en yoğun güçlüklerden birçoğunu kapsayan araştırması, bizi insan farklılığına ilişkin anlayışımızı gözden geçirmeye zorluyor."
Philip Gourevitch

Bize benzemelerini umarak dünyaya getirdiğimiz çocuklarımız, bazen bizden farklı olurlar. Kendisi de farklı bir çocuk olarak dünyaya gelen Andrew Solomon, on yıl boyunca üç yüzden fazla aileyle yaptığı görüşmelere dayanarak, otizmden şizofreniye, down sendromundan trans-cinsiyete ebeveynliğin beraberinde getirebildiği en yoğun güçlükleri, edindiğimiz farklı kimlikler arasındaki çatışmaları ve oldukları gibi kabullendikleri çocuklarıyla birlikte büyüyen anne babaları anlatıyor.

Armut Dibine Düşmeyince, tıp biliminin bizi normalleştirme çabalarına karşın çeşitliliğimizi korumak için verdiğimiz evrensel mücadelenin, insan sevgisinin ve şefkatinin dokunaklı ve sürükleyici bir anlatımı.

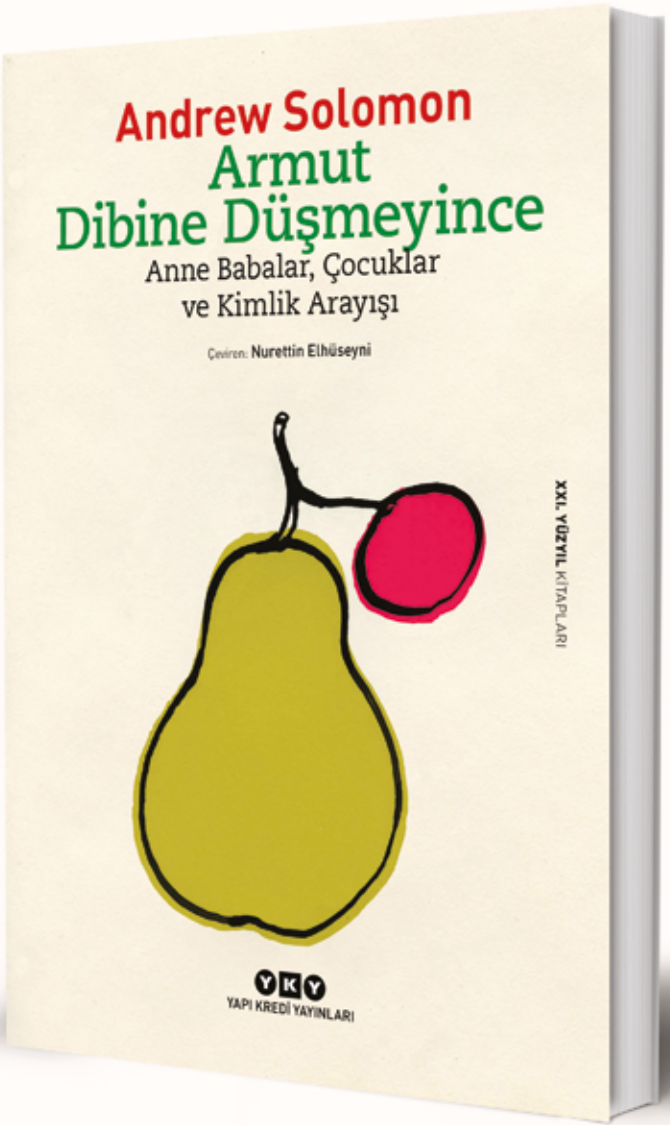

Armut Dibine Düşmeyince
Anne Babalar, Çocuklar ve Kimlik Arayışı
Andrew Solomon
Çeviren: Nurettin Elhüseyni
XXI. Yüzyıl Kitapları, 848 s.

YapıKredi
Kültür Sanat Yayıncılık

www.ykykultur.com.tr YapiKrediKulturSanatYayincilik YKYHaber

ARKA KAPAK
kitap ve kültür dergisi

Sayı: 10 - Temmuz 2016
Ayda bir çıkar
arkakapak.com
ISSN No: 9772149827008

İmtiyaz Sahibi
Libronet Bilgi Hizmetleri ve Yazılım San. Tic. Ltd. Şti. adına
Mehmed Ali Çalışkan

Yayın Yönetmeni
Yunus Emre Tozal
yunusemre.tozal@libronet.com

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Erkan Şimşek
erkan.simsek@libronet.com

Editör
İsa Karaaslan
isa.karaaslan@libronet.com

Yayın Kurulu
Erkan Şimşek, Yunus Emre Tozal, İsa Karaaslan, Cemil Üzen, Zahid Yıldırım
Olcay Mağden Ünal, Hatice Yalçın, Murat Çiftçi, Ümit Yaşar Özkan

Görsel Yönetmen
Zahid Yıldırım

Mizanpaj
Cemal Keskin

Kapak İllustrasyonu
Onur Erler

Kurumsal İletişim ve Reklam
Hatice Yalçın
kurumsal@babil.com

Satış
Semih Gülseren
0530 176 79 45
semih.gulseren@libronet.com

Basım Yeri
Elma Basım Yayın ve İletişim Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti.
Halkalı Cad. B4 Blok 164 Sefaköy, Küçükçekmece, İstanbul
Matbaa Sertifika No: 120 58

Dağıtım
Turkuaz Dağıtım
Tel: 0216 585 90 00

Yazı Göndermek İçin
Yazılarınızı "editor@arkakapak.com" adresine gönderebilirsiniz.

Yönetim Yeri
Altunizade Mah. Kısıklı Cad. Aköz İş Merkezi No:14 B Blok D:6 (PK:34662)
Üsküdar - İstanbul

Arka Kapak Papersense'in yayınıdır.

© Her hakkı saklıdır.
Bu dergide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve illustrasyonların elektronik ortamlar da dahil olmak üzere çoğaltma hakları Libronet Bilgi Hizmetleri ve Yazılım San. Tic. Ltd. Şti.'ye aittir. Yazılı izin olmaksızın kullanılamaz.

papersense

"Gregor Samsa bir sabah bunaltıcı düşlerden uyandığında, kendini yatağında dev bir böceğe dönüşmüş olarak buldu. Zırh gibi sertleşmiş sırtının üstünde yatmaktaydı ve başını biraz kaldırdığında bir kubbe gibi şişmiş, kahverengi, sertleşen kısımların oluşturduğu yay biçimi çizgilerle parsellere ayrılmış karnını görüyordu; karnının tepesindeki yorgan neredeyse tümüyle yere kaymak üzereydi ve tutunabileceği hiçbir nokta kalmamış gibiydi..."

Dünyaca meşhur bu harikulade cümlelerle başlayan *Dönüşüm* (Die Verwandlung) 101 yaşında. 20. yüzyılın ilk büyük kurgusal meydan okumalarından biri olan ve onlarca yıldır birçok anlatının sıfır noktası olmaya devam eden, hep güncel kalan, ufuklar açan bir roman *Dönüşüm*. Prag'da Almanca konuşan bir Yahudi olarak yaşayan, özel bir tarihin içinden gelen ve konuşan Franz Kafka'nın biyografisinin adeta doğal bir çıktısı da diyebiliriz *Dönüşüm* için. Toplumun, devletin, örgütlü tüm yapılan ötekine, kendi gibi olmayana, farklı olana davranış biçiminin edebi bir şemasını çıkaran, psikolojisini çerçeveleyen Kafka, Tanıl Bora'nın tabiriyle "*bu ahvalin bilinçli bir analisti olmasa da romancısı olmasını bilmiştir.*"

Böylesine güçlü ve ikonik bir yazar-roman ilişkisine elbette kayıtsız kalamadık ve 10. sayımızın dosya konusu olarak *Dönüşüm*'ü seçtik. Dosyamızda Abdullah Yavuz Altun, Gregor Samsa'nın Kafka'yla iç içe geçmiş portresini yazarken, Ümit Yaşar Özkan *Dönüşüm*'ün çizgi roman hallerini inceledi. Medeni Yılmaz, Kafka-Samsa tandeminin kaybetmeye yazgılı akıbetlerini anlatırken, Feridun Andaç günlüklerinden süzülen Kafka'yı yazdı. Sevengül Sönmez ise Kafka Müzesi'nin atmosferini okurlarla paylaştı. Bu sayının söyleşisini ise İletişim Yayınları namına *Dönüşüm*'ü tercüme eden Tanıl Bora ile yaptık. Bora'nın üslubu ve birikimi ile renklenen bu söyleşiyi defalarca okuyacağınıza eminiz.

Yaz aylarının mecburî rehavetine rağmen bu ayda da kitap incelemeleri açısından Arka Kapak yine zengin. Leo Buscaglia'dan Halil İnalcık'a, Kazuo İshiguro'dan Hasan Akay'a, Ahmed Cebbar'dan Cengiz Aytmatov'a geniş bir yazar yelpazesini sayfalarımızda ağırladık. Bu sayımızda dosyaya özel söyleşiyle birlikte farklı söyleşiler de yer alıyor. Özellikle Jojo Moyes'in özel olarak tercüme ettiğimiz söyleşisi keyifle okunuyor. Genç yazar Büşra Yılmaz'ın söyleşisi de bilhassa akranları için güzel bir selam oldu.

Çocuk edebiyatına ayırdığımız sayfalar yine çok zengin ve meraklı okurlara rehberlik ediyor. Tuğçe Nida Sevin'in bu ayki portresi ise *Mucize* (Pegasus Yay.) ile tüm dünyada sevilen R. J. Palacio. Sevin'in bu ay için seçtiği kitaplar da ilginizi çekecek. Tefrika çizgi romanımızda bu ay İlya İvanov'un Maymun-İnsanları'nın ikinci ve son bölümü yer alıyor. Ağustosta ise yeni bir çizgi romana başlayacağız.

Yazarlarımızdan Haydar Ergülen ise içine şiirlerini yazdığı, notlarını tuttuğu defterlerini kaybetme öykülerini yarı eğlenceli yarı hüzünlü bir dille anlatırken, Enis Batur da gazete ve dergilerden kestiği küpürleri yine o bildik, şekerli üslubuyla yazdı. Kemal Varol bir ilk roman olan *İlerde Hep Yalnız*'ı inceledi.

Editörün masası köşemizde bu ay Zodyak Kitap'tan Utku Özcan konuğumuz oldu. Kapak tasarımcımız ise Everest Yayınları'na yaptığı kapaklarla dikkat çeken Faruk Baydar. Yaz sıcaklarına aldırmadan hazırladığımız Temmuz sayımızı keyifle okuyacağınızı tahmin ediyoruz.

Saygılarımızla
Arka Kapak

ARKA KAPAK
kitap ve kültür dergisi

İÇİNDE NE VAR?
YIL: 1 / SAYI: 10
TEMMUZ 2016

6
HAYDAR ERGÜLEN
VAPUR DEFTERİYLE UÇAĞA BİNMEK!

8
ENİS BATUR
KESİK

10
FIRAT DEMİREL
HANGİMİZ DELİ DEĞİLİZ Kİ?

11
İLYAS KOÇ
BİR NEYZEN İKİ DERYA

12
KEMAL VAROL
BİR ARAYIŞIN ROMANI

14
MUSA BALCI
ÇAĞDAŞ İRAN ANTOLOJİSİ

16
ÜLKÜ ÖZEL AKAGÜNDÜZ
YAŞAMAK, SEVMEK VE ÖĞRENMEK YENİDEN...

17
NİHAL YORMAZ
ŞEHİRLERE SIĞMAYAN AŞK HİKÂYELERİ

18
İREM UZUNHASANOĞLU
KAZUO ISHIGURO

20
EDA SELİMOĞLU
BEYAZ GEMİ

22
ABDULLAH YAVUZ ALTUN
MEHMED ALİ ÇALIŞKAN
MEDENİ YILMAZ
SEVENGÜL SÖNMEZ
ÜMİT YAŞAR ÖZKAN
FRANZ KAFKA
DOSYA

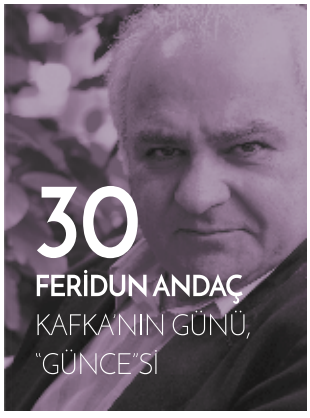

30
FERİDUN ANDAÇ
KAFKA'NIN GÜNÜ, "GÜNCE"Sİ

32
YUNUS EMRE TOZAL
ERKAN ŞİMŞEK
TANIL BORA
RÖPORTAJ

35
TANER AFŞAR
ADALET MÜLKÜN TEMELİ MİDİR?

36
AYŞE EROĞLU
TOLSTOY'DAN HAYAT ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

38
ÖZKAN ALİ BOZDEMİR
BEHÇET NECATİGİL

40
SABRİ AKGÖNÜL
İSLÂM COĞRAFYASININ BİLİM MİRASI

42
YUNUS EMRE TOZAL
ZİHNİN LİSANI: KALEM

43
İSA KARAASLAN
BEŞ ŞEHİR

44
İHSAN SÖNMEZ
MÜSECCEL KİTAPTIR, SOĞUK OKUYUNUZ...

46
BURÇİN AYDOĞDU
SSCB GERÇEKTEN MARKS'IN YOLU MUYDU?

48
MUHİTTİN ŞİMŞEK
İSTANBUL'UN SESLERİ

50
TUĞBA COŞKUNER
BİR FİLİSTİN VAR FİLİSTİN'DEN İÇERU

52
ÇİZGİ ROMAN

58
ELİF KURT
MUHAMMED ALİ YUMRUĞUNU KİME SALLIYORDU?

60
ÇOCUK EDEBİYATI
ADNAN SARACOĞLU
RABİA GÜLCAN KARDAŞ
NECLA TOPÇI
ÜMİT YAŞAR ÖZKAN
ELİF KONAR ÖZKAN

69
NİHAL YORMAZ
KİTAP BLOG

72
ARKA BLOG
EZGİ DURMUŞ

73
ABDULLAH RIDVAN CAN
HAYAO MIYAZAKI

76
TUĞBA GÜNER
GİRİŞİMCİLER İÇİN FİLMLER

78
PERDE

80
TÜRK SİNEMASI ARAŞTIRMALARI
TUBA DENİZ

87
EDİTÖRÜN MASASI
UTKU ÖZCAN

88
FARUK BAYDAR

2016 HAZİRAN AYINDA
HANGİ KİTAPLARI OKUDUK

Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu
Stefan Zweig

Oblomov
İvan Aleksandroviç Gonçarov

Bülbülü Öldürmek
Harper Lee

Kötü Alışkanlıklara İyi Öneriler
Şermin Çarkacı

Kadınsız Erekler
Haruki Murakami

2016 YILI
HAZİRAN AYI ÇOK SATANLAR

1 Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu
2 Oblomov
3 Bülbülü Öldürmek
4 Olağanüstü Bir Gece
5 Kötü Alışkanlıklara İyi Öneriler
6 Kadınsız Erkekler
7 Kaplumbağa Battuta Günlükleri
8 Hayvanlardan Tanrılara - Sapiens
9 1984
10 Medeniyetler ve Şehirler
11 Çocukluğun Sonu
12 Sineklerin Tanrısı
13 Paris ve Londra'da Beş Parasız
14 İçimizdeki Şeytan
15 Kürk Mantolu Madonna
16 Simyacı
17 Senden Önce Ben
18 Kaplumbağa Battuta Günlükleri
19 Şeker Portakalı
20 Bazı Kelimeler Çok Güzel
21 Tutunamayanlar
22 Lontano
23 Ölüme Fısıldayan Adam
24 Gurur ve Önyargı
25 Kırmızı Saçlı Kadın

2016 YILI
HAZİRAN AYI ÇOK SATAN E-KİTAPLAR

1 Bir Kedi, Bir Adam, Bir Ölüm
2 TED Gibi Konuş
3 Dönüşüm
4 1984
5 Kimsenin Bilemeyeceği Şeyler
6 Hz. Muhammed'in Hayatı
7 Benim Sessiz Arkadaşım
8 Antabus
9 Bize Göre
10 Kaiken

2016 YILI HAZİRAN AYI EN ÇOK SATAN
İLK 10 YAYINEVİ - SEPET FREKANSLARI
(%)

Osmanlı İmparatorluğu ve İslam... Kolayca üç kelimeyle altını çizdiğimiz bu çetin sorunsal, basit bir teşbihle modern Osmanlı tarihçiliğinin veya tarih yazıcılığının karmaşık, çetrefil, girift labirentlerle dolu muhteşem cesamette bir "karınca yuvası"dır. Bu karınca yuvası, uzun zamandan beri zihnimizi meşgul eden çok cazip, âdeta efsunlu bir konu idi.

Şunu kendimize hep sormuşuzdur: Neden bunca Osmanlı tarihçisi, onca yıldır inceledikleri Osmanlı İmparatorluğu'nun kimliğini ve ideolojisini inşa eden, yönlendiren, ana zeminini oluşturan bu sorunsal üzerinde durmuyor, tartışmıyor, kısaca bu karınca yuvasına neden girmeye teşebbüs etmiyorlardı? Bazı büyük Osmanlı tarihçilerinin bile bu meseleye dair muhakkak ki söyleyecekleri çok şeyleri olmakla beraber, neden söylemiyorlardı?

OSMANLI ÜZERİNE KONUŞMALAR,
Ahmet Tabakoğlu, Ahmet Yaşar Ocak, Berch Berberoğlu, Feridun M. Emecen, Mehmet Akif Aydın, Mehmet Genç, Michael Ursinus, Suraiya Faroqhi,
Editör: **Fuat Aydın**,
152 sayfa

Modern dünyanın birikiminden faydalanmamızı sağlayacak bir metodoloji inşa etmeliyiz. Batı düşüncesi veya Batı geleneği ile Müslüman aklın iletişimini, dengeleyici, karşılaştırmacı, çatışmacı, kavgacı yaklaşımlardan öte gitmeyen mevcut iletişim usluplarından kurtarmalıyız. Bu bakış açısı, bilgisizce kendini üstün görme ruhuyla mutlak retçiliğin, eziklik ruhuyla mutlak kabulün veya metodolojiden yoksun seçmeciliğin sona ermesini sağlayacaktır.

İslâmî geleneğimizi yeniden gözden geçirmek; eleştirel, çözümlemeci, epistemolojik okumalar yapmak, Kur'ân'ın doğrulama yöntemi ve otoritesinin ölçüsüne vurmak zorundayız. Bu bakış açısı, gelenekle iletişim üslûbumuza hâkim olan "mutlak red", "mutlak kabul" ve "metodsuz seçicilik" gibi üç kısır döngüden kurtulmamızı sağlayacaktır.

VAHYİ VE KAİNATI BİRLİKTE OKUMAK, Prof. Dr. Taha Cabir Alvani,
Çeviri: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Irmak, 96 Sayfa

VAPUR DEFTERİYLE **UÇAĞA BİNME!**

Haydar Ergülen

"*Arka Kapak*" dergisini ilk sayısından beri izleyenlerin şimdiye hayli defteri olmuştur. Malumunuz bunların tasarımları da derginin kapak tasarımıyla aynı. O ay derginin kapağında ne varsa, defterin kapağında da o oluyor. Haliyle güzel oluyor. Ben bir-iki kez de dergimi yollamadılar diye *Arka Kapak* yazıhanesine gittiğim için, sus payı olarak biraz defter daha verdiler. Defterlerin bir ortağı var, kızım Nar. Bana gelen defter, kalem türünden armağanları doğal olarak kendisine de gelmiş sayıyor ve baba-kız biriktirip duruyoruz. Demek ki defteri almakla her şey tamam olmuyor, aksine ülkemizde sık sık denildiği üzere her şey yeni başlıyor, bir de biz bitti demeden bitmiyor! Defteri şarj edemeyeceğimize göre yedeklemek gerekiyor. Yedekli çalışmak diye bir şey var biliyorsunuz hemen her sektörde, eh yazı işi de bir tür sektör olduğuna göre hem yazanların hem de okuyanların yedekli çalışması gayet doğal.

Bunları okuyan da benim gayet disiplinli, düzenli, her şeyi yedekleyerek, kopyasını alarak filan çalıştığımı düşünür. Disiplinli, evet, sayılırım, çünkü her ay pek çok yazı yazdığım için kaçınılmaz olarak kendiliğinden de olsa bir disiplin var. Düzenliliğe gelince, pek çok yazardan duyduğum, dağınıklığın düzeni ya da düzensiz bir düzenlilik bende de var. Fakat iş şu yedekleme, kopyasını alma, kaydetmeye filan gelince unutun gitsin ya da beni hiç saymayın! Öyle bir şey yapmıyorum çünkü. Peki ne yapıyorum?

Defteri cebime koyuyorum, ceketimin iç cebine. Özellikle İstanbul içinde çok dolaştığım için defteri yanımdan eksik etmiyorum. Dolaşmak: İstanbul'un güzelliklerini görmek ya da şöyle baharda şairane bir yürüyüş tutturayım, şimdi erguvan zamanı, Boğaz'a uzanıp erguvan kokulu şiirler yazayım, hafta içi sakin olur şöyle Burgazada'ya bir gidip Çakır'ı göreyim, Çakır kim olacak canım, bizim Sait Faik... filan gibi turistik ya da şairane vakitlerim yok benim. Galiba hiç de olmadı. Şikayet etmeyi sevmem, sızlanmaksa benden uzak olsun, sizden de tabii; ama yaş 60 olmuşken şöyle hayatta yapamadığım şeylerin bir listesini yazayım bari bir ara zaman bulursam.

Gördüğünüz gibi oradan buradan yazıp duruyorum. Çünkü derdim var ve onu dağıtmak, unutmak, paylaşmak, yükün birazını da 'sevgili okur'um sana yıkmak istiyorum izin ve omuz verirsen! Neyse.

İstanbul'un içinde geçen aya kadar "Yazarlar Okullarda" projesi kapsamında çeşitli ortaokul ve liselere, bunun dışında da kütüphane haftası, edebiyat günleri gibi etkinlikler için de ilkokullara ve özel okullara söyleşiye, şiir okumaya, imzaya gidiyordum. Sonra projenin iptal edildiğini duydum. Yazık olmuş. İyi ve kapsamlı bir etkinlikti, tabii çoğunluğu İslamcı, ama onun dışında 'bizim mahalle'den yazarlar, şairler de davet ediliyordu. 2023 yeni milat ya, yok yok miladi takvimi kullanmayalım burada, ne diyelim, İstanbul'un fethi 1453, Türkiye'nin fethi 2023, Bizans nasıl İstanbul olduysa, Türkiye de Yeni Türkiye olacak o zamana kadar ve kültürel iktidar da el değiştirecek! Pek hevesliler, genci yaşlısı, ilk kitabını yeni çıkarandan, arkadaş arasında yazar, şair olanlara kadar, 'artık vakit tamam' diyorlar ya; bence referandum filan yapılsın ya da başkanlık seçimiyle birlikte yeni Türkiye'nin edebiyatçıları da belirlensin. Tasavvuf soslu kişisel gelişim kitaplarından, şiir kokulu aşk romanlarına ve tabii mistisizm katkılı ve her bakımdan şişirilmiş, hormonlu da diyebileceğimiz kimi kitapsılar yazanlara kadar memleketin edebiyatçıları onlar sayılsın, şişirilsin, yedirilsin, içirilsin, beslensin, onlara devlet kuruluşlarının ve özel sektörün reklamları aksın, her birinin 'tirajik' gazetelerde köşecikleri olsun... Çünkü has edebiyatçı böyle olunuyor. Sağolsun aziz cumhuriyetimiz kuruluşundan bugüne biz sol görüşlü yazarlarını, şairlerini besledi, büyüttü; cezaevlerinde, siyasi şubelerinde, sürgünlerde, işkencelerde, yoksullukta ağırladı da, böylece aramızdan büyük yazarlar, şairler çıktı, şimdi yeni cumhuriyet de sizden bunları esirgemesin, bak iktidar fikri filan kalıyor mu, yok kültürel iktidar onlardaymış, sıra bunlardaymış... İnsan utanıyor! İnsan utanır; hele şehvetle bunları dile getirenlerin de yazar, şair filan olduğunu düşününce! Kültürün iktidarı mı olurmuş a benim canım İslamcı yazar arkadaşlarım, buyurun sizin olsun!

...İstanbul'da metro, metrobüs, tramvay, otobüs, minibüs, dolmuş, vapur ve taksiyle her gün o kıyı senin bu kıyı benim yolculuk yapınca, insan kendiliğinden muhalif oluyor, doğal muhalif. Bunun da iktidarla, muhalefetle, bir siyasi partiyle alakası olmuyor,

sadece şehir bu kadar büyük, yaygın, geniş ve para kazanmak bu kadar zor olunca, insan buna isyan ediyor. Ve oturup yazmaya başlıyor. Ben doğrusu bir 10 yıl kadar önce, ekabir filan değilim ama ancak evde masamın başında yazardım. Şimdi bana her yer masa. En çok da vapur tabii. Şehirlerarasında tren, bulutlararasında uçak, sulararasında vapur. Vapurla sabahın mavisinde, akşamüstünün sakinliğinde gidip gelirken tabii şiir, en çok da aşk, özlem, ses, kaş, kirpik, kalp, mavi, bulut vb. benzetmelerle kalbi ve hissi şiirler. Doğal olarak tramvayda, otobüste halkımız ve dertleriyle sımsıkı kucaklaşmış bir halde yolculuk yaparken de yine pek tabii olarak epik mi epik şiirler ve dahi yazı notları, başlıkları.

İşte giderek daha çok yazmamın bir nedeni de bu. Bu ayrı bir yazının konusu. "*Şair burda ne demek istiyor?*" adlı bir kitabım çıkacak sonbaharda Mühür'den; acaba bir de "Bu ayrı bir yazının konusu" başlıklı bir yazı mı yazsam? İşte yazılar böyle böyle yazılıyor, çoğalıyor, sonra da kitap oluyor.

Kitaplarımın birinde var, Kayıp Defter başlıklı bir yazı. 7 yıl önceydi sanırım, Engin Turgut'la Antalya'ya bir şiir etkinliğine giderken uçakta siyah, kalınca, içinde o yıl yayımlayacağım kitabın şiirleri, öyküler, notlar olan defterimi yitirip bir daha bulamamış, 6 ay kadar da kendime gelememiş, 2 yıl sonra ancak bir şiir kitabı, *Aşk Şiirleri Antolojisi* (2011), yayımlayabilmiştim.

Yukarıdan beri ettiğim gevezeliklerin yeni nedeni de yine bir kayıp defter vakası. *Arka Kapak*'ın verdiği defterlere yazıyorum ve onları hep cebimde taşıyorum. Nisan ayında, Fransa'da şiir kitabımın yayımlanması nedeniyle, Paris'te bir şiir etkinliğine gittim. Ve 1 yıldır, bilhassa vapurda yazdığım aşkın mavisi, kırmızısı, karanlığı, gecesi gündüzü, sesiyle dolu şiirlerimin, kimi öykü notlarımın yer aldığı, adını da vapur defteri koyduğum defterimi yine havaalanında ya da uçakta dönüş yolunda yitirdim. Sanki defterin gidesi varmış gibi o bir haftada durmadan yazdım, nerdeyse harf yazacak yer kalmamıştı defterde. Şiir mi yazıyordum yoksa şifa mı karınca duası yazar gibi bir yazıyla bilmiyorum.

Böylece bir defter daha uçtuuuu gitti!

Döndüğüm hafta bir ilkokula, 2. sınıf, Nar Alfabesi adlı çocuk kitabımla ilgili bir söyleşi ve atölye çalışmasına gitmiştim. Çocuklardan biri yazarların teknolojik aletleri; bilgisayar, cep telefonu gibi, fazla kullanmayacaklarını, teknolojiyle başlarının pek hoş olmadığını söyledi. Bu gözleme hem şaşırdım hem de hoşuma gitti. Çocuktan al dersi! Ben de sonra şöyle düşündüm, yazar, şair o kadar da gezmemeli, fazla uçağa binmemeli, uçmamalı yani, hem tren, vapur ne güne duruyor değil mi? Çok gezen çok yitirir! ■

SUR'A ÜFLENENE KADAR
SARI SALTUK BABA

ÇINAR ATA

Sarı Saltuk ve yanındaki yedi yüz mücâhid, gâzi, derviş Anadolu'ya geldiler. Hacı Bektâş Velî, Ahmed Yesevî'nin emrine uyarak Sarı Saltuk'u Dobruca'ya gönderdi. Sarı Saltuk ve arkadaşları Bizans ucunda derviş gâzilerin öncülüğünü yaptılar. Gittikleri yerlerdeki yerli ahâlinin pek çoğu Sarı Saltuk ve arkadaşlarının güzel ahlâkını ve örnek yaşayışını görerek Müslüman oldular.
Bugün Türbesi Baba Dağı'nda olan Sarı Saltuk'un edebiyâtımızda ve inanç dünyamızda da mühim bir yeri vardır. İlk kitabı *Öncekilerin Masalları Esatiru'l-Evvelin* ile tasavvuf edebiyatımıza yeni bir soluk getiren Çınar Ata'nın ikinci romanı *Sur'a Üflenene Kadar Sarı Saltuk Baba* ile kültür ve inanç dünyamıza katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

Karaşarlı Ali Doğan
Halife Baba

Siparişlerinizi web sitemizden verebilirsiniz.
ÖTÜKEN
www.otuken.com.tr
twitter.com/otukennesriyat facebook.com/otukennesriyat

KESİK

Enis Batur

Kitaplıklarımızı dolduran kitaplar, dergiler yetmiyormuş; öteden beri her meraklı okur "kesik" biriktirmiş olsa gerektir. Elde makas, gazeteden ya da bütünü korunmayacak dönemsellerden kesilen haber, yorum ve benzeri parçalar bir kenara ayrılır: Klasör, dosya, çekmece. Son dönemde teknoloji bir başka kol açtı: Çıkış alıyor, kesiklerin yanına iliştiriyoruz.

Kişi, ilgisini bir biçimde çeken kopuk kopuk 'şey'lerle karşılaşıyor her gün; bazılarını ayırmak, korumak, saklamak gereksinmesi duyarak topluyor. Birkaçını günü geldiğinde kullanacağını, birkaçını birileriyle paylaşacağını, kimileriniyse ileride yeniden dolaşıma sokmayı deneyeceğini öngörerek.

Kesiklerin ve çıkmaların bir bölüğü sıcağı sıcağına peyleniyor. "Tarama"lardan gelip katılanlar oluyor onlara: Eski dergilerden, geçmişin gazete nüshalarından. Doğrudan seçtiklerinizle size ulaştırılanlar, bir de üçüncü koldan erişenler oluşturuyor kaynaklarınızı. Birinci kümedekiler, adı üstünde, ilk elden dikkatinizi çekenler. İkinci kümede, çevrenizdekilerin ilginizi çekeceğini düşünerek ilettikleri yeralıyor. Üçüncü kol hayli ilginç: Sahaflardan aldığınız ikinci el kitapların içinden önceki okurun kesip sakladığı parçalar çıkıyor; çoğu zaman o kitapla bağlantılı, besleyici destek metinleri.

Başkalarını bilemem, benim küçük çaplı bir kesik / çıkış kuyum oldu öteden beri. O parçaların zaman içinde masada parmaklarımı tetiklediğini anlayan anlamış, gören görmüştür: Şiir, metin, deneme, içbükey… kıvılcımı çakmışlardır. Gitgide derinleşen bir kuyu mudur, hayır: Sonsuz biriktiriciler oluşturdukları yığının altında kaybolurlar sık sık, bu korkuyla her yıl ayıklarım içeridekileri, yeni gelenlere yer açmak amacıyla tasfiye ederim bir kısmını. Yakınlarda giriştim o işe, kuyuda kalanlar arasından seçtiğim bazı örnekler neyin / nelerin, nereden / nasıl geldiklerine ilişkin veriler sunacaktır:

— "Kadın dırdırından vefat" başlıklı, mezartaşı görseli eşliğinde bir kısa haber; *Radikal*'den kesmişim.

— Tosun Bayrak'la bir söyleşi; *Yeni Şafak*'tan çıkış almışım.

Bir şey üretmemiş insanlar da, çekip gittiklerinde, arkalarında bu türden izler bırakmıyorlar mı? Çekmecelerden, raflardan dünyalarına ilişkin işaretler devşiriyor kalanlar.
Buysa, roman konusu.
Kesik kesik hayatlar, içinden sızan düş kırpıntıları.

Arka Kapak / Enis Batur

— Ferit Edgü, *Le Nouvel Observateur*'dan, son Fransız cellâtıyla ilgili bir haberi kesmiş, üstüne elyazısıyla "Enis'e" yazıp iletmiş.

— Hasan Aydın, dergi tararken rastladığı, Hayalet Oğuz'la ilgili derlemede yer almamış iki şiirin fotokopisini elden vermiş.

— Selçuk Gerede terekesinden aldığım *Casals'la Söyleşiler* kitabının içinden çıkmış bir kesik: "Died For His Gypsy Violin" — şiirini bekliyor kaç yıldır.

Bu beş örneği rastgele seçtim, beş yüzü aşkın kuyudaki malzeme arasından. Pekâlâ farkındayım: 5'ini 500'ünün arasından seçtiğim örneklerden hareketle 50 parçalık bir *Bukalemun* kitabı inşa edebilirim: Kesikler – hikâyeleri ve açılımları. Gelgelelim, her aklıma düşeni yazdığımı sanan angutlar yanılıyorlar: Yazabildiklerim buzdağının su üstündeki kısmı, dolayısıyla tasarıysa baştan ölüdoğmuş bir tasarı bu.

Uzun yaşamış, yazdıkça yazmış, yayıldıkça yayılmış pek çok edebiyat adamının, düşün adamının arşivleri düzenli biçimde korunuyor ilerlemiş ülkelerde, araştırmacılara açık tutuluyor o bulanık içerikli kaynaklar. Notlar, fişler, kesikler, taslaklar, tasarı ipuçları herbirinin zihinsel alıştırmaları hakkında pencereler açıyor eğilip bakanda.

Bir şey üretmemiş insanlar da çekip gittiklerinde, arkalarında bu türden izler bırakmıyorlar mı? Çekmecelerden, raflardan dünyalarına ilişkin işaretler devşiriyor kalanlar.

Buysa, roman konusu.

Kesik kesik hayatlar, içinden sızan düş kırpıntıları. ■

BAZI SIRLAR ASLA ÖLMEZ. SADECE KİLİT ALTINDA TUTULURLAR.

"*Trendeki Kız*'dan beri hiçbir gerilim romanı beni bu kadar etkilememişti."
—TESS GERRITSEN

"Nefesinizi tutun, işlerinizi bırakın, aslına bakarsanız bu çıkış romanını bitirene kadar tüm planlarınızı unutun çünkü bu roman sizi ilk sayfadan esir alacak... Fevkalade, etkileyici ve mutlaka okunması gerekiyor."
—GLAMOUR

TÜM KİTAPÇILARDA!

Ön okuma

YABANCI

www.yabanciyayinlari.com
İnternet satış: www.ilknokta.com

/yabanciyayinlari /yabanciyayinlar /yabanciyayinlari

HANGİMİZ **DELİ DEĞİLİZ Kİ?**

Fırat Demirel @firatdemirel

Delilik, her zaman için en derin, yoğun anlamlı kelimelerden biri olmuştur benim için. Bilim adamları zihin-beden problemini çözmekle uğraşadursun, melankoliden şizofreniye uzanan birçok ruh/akıl hastalığı günlük hayatlarımızı etkilemeye devam ediyor. Bu da hem sosyal hayatımızda hem de bilimsel alanda 'deliliğin' ciddi bir ilgiyi üzerine çekmesini sağlıyor.

Ortaçağ Avrupa'sında delilerin yakılarak ortadan kaldırılması bir yana, günümüz psikiyatri dünyasında konuya hassas yaklaşan bilim insanları var. Harvard Tıp Fakültesi'nde psikiyatri eğitimi alan Nassir Ghaemi bu isimlerden biri. Farklı üniversitelerde tarih (lisans), felsefe (yüksek lisans) ve halk sağlığı (yüksek lisans) eğitimleri de alan Ghaemi, *Birinci Sınıf Delilik* adlı kitabıyla liderlik ve akıl hastalıkları arasındaki bağlantıları masaya yatırıyor.

Nassir Ghaemi'nin bu kitabı yazma amacını iki başlıkta özetlemek mümkün. Birincisi akıl sağlığının iyi ve deliliğin kötü olduğuna dair genel varsayımın kesinlikle tutarlı olmadığını göstermek. Depresyonla başlayan sorunların çeşitli avantajlar (gerçekçilik, empati kurma, esneklik) sunabildiği söyleyen Ghaemi, Mahatma Gandi, Abraham Lincoln, Adolf Hitler, Martin Luther King gibi önemli isimlerin bu zorluğu bir avantaja çevirebildiğini söylüyor.

Ghaemi'nin üzerinde durduğu ikinci noktaysa 'akıl hastalığı lekesi' dediği, akıl hastalıklarına gösterdiğimiz önyargılar. Ghaemi, akıl sağlığının bazı yönlerinin en ağır akıl hastalıklarında bile bulunduğunu ve akıl hastalıklarının bazı yönlerinin de zihinsel bakımdan en sağlılı insanda da görüldüğünü söylüyor. Yani bir çeşit ying-yang çizerek 'Bu açıdan bakılığında Freudcular haklıydı.' diyor ve 'Hepimiz zihinsel olarak bir ölçüde hastayız.' diye ekliyor.

Birinci Sınıf Delilik, bir yandan psikiyatri bilimine dair önemli labirentlere girerken bir yandan da özellikle ABD siyasi tarihinden kesitler sunuyor. İddialarının kesin bilimsel kanıtlar olmayacağını ama dikkate alınacak kadar önemli olduğunu söyleyen Ghaemi, David Hume'un 'nedensellik ilkesi'ne de gönderme yapıyor ve akıllı bildiğimiz liderlerin başarısızlıklarıyla savını destekliyor. Akıl hastalıklarını ve nedenlerini kesin kalıplara sokmamak gerektiğini dile getiriyor.

Deneyimli doktor, toplumun her tabakasında görmek istediği bu değişimin (akıl hastalarını ötekileştirmemenin) elbette bir gecede olmayacağının farkında. Hatta bilim çevrelerinde bile bu tür önyargıların olduğunu söylüyor ve 'sosyal kurgu' kavramına vurgu yapıyor. Buna göre akıl hastalığı ya ana akımdan sapma gösteren insanları denetleme aracı olarak insan toplumlarının yarattığı bir şey, tamamen sosyal bir kurgudur. Ya da en azından toplumsal olarak görecelidir. Yani "Anormal'in bir sorun olması gerekmez, 'normal' de yapısı gereği yararlı değildir. Yeni psikolojik tarih, ilk kez bilinçli ve belirgin biçimde lekenin ötesine geçmeye çalışır."

Son tahlilde bakış açımızı bir kademe düşürerek Ghaemi'nin çizgisine yaklaşabileceğimizi söylemek mümkün. Eğer dünyayı etkileyen önemli isimleri değil, çevremizdeki küçük liderleri göz önüne alırsak kendimizi konuya pekâlâ dâhil edebiliriz. Özellikle teknoloji dünyasının takıntılı ve yenilikçi girişimcileri bize bu anlamda oldukça şans veriyor. Beşeri ilişkilerin her zaman önem taşıdığı gerçeğini göz ardı etmeden, akıl hastalarına daha makul bir gözle bakabiliriz. Zira Ghaemi'nin iddiasına göre akıl hastaları, gerçekçilik, empati kurma, esneklik gibi avantajlar nedeniyle zor durumlarda aklı sağlam olanlardan daha iyi stratejiler çiziyor. Kısacası uyumluluk çizgisinde gittiğimiz sürece kimin hasta olduğunu sorun etmemize gerek yok. Ne de olsa 'Hepimiz zihinsel olarak bir ölçüde hastayız.' ■

Birinci Sınıf Delilik
Nassir Ghaemi
Çev. Yavuz Alogan
İthaki Yayınları

NEO-SUFİZM'E ESASLI BİR REDDİYE: "BİR NEYZEN İKİ DERYA"

İlyas Koç

"Konya'da bir Mevlânâ gösterisi seyrettim. Futbol sahasında, lazerler ve dumanlar eşliğinde 400 kişi dönüyordu. İzlediğim gösteri Arjantin tangosunu andırıyordu. Makamsal bir şey yoktu. Mevlânâ Yılı bu gösteriyle bitti. O manzara bugünün Türkiye'sinin tasavvufunu anlatıyor! Mevlânâ 1950'li yıllardan sonra bir siyasi malzeme haline geldi."

Bu sözler, geleneksel Mevlevî sûfî müziğinin dünyaca ünlü ustası Neyzen Kudsi Erguner'e ait. Erguner, Gazeteci Fatih Vural'ın yayına hazırladığı *"Bir Neyzen İki Derya"* isimli nehir söyleşide popüler kültürün mezesi haline ge/tiri/len Mevlâna, Mevlevîlik, Şems, tasavvuf ve tasavvuf musikisine dair entelektüel derinliği olan önemli eleştiriler yapıyor. Aynı zamanda Hz. Mevlana ve Şems-i Tebrizi hakkında birtakım mistik çevrelerde, kitaplarda ve konferanslarda dile getirilen sayısız iftiraya karşı, ayakları yere basan, kaynağını doğrudan Mesnevîden alan argümanlarla bir reddiye sunuyor.

Molla Câmi'nin, Hz. Mevlana hakkında söylediği meşhur bir söz vardır: "Peygamber nîst veli kitap dâred." (O Peygamber değildi ama kitabı vardı.) Hz. Mevlana'nın mana denizinde kulaç atmak her kişinin kârı değil. Molla Câmi bu sözüyle onu bir parça anlamış gibidir. Ancak günümüzün nevzuhur sûfîlerinin Hz. Mevlana ve Şems hakkında yazdıkları kitaplarda bu iki evliyanın "şarap içip homoseksüel ilişkileri" olduğunu söyleme cüretini göstermeleri o mana denizinden nasipsizliklerini de göstermesi bakımından ibretlik bir manzara teşkil ediyor. Bu iftiralara yönelik olarak kaynağını doğrudan Kur'an, sünnet ve Mesnevi'den alarak kendi inandığı doğrularla cevap veren Erguner, "Neo-Sufizm" kavramına eleştirilerini tek tek sıralıyor. Marx'ın 19. yüzyılda dinleri halkın afyonu olarak tanımladığı sözünden mülhem, bugün uydurulan çeşitli mistik hareketleri "dinlerin yerini dolduran uyuşturucular" olarak nitelendiriyor. Nefislerine köle olmuş şeyhlerin cahil ve safdil dervişlerinden oluşan Neo-Sufizm'in tasavvuf geleneğinin tersine uyanık gönülleri uyuttuğunu, Peygamber'e ve evliyaya iftiralar düzdüğünü, aşkı nefrete, nuru zulmete çevirdiğini anlatıyor. Liderlik sevdasıyla şeyh olma kervanına sonradan kadınların da katıldığını belirterek, "şeyhka" tabir edilen bu hanım şeyhlerin sadece Türkiye'de değil tüm dünyada mürit avına çıktıklarını, hiçbir geleneğin devamı olmamasına rağmen Batı'da büyük ilgi gördüklerini, ABD'den ve Avrupa'dan gelen meraklılara patent verir gibi kendilerinde olmayan hilafeti vererek temsilcilikler açtırdıklarını ve Neo-Sufizm'in bu yönüyle uluslararası boyut kazandığını ve kimi yerlerde siyasetin oyuncağı haline geldiğini aktarıyor. Bunları ifade ederken *"Bu söyleşide ağzımdan çıkan sözler, gönül kırmak maksadıyla değil, gönül yapmak için söylenmiştir"* diyor.

Bütün bu eleştirilerin yanı sıra Hz. Mevlana ve Şems arasındaki ilişkiye dair de önemli tespitlerde bulunuyor. Mevlana'yı Şems'in müridi olarak görenlerin büyük bir yanılgı içinde olduklarını aktararak bu iki büyük zatın Bezm-i Elest'ten beri tanışık olan iki dost olduklarını, birinin diğerine şeyh ya da mürid olmadığını söylüyor. Burada bir parantez açıp gazeteci Fatih Vural'ın Kudsi Erguner'e yönelttiği soruların hazretin derûnunda saklı cevherin ortaya çıkmasında önemli bir payı olduğunu da belirtmek isterim. ■

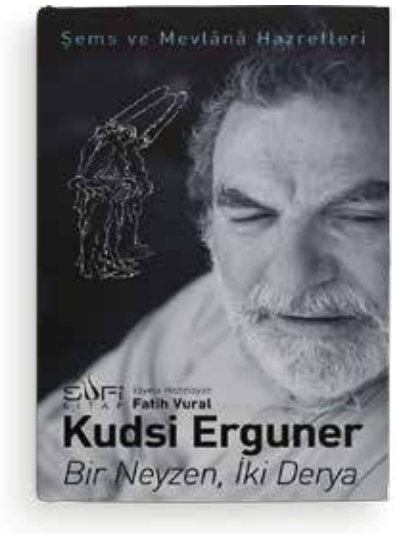

Bir Neyzen, İki Derya
Kudsi Erguner
Sufi Kitap

BİR ARAYIŞIN **ROMANI**

Kemal Varol

Abdullah Aren Çelik, ilk romanı *İlerde Hep Yalnız*'da, hem ruhsal hem de fiziki anlamda bir yol hikâyesi anlatıyor. Hayatı boyunca çevirdiği türlü dolaplarla tanınan ilginç bir muhtar, talip olduğu kadını ararken kendisini kaybeden âşık bir imam, iktidarla tuhaf bir ilişkisi olan bir sünnetçi ve hikâyesinin ağırlığıyla yaşayan yaralı bir berberin bir define peşindeki yolculuklarını anlatan roman, hem sıra dışı kurgusu hem de diliyle dikkat çekici. Bir yandan bu dört adamın bulmayı umdukları define için kat ettikleri yola dikkat kesilirken, diğer yandan da bu enteresan kahramanların iç yolculuklarına şahit oluyoruz kitapta. *İlerde Hep Yalnız*, hem dışa hem de içe doğru yapılan, ikisinde de yepyeni yollara açılan, giderek bir sarmal halini alan, tıpkı yolun kendisi gibi tamamlanmamaya yazgılı bir roman.

Abdullah Aren Çelik, *İlerde Hep Yalnız*'ın birinci bölümünde, ağzı hayli bozuk Muhtar'ın, sonra hem babası hem de karısının dertli hikâyesiyle yaşayan Berber'in, sevdiği kadın uğruna Konya'dan Diyarbakır'ın yolunu tutmuş Beşiktaş tutkunu İmam'ın, ardından da hayli etkileyici Sünnetçi'nin hikâyesini anlatıyor. Zaman zaman birbirine değip uzaklaşan bu hikâyelerin fonunda ise benzersiz bir kasaba tasviri var. Bu dört roman kahramanının yanında Pasur kasabası da adeta beşinci kahraman olarak beliriyor kitapta. Romanın ikinci bölümünde ise, bu kahramanların tümünü tek bir hikâye peşindeyken görüyoruz bu kez. Hem karşılığında zengin olmayı umdukları bir defineyi, hem de çoktandır kaybettikleri kendilerini arar roman kahramanları. Bu dört kafadar tamamlanmak, eksik parçalarını bir araya getirmek, varoluşlarına anlam katmak için yola çıkmışlardır sanki. Bulmayı umdukları define kadar, bu yolda kendilerini de bulmak isterler. Hatta, romanın bu yönüyle Attar'ın *Mantıku't Tayr* hikâyesini referans aldığı söylenebilir. Böylece, *İlerde Hep Yalnız* bir yol hikâyesi kadar giderek bir varoluş hikâyesi halini de alır.

İlerde Hep Yalnız
Abdullah Aren Çelik
Everest Yayınları

Romanın dikkat çekici bir diğer yönü de birtakım toplumsal meseleleri bu keyifli hikâyenin içinde saklamasında yatıyor kanımca. Abdullah Aren Çelik, Kürt sorunundan Ermeni meselesine, dinsel kimliklerden iktidar ilişkilerine, Türkiye'nin yakın toplumsal tarihindeki kimi netameli başka meselelere kadar geniş bir alan açıyor ilk romanında. Ama bu türden sorunları görünürde değil, hep dipte tutarak, daha doğrusu kahramanlarının hikâyesine yedirerek yeni bir arayış alanı açıyor bir bakıma. Romandaki tuhaf kasaba Pasur'un hikâyesini okuduğumuzu sanırken, aslında bir yanıyla Türkiye'nin hikâyesini okuduğumuzu anlıyoruz bir süre sonra. Dertleri, bir türlü çözemediği meseleleri, dönüp dolaşıp hep aynı yere gelen, Tanpınar'ın deyişiyle "evlatlarına kendisinden başka bir şeyle meşgul olmak imkânı vermeyen" Türkiye'nin hikâyesi dikiliyor karşımıza. Yazarın asıl başarısı da burada yatıyor kanımca. Bir define hikâyesi olarak açılan romanını sonra bir kasaba hikâyesinin, ardından da daha büyük bir çerçevenin içine yerleştiriyor.

Zaman zaman hikâye içinde hikâyelerle bölünen, bir yandan eski zaman masallarının kadim geleneğine yaslanırken diğer yanıyla romanda durmaksızın devam eden Beşiktaş maçlarının yardımıyla okurunu bugüne de çeken, gerçekçi olduğu kadar yer yer büyülü anlarına da şahitlik ettiğimiz *İlerde Hep Yalnız*, yalnızca iyi bir ilk romanı değil, devamında iyi romanlarını okuyacağımız yeni bir yazarı da müjdeliyor. ■

SUMMER
Minikitap'lar
tatile çıkmak istiyor!
Susanna Tamaro
Yüreğinin Götürdüğü Yere Git
Paulo Coelho
Aldatmak
Nikos Kazancakis
Zorba
Franz Kafka
Dava
Franz Kafka
Dönüşüm
Hayvan Çiftliği
George Orwell
Stefan Zweig
Satranç
Paulo Coelho
Simyacı
George Orwell
1984
Fyodor Dostoyevski
Yeraltından Notlar
Stefan Zweig
İnsanlığın Yıldızının Parladığı Anlar
On Dört Tarihsel Minyatür
Can Dündar
Lüsyen
Goethe
Genç Werther'in Acıları
José Mauro de Vasconcelos
Şeker Portakalı
can
canyayinlari.com
twitter.com/canyayinlari
facebook.com/canyayinevi
can

"KİTAPLARDA ÖLMEK" YA DA BİR ŞAİRİN **ÇAĞDAŞ İRAN ANTOLOJİSİ**

Musa Balcı

İslâm coğrafyasında şiir denince, özellikle Türkiye'de yaşayan insanların aklına İran şiiri ilk sırada gelir. Aynı bölgede yaşayan insanların birbirlerine karşı gönül mesafesinin uzaklaştığı bugünün İslâm coğrafyasında, çatışmaların dışında kalan hususları, özellikle de şiire dair olanları konuşmak daha önemli hale geldi. İran ile sınırdaşlığımız ve edebî geleneğimiz dikkate alındığında, çağdaş İran edebiyatı konusunda kaleme alınmış az sayıdaki kıymetli çalışmanın yetersizliğine dönük eleştiriler hep yapılır. Behçet Necatigil'in 1978 yılında *Milliyet Sanat Dergisi*'nde yazısına başlık olan "*Çağdaş İran Edebiyatı Üzerine Ne Biliyoruz?*"* sorusu, bu alanla ilgili olanların zihninin bir kenarında durur. Çünkü Fars edebiyatının tarihi ve edebiyatımızla ilgisi düşünüldüğünde, Türkçede hâlâ daha fazla çalışmaya ihtiyaç var.

Prof. Dr. Hicabi Kırlangıç tarafından hazırlanan *Meşrutiyetten Cumhuriyete İran Şiiri* antolojisi, özellikle şairlerin şiirlerine dâhil hayat hikâyeleriyle ilgili bölümleri okunurken; paranteze alınan doğum ve ölüm tarihleri Necatigil'in bir şiirini hatıra getirir. Necatigil'e, ciddi emeklerle vücuda getirdiği eserler ve isimler konusundaki çalışmalarının en büyük hediyelerinden birisinin de *"Kitaplarda Ölmek"* şiiri olabileceğinden bahseden eleştirmenimiz herhalde vardır. Bazı şiirlerin sevilmesine antolojilerin ciddi katkı sağladığını Necatigil'in bu şiirini tekrar tekrar okumamıza vesile olan rahmetli Hasan Ali Kasır'ı ve *Şiir Defteri* seçkisini de zikretmiş olalım.

Necatigil'in, "Dergiler taranınca çağdaş İran edebiyatından dilimize çok az örnek aktarılmış olduğu görülüyor." tespitinin üzerinden neredeyse kırk yıl geçmiş. Bu zaman diliminde, dil öğretiminin yanı sıra, elbette özellikle Prof. Dr. Mehmet Kanar gibi adeta hayatını Farsçaya vakfetmiş bir iki hoca önemli çalışmalara imza attı. Fakat çağdaş İran edebiyatı alanındaki çalışmaların çok yetersiz olduğu, Farsça ve İran ile tarihsel bağımız düşünüldüğünde ortadadır. Çağdaş edebiyatın bilinmesine dair yetersizlikte birçok husus zikredilebilir. Fars edebiyatı alanında çalışan uzmanların azlığı ve belki de bir tehlike olarak gösterilen "Türkiye'nin İranlaşması korkusu"nun Farsçayla aramıza koyduğu mesafe ilk akla gelen etkenlerdir.

Fars edebiyatının çağdaş temsilcilerinin ve bu edebiyata ait ürünlerin Batı edebiyatında tanınmış isimlerle sınırlı olamayacağını yüksek bir sesle tartışmaya başladığımız günlerden bu yana, en ciddi kitaplardan biridir *Meşrutiyetten Cumhuriyete İran Şiiri* antolojisi. Nasıl ki çağdaş Türk edebiyatı sadece Yaşar Kemal, Orhan Pamuk, Nazım Hikmet ve Elif Şafak'tan ibaret sayılamazsa; çağdaş Fars edebiyatının da Sohrab-i Sipehrî, Furûğ-u Ferruhzâd ve Admed-i Şamlu'dan ibaret sayılamayacağını, son yüz-yüz elli yılı birkaç isim zikredilerek bir dilin edebiyatının tanımlanamayacağını ve çağdaş edebiyatın gelenekten tümüyle kopan bir edebiyat olamayacağını Hicabi Kırlangıç'ın hazırladığı ve çevirisini yaptığı *Meşrutiyetten Cumhuriyete İran Şiiri* antolojisi bizlere gösteriyor.

İran edebiyatında meşrutiyet süreci

Hicabi Kırlangıç, İran edebiyatında meşrutiyet dönemini, "klasik dönemle çağdaş dönem arasında bir geçiş süreci, önemli bir dönüm noktası" şeklinde ifade ediyor. Yazarın günümüz İran'ı için açık toplum olamamaya dönük eleştirisini ve "halka yakın şiir"in ne demek olduğunu bir türlü anlayamayan "şaşkınlar"ın (şaşkınlardan birisi de benim) çağdaş İran edebiyatında da "toplumcu şairler"in halkla aralarına duvarlar ören "ben şiirleri" yazdıklarını görmeleri şaşırtıcı olacaktır.

Meşrutiyetten Cumhuriyete İran Şiiri
Hicabi Kırlangıç
Hece Yayınları

Bu antolojinin farkı

Klasik İran edebiyatı konusunda Türkçede çok sayıda kaynağa ulaşma imkânı var. Fakat çağdaş İran edebiyatı konusunda şimdiye kadar hazırlanmış çalışmaların azlığı düşünüldüğünde bu eserin değeri daha da artar. Ticari kaygı taşımadan, yüzünü sadece şiire dönen iyi antolojilerin oluşturulması ve bu antolojilerin üstelik bir başka dilden çeviri olması için belki de bir ömür harcanması gerektiğini Hicabi Kırlangıç'ın *Meşrutiyetten Cumhuriyete İran Şiiri* antolojisini incelerken de görmek mümkün. Nitekim Türkçedeki en iyi Montaigne çevirmeni olarak da kabul edilen Sabahattin Eyüboğlu'nun "Bazı Montaigne parçalarını daha da güzelleştirmek için otuz yıl boyunca çevirip durdum." yollu sözü de çeviri yapmanın öyle küçümsenecek bir iş olmadığını anlatır bize.

Bir seçkiyi en özel kılan hususlardan bir başkası ise, şiirlerin bir şair tarafından seçilmiş olmasıdır. Bu seçki eğer bir başka dilden, üstelik "gizli sevdamız" olan Fars edebiyatından ise çevirmenin şairliği neredeyse bir zorunluluk halini alır. Böyle bir eserin bir şair çevirmen tarafından yapılması onun kıymetini daha da arttırıyor. Güldestede şairlerin doğum tarihleri esasına göre sıralanmış olması ve 590 sayfadan oluşan antolojide çok sayıda şairden şiir örneklerine yer verilmiş olması İran edebiyatında şiirin çağdaşlaşma seyrini görmemizi ayrıca temin ediyor.

Türk ve İran çağdaşlaşmasının benzerliği

Bu antoloji incelendiğinde çağdaş edebî şahsiyetlerin İran ve Türk edebiyatı açısından benzerlikleri de dikkat çekicidir. Şairlerin mesleklerinde ortaklık her iki dil için neredeyse aynıdır. Gazeteci, dergici, edebiyat öğretmeni, ressam, eleştirmen, bürokrat, akademisyen, siyasî hükümlü, fabrika işçisi. Müntehirlik de bir benzerlik! Nitekim yazar eserinde (s.21), "Şiirde herhangi bir iddiası bulunmayanlar bile ister istemez şairler arasına katıldılar." derken çağdaş Türk şiiri için de ifade etmekte zorlandığımız bir gerçeği ortaya koyar.

Batıya öğrenci gönderme, eğitim kurumlarında yenilik, anayasal düzenlemeler, askerî ve sınaî ıslahatlar, dinî hayatta değişim ve dinî temsilcilere yaklaşım, çarşafın yasaklanması, şapka devrimi, medenî hukuk, soyadı kanunu, toprak reformu gibi birçok alanda Türk ve İran çağdaşlaşmasının ortaklığı dikkat çeker. Bu çağdaşlaşma alanlarının şiirlere de yansıdığını antolojide seçilen şiir örneklerinde görmek mümkün.

Piyasalaşmadan da var olabileceğimizi gösteren ve "aşkın, gözyaşında kül edilmeden pişirilmesi" gerektiğine inanan insanların ve yayınevlerinin varlığını görmek ne güzel. ■

* *Necatigil'in bu yazısı, Sadık Hidayet'in Kör Baykuş (YKY) adlı romanının girişinde de yar almaktadır.*

TÜRKLERİN MÜSLÜMAN OLMADAN EVVEL BENİMSEDİĞİ DİNLER

PROF. DR. YUSUF ZİYA YÖRÜKAN

Elinizde bulunan bu kitap, Yusuf Ziya Bey'in Atatürk'ün isteği üzerine 1932 yılında hazırladığı *Türk Dinleri ve Mezhepleri Tarihi* adlı iki ciltlik eserinin birinci cildini oluşturan *Müslümanlıktan Evvel Türk Dinleri* adlı kitabının ikinci kısmını oluşturmaktadır. Kitabın birinci kısmı, daha önce Şamanizm adı ile yayımlanmış; ilk defa yayımlanacak olan bu ikinci kısım ise, Türklerin Müslüman olmadan önce benimsedikleri diğer dinlerin ve bu dinlerin üzerinde Şamanizm'in ne gibi bir etkisi bulunduğunu araştırma konusu yapmaktadır.
Prof. Yörükân, bize bu kitabıyla, karşılaştırmalı bir din psikolojisi, sosyolojisi ve felsefesi örneği vermiş olmanın yanında, müsamahalı bir Müslümanlık anlayışının nasıl bir hayat tarzını beraberinde getirmiş olduğunu da gözlerimizin önüne sermektedir.

Siparişlerinizi web sitemizden verebilirsiniz.

ÖTÜKEN

www.otuken.com.tr

twitter.com/otukennesriyat facebook.com/otukennesriyat

YAŞAMAK, SEVMEK VE ÖĞRENMEK **YENİDEN...**

Ülkü Özel Akagündüz

Leo Buscaglia için sosyal medyada minik bir tarama yaparsanız bir dolu insan tarafından nasıl da yanlış anlaşılmış bir yazar olduğunu görürsünüz. Gerçi nedeni çok geçmeden ortaya çıkar, o bir dolu insan Buscaglia'nın kitaplarını ilkokulda öğretmen zoruyla okumuş ve ilk on sayfada yazara 'sevgi pıtırcığı' yaftasını yapıştırıp kitabı erişilmeyecek bir yere fırlatmıştır. Yanlış nerede? Öğretmenlerde pek tabii. Yazarın adı da pek güzel olan kitabı '*Yaşamak, Sevmek ve Öğrenmek*' söz gelimi, ilkokul öğrencileri için değil öğretmenler, aslında bir meslek ayrımı yapmaya da lüzum yok, yetişkinler içindir. Otuzlu yaşları ortalamış, hatta belki kırkların ilk basamaklarında dolaşmaya başlamış ve düşünmeye başlamış herkes Buscaglia'nın kitabında altı çizilecek satırlar bulabilir, hem de fazlasıyla. Yoksa ilkokul çağındaki bir çocuğa, geçmişe takılıp kalmamasını neden söyleyesiniz ki ya da birilerine ihtiyaç duyduğumuzu kabullenmediğimiz için yalnızlıktan öldüğümüzü. Anne babalarımızın herkes gibi hataları ve kusurları olan insanlar olduğunu kabul edip bugünkü zayıflıklarımız için onları suçlamamamız gerektiği de mesela, biz yetişkinlerin meselesidir yalnızca. "Yetişkin bir kişi olma aşamasına ulaşmak" der Buscaglia, "Anne ve babamızı oldukları gibi görebilmek, bizim gibi sorunları, yanlış düşünceleri, sevecenlikleri, coşkuları, üzüntüleri ve gözyaşları olan sıradan insanlar olduklarını, yalnızca insan olduklarını anlayabilmek demektir."

Buscaglia aslında bir sufi gözüyle bakar hayata. Sürekli sevgiden söz eder mesela ve yalnız insanları değil, sararmış yaprakları da sevgiyle kucaklar. Bugün, böylesi sevgi dolu, coşkulu insanları 'abartılı' bulduğumuz için mi acaba, çöl toprağı gibi kupkuru içimiz? Israrla kucaklaşın diyor Buscaglia da fena mı ediyor? Sımsıkı, sevgi dolu bir kucaklaşma kime kötü gelmiş ki bugüne değin! Bulmak isteyen tevekkülü de bulur kitabın satırlarında, hayreti de, rızayı da... "Sanırım, insanın eninde sonunda, kendi yaşamını kollarına alarak öpmesi gerekiyor." cümlesi üzerine düşünsek ya biraz! Buscaglia'yı, rahatsız edici biçimde 'iyimser' bulanlar, onun acıyı ve kederi de hayatın bir cüzü olarak gördüğünü bilmiyorlar demek ki! "Umut büyük bir öğretmendir, ama düş kırıklığı da."

Yaşamak, Sevmek ve Öğrenmek kimi yerde, zaten bildiğimizi söyler bize, ama insanız ya unutmuşuzdur ya da biliyor olmak bir işe yaramamıştır. İşte, alın size bir cümle: "Beklentilerimiz olmasa her şeye sahip oluruz." Ah, nasıl aşina bir öğreti değil mi, biz de biliriz pek tabii 'umma ki küsmeyesin' demeyi ama hep de umarız ve hep de küseriz. O yüzden bir kez de Buscaglia'dan okusak şu tavsiyeyi: "İnsanlar size ne verirse onu alın. Verileni beğenirseniz, sevinç içinde kucaklayıp öperek alın onu, ama ummayın. Eğer acı çekmek isterseniz, beklentiler edinin. İnsanların görevi, sizin beklentilerinizi gerçekleştirmek değildir."

Leo Buscaglia, bu çılgın İtalyan, çağımızın hastalığı 'boşvermişliğe' de isyan ediyor. O gerçi, 'duyumsamazlık' diyor buna, bir tür bakar körlük gibi, aslında tam da eşyanın hakikatine bigâne kaldığı için yaşıyormuş gibi görünse de gerçekte yaşamayanlardan söz ediyor. Oysa gözümüzün iliştiği her şeye yepyeni bir idrakle, taze ve duru bir gözle bakabilirsek daha derinden hissetmez miyiz hayatı? O halde, şu kısacık metni okuyup bitirdiğinizde, Leo amcaya bir vefa gösterisi olarak, her neredeyseniz artık, orada olup bitene odaklanın, ne bileyim işte, bir ağacın altındaysanız üstüne tırmanın, gövdesine sarılın, yaprağını çiğneyin ya da bir dostunuz varsa yanınızda sımsıkı kucaklayın, 'Hiç kimse kucaklanmayacak kadar iri değildir.' ne olsa... ■

Yaşamak, Sevmek ve Öğrenmek
Leo Buscaglia
Çev. Nesrin Kasap
İnkılap Kitabevi

"ŞEHİRLERE SIĞMAYAN AŞK HİKÂYELERİ"

Nihal Yormaz

Yıllarca biriktirir bazı yazarlar; aşklarını, acılarını, umutlarını, hayallerini. Sonra bir gün birdenbire yıllardır biriktirdiklerini yazmaya başlar. Birikmiş onlarca hikâye, bir kalemin ucunda can bulmayı bekleyen sayısız kahraman ve yarım kalmış onlarca mutluluk yazılmak için yanıp tutuşur. Yazar en saflarını seçer kelimelerinin ve sonra birdenbire yıllardır edilmemiş laflar ediverir anlaşılmak için. Elimde tuttuğum Aslı Tunç'un *Belalı Bir Sevgilidir Ardımda Bıraktığım Şehir* adlı kitabı, tam olarak bu hisleri uyandırıyor bende. Adeta yanıp tutuşuyor her bir kelime kendini göstermek, ispatlamak ve okurun kalbine dokunmak için. Başarıyor da!

Çok duraklı şehirlerarası bir seyahate çıkıyorsunuz kitapta. Öyle bildiğiniz gibi bir şehirlerarasılık değil bu. Bir yolcu otobüsü değil sizi oradan oraya taşıyan. Satırlar arasında koşuyorsunuz bir sonraki durağa ve coğrafyanızın çok uzağında bir yerlere ayak basarken buluyorsunuz kendinizi.

Aslı Tunç, satırları arasında heyecandan kendinizi kaybedeceğiniz ilk kitabıyla edebiyat dünyasına hızlı ve sağlam bir giriş yaptı. Öyle ince, öyle özenerek işlemiş ki eserini, büyüsüne kapılmadan edemiyorsunuz. Yazar, kitabı için çocukluk hayalinin ve otuz beşinci yaşa adanmış bir hedefin tam on ikiden vurulmuş hali olduğunu söylüyor. Bu sözler eseri daha da merak uyandırıcı bir hale getiriyor; çünkü bu sayede kitap salt bir öyküler bütünü olmaktan çıkıp bir başarı hikâyesine dönüşüyor.

Belalı Bir Sevgilidir Ardımda Bıraktığım Şehir'de kendinizi kâh New York sokaklarında kâh Floransa'nın ortasında bir kilisede, kâh Barselona'da kâh Galata Kulesi'nin duvarlarına karşı ağlarken, bazen Paris ile Roma arasında seçim yapmak zorunda kalırken buluyorsunuz. Kimi zaman Machiavelli'ye sarılıp geceyi onun koynunda geçirirken kimi zaman da Dante'nin efsanevi aşkı Beatrice için empati yaparken uyuyakalıyorsunuz. Bilmediğiniz, görmediğiniz, gitmediğiniz sayısız şehirde, sayısız yeni isimle karşılaşıyorsunuz. Dünyanın en güzel şehirlerinde yaşanan en gizli aşk hikâyeleri arasında yuvarlanıp dururken kendinizden geçiyorsunuz. Su gibi akıyor kelimeler, içinizi serinletiyor. İşte üslup da tam olarak bu kıvamda. Yazarla sohbet ediyormuş gibi bir hisse kapılıyorsunuz kimi zaman; öyle samimi, öyle içten işte her yazılan. Edebî kaygılar içinde boğulmadan son derece büyük bir içtenlikle yazılmış bir kitapta insan çok şey buluyor kendinden, merak uyandırıyor her bir satır ve devamını merak ediyorsunuz elinizde olmadan.

Aslı Tunç

Yazar, aşkın bir kavuşamama hali olduğunu söylüyor gizliden gizliye satır aralarında. Sonra birden kocaman bir aşkın koynuna atıveriyor sizi, yanıveriyorsunuz farkında olmadan. Her şehirde bir belalı sevgili artta bırakılan. Koşarken, ağlarken, gülerken, kitabın kahramanları bin çeşit rengini gösteriyorlar hayatın. İnsan böylesine güçlü hislerle yazılmış satırlarda nereye sığınacağını şaşırıyor. "Ölsem de kurtulsam dediğinde ölemiyorsan, bir şansın daha var demektir." deniyor kitabın bir yerinde. İşte belki de ölüm kulağımıza fısıldayana dek böyle büyük bir umutla sarılmalıyız sevdiklerimize. *"Sevgili Yolanda"* diye başlayan satırları var kitabın mesela. Birkaç saniyeliğine de olsa aşkın derin dehlizlerinde acının tadına vardığınız satırlar onlar. Bir taraftan sorularda boğulurken bir taraftan cevaplara kafa tutuyorsunuz bu kitapta. Kısa yoldan bir dünya turu atarken uzun uzadıya da dinleniyorsunuz aslında. İşte kitap böyle bir karmaşa yaratıyor kafanızda. Anlatılamıyor, açıklanamıyor, sorgulanamıyor; onu sade bir sessizlik içinde okumanız gerekiyor. Aslında birçok noktasını bir araya getirdiğinizde karşınıza yazarın bir otoportresi çıkıyor. Ya da o hissi yaratıyor okuyanda. Gerçekle hayal, somutla soyut, iyilikle kötülük aynı potada eritiliyor kitapta. Özetle; Türk edebiyatı için büyük bir kazanç olduğunu düşündüğüm, okunmaya değer ve yüksek sesle alkışlanası bu eser, tıpkı bir deniz gibi çalkantılı, mavi, derin ve yalnız hissettiriyor; sizi kendi gizemli dünyasına davet ediyor. Gidelim mi, ne dersiniz? ■

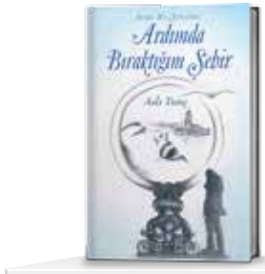

Belalı Bir Sevgilidir Ardımda Bıraktığım Şehir
Aslı Tunç
Epsilon Yayınevi

HAFİZANIN KIYISINDA BİR YAZAR: KAZUO ISHIGURO

İrem Uzunhasanoğlu

Çizim: Zeynep Dağüden

Kazuo Ishiguro 1954'te Japonya'nın Nagasaki şehrinde doğmuş, ailesinin işi gereği beş yaşında İngiltere'ye taşınmış ve otuzlu yaşlarının ortalarına kadar ülkesini görmemiştir. Ishiguro'yu anlatmaya tam da buradan başlamak önemlidir: çünkü Japon anne babadan olmasına rağmen kendisini gerçek bir İngiliz olarak tanımlar ve romanlarını da İngiliz edebiyatının içinde konumlandırır. İşte bu yüzden Ishiguro'yu Japon edebiyatı çerçevesinde değil, İngiliz edebiyatı geleneklerine göre değerlendirmek daha doğru olacaktır.

Kazuo Ishiguro; *Günden Kalanlar, Öksüzlüğümüz, Uzak Tepeler, Beni Asla Bırakma* ve *Gömülü Dev* gibi uluslararası ün sahibi romanların yazarıdır.

Romanları defalarca uluslararası platformlarda ödüllere aday gösterilmiş, ikinci romanı *Değişen Dünyada Bir Sanatçı* ile Whitbread ödülünü, üçüncü romanı *Günden Kalanlar* ile de Man Booker ödülünü alarak yazarlık kariyerini yıldızlarla süslemiştir.

Ishiguro'nun postkolonyal döneme ait birçok yazarın yaşadığı aidiyet sorununu yaşadığını söyleyemeyiz. Romanlarında göç, toprak acısı, vatan hasreti gibi temalar işlemez. O zaten hep evindeymiş gibi yaşadığı İngiltere'yi yazar. Buna rağmen asimilasyona da uğramamıştır. Son dönem röportajlarında kendini 'Ben aslında bir karışımım.' diye tanımlaması bunun en güzel kanıtıdır. Milan Kundera, Gabriel Garcia Marquez ve Salman Rushdie gibi kendi dilinden vazgeçip İngilizce yazmayı tercih eden yazarlarla aynı kulvarda gösterilebilir.

İlk romanı *Uzak Tepeler* ve ikinci romanı *Değişen Dünyada Bir Sanatçı*'da Japonya'yı anlatır. İngiliz halkı, onlara Japonya'yı anlattığı için yazara müteşekkir olur ve onu çok severler. Oysa Ishiguro her iki romanını da yazarken Japonya'ya hiç gitmediğini ve kendi hayalindeki Japonya'yı yazdığını söyleyerek okurlarını şaşırtır. Japon kültürünü ve edebiyatını çok az bildiğini inkâr etmez ve mahlas kullanarak yazsaydı kimsenin ona Japon yazar demeyeceğini iddia eder. "Yetiştiğim çevredeki kitapçılarda Japonya'ya ait hiçbir şey yoktu, ben de her İngiliz çocuğunun okuduğu çocuk kitaplarıyla büyüdüm." der. Evde sadece Japonca konuşan anne ve babasından dinlediği bir ülke besler hayalinde. 27 yaşındayken bir gün bu hayalin kaybolmaya başladığını fark eder ve o gün yazmaya karar verir. Kenzaburo Oe'yle yaptığı bir röportajda "Ben hayalimdeki Japonya'yı korumak için roman yazdım, İngiltere'de geçirdiğim yıllar boyunca hayalimde besleyip büyüttüğüm bir vatan vardı, ben de onu kaybetmemek için roman yazdım." der.

Ishiguro için Dostoyevski bir edebiyat tanrısıdır. Charles Dickens, Jane Austen, Charlotte Bronte okuyarak büyümüş; daha sonra Kent Üniversitesi'nde aldığı 'Yaratıcı yazarlık' dersleriyle yazarlığa giriş yapmış ve üçüncü romanı *Günden Kalanlar*'dan sonra artık uluslararası ün kazanmıştır.

Peki *Kazuo Ishiguro* romanlarının en belirgin özellikleri nelerdir?

1 Ishiguro neredeyse tüm roman ve hikâyelerini birinci tekil şahıs kullanarak yazar. Yani anlatıcı genelde karakterin kendisidir. Bu da bize ilk başta romanı 'dürüst' bir ağızdan okuyormuşuz hissi verse de Ishiguro romanlarının gidişatını bozmayı sever ve karakterlerinin ağzından şuna benzer cümleler duyabiliriz 'O kadar yıl geçmiş ki tam ne olduğunu hatırlayamıyorum' ya da 'Tam bu kelimeleri mi kullanmıştım hatırlayamıyorum.' İşte anlatıcıdan şüphe duymaya başladığımız anda roman renklenir, çiçeklenir.

2 Ishiguro'nun neredeyse tüm kitaplarındaki karakterler geçmiş travmalarını atlatmaya çalışırlar. Bu çoğu zaman bir savaş

travması, politik kaosun ortasında kalmışlık veya aileden birinin kaybıdır. Geçmişine kenetlenmiş karakterler, politik ideoloji veya yaşanamamış aşklar sonrası gelen pişmanlıklar Ishiguro'nun temel temalarındandır.

3 Hafıza (memory) Ishiguro'nun nerdeyse her romanında karşımıza çıkan en belirgin temasıdır. Bazı romanlarında kişisel hafıza olarak, bazılarında ise toplumsal, kültürel ve kolektif hafıza olarak karşımıza tüm heybetiyle dikiliverir. *Günden Kalanlar*'da bir baş uşağın hafızası, *Değişen Dünyada Bir Sanatçı*'da savaş sonrası emekli olmuş ressam Ono'nun hafızası, *Gömülü Dev*'de savaşı unutmaya çalışan bir toplumun hafızası, *Beni Asla Bırakma*'da bastırılmaya çalışılmış hafıza, *Avunamayanlar*'da hiçbir şey hatırlamayan piyanist Ryder, *Uzak Tepeler*'de Etsuko'nun Nagasaki yıllarına dair hatırlamaya çalıştıkları yazarın hafıza temasını her kitabında kullandığının kanıtıdır. Neredeyse tüm romanlarda şu sorulara cevap arar: Hafıza ile nasıl başa çıkılır? Toplumsal hafızayı kim kontrol ediyor ve kim harekete geçiriyor? Kolektif hafıza kendini nasıl yeniden üretiyor?

Belleksizliği tercih eden bir topluma atıf olan *Gömülü Dev* kitabında Ishiguro adeta devleşir.

4 Ishiguro romanlarının neredeyse tamamı sessiz ve sakin romanlardır. Eleştirmenler onun için 'Ishiguro, Beckett ve Kafka seviyesinde okunmalıdır.' der; zira onun romanlarında yer, mekan ve zaman çok da önem taşımaz. Tıpkı Kafka'nın *Dava*'sının herhangi bir coğrafyaya uyarlanabileceği ya da Orwell'in evrenselliği gibidir onun romanları. 'İlk iki romanımda kendi Japonya'mı yazdım.' der; daha sonra üçüncü romanında aynı temayı alır, bu kez İngiltere'ye monte eder; çünkü ona göre savaşın ve hafızanın yeri, zamanı veya çağı yoktur.

5 Metafor kullanımı yazarı devleştiren bir başka özelliğidir. Kendi de neredeyse her röportajında 'Benim romanlarımdaki metaforları dikkatli okuyun.' der. Metaforları çözümlediğimizde romanları katman katman derinleşir.

Kazuo Ishiguro'nun her bir romanı onun yazarlık kariyerinde bir yapıtaşı olmuştur elbet. Şimdi gelin bir adım öne çıkmış romanlarını daha yakından inceleyelim.

GÜNDEN KALANLAR

Ishiguro bu kitabında Nazi partisine yakınlığıyla bilinen bir İngiliz lordunun malikânesinde baş uşak olarak çalışan Bay Stevens'ın lorduna hizmet etmek uğruna heba olmuş hayatını anlatır. Lord'un ölümünden sonra malikâneyi satın alan Amerikalı Bay Farraday, baş uşağının İngiltere kırlarında dört günlük bir tatile çıkmasını önerir. Seyahat boyunca bize baş uşağın hafızası eşlik eder ve biz gündelik işlerle ertelediğimiz ve ucunu kaçırdığımız hayatı, saklayıp bastırdığımız duyguların pişmanlıklara dönüşmesini ve buruk bir aşk hikâyesini okuruz. Baş uşak Bay Stevens kararlarını başkalarına aldıran, köleci sisteme boyun eğen, hiçbir politik görüşü olmayan, soğuk ve donuk biridir. Öyle ki; aşağıda lordunun misafirlerine hizmet verirken 'Üst katta babanız öldü.' dediklerinde 'Öyle mi?' diyerek işine devam edecek kadar ruhsuzdur. Malikâne savaş öncesi devlet zirvelerinden önemli kişileri misafir eder, müttefikler belirlenmekte ve İkinci Dünya Savaşı'nın çanları çalmaktadır. Baş uşak Stevens'ı Anthony Hopkins'in canlandırdığı başarılı bir de film uyarlaması vardır.

GÖMÜLÜ DEV

Kazuo Ishiguro'nun, Tolkien'in ve Ursula Le Guin'in sınırlarına girdiği düşünüldüğü için okurları tarafından eleştirilmiş fantastik romanıdır. Hayali yaratıkların ve ejderhaların olduğu bu roman Saxonların Almanya'dan Britanya'ya gelişini anlatır. Kral Arthur henüz ölmüştür. Ortaçağ İngiliz yazınının ünlü şövalyesi Gawain ise kitabın bir karakteri olarak karşımıza çıkar. Axl ve karısı Beatrice kayıp oğullarını ararken biz de amneziye uğramış, belleğini yitirmiş bir toplumu okuruz. Onlar savaşı unutup barışa tutunmaya çalıştıkça biz de kendimize şu soruyu sorarız: Burası aslında Kuzey İrlanda, Ruanda, Bosna Hersek ya da savaş sonrası Japonya'sı hatta Nazi dönemi Almanya'sı olabilir miydi?

BENİ ASLA BIRAKMA

Ishiguro'nun 'Tür nedir ki? Neden beni bir türe hapsetmek istiyorlar?' diyerek yazdığı bu bilimkurgu romanında ise başrolde bu kez insanlık için yetiştirilmiş klonlar vardır. Hailsham okulunda 'daha sonra parçalara ayrılmak üzere üretilen' Kathy, Ruth ve Tommy isimli üç klonun aralarındaki aşk üçgeni anlatılır. Kitabın başında bir ütopya gibi gösterilen şeylerin ilerleyen sayfalarda bir 'distopya' ya dönüştüğünü izlediğimiz bu romanda hayatın iplerini eline alma, kaderci yaklaşım, öz-irade, umut ve yüzleşme gibi temalar kullanılır. ■

Günden Kalanlar
Kazuo Ishiguro
Çev. Şebnem S. Sarajeva
YKY

Beni Asla Bırakma
Kazuo Ishiguro
Çev. Mine Haydaroğlu
YKY

Gömülü Dev
Kazuo Ishiguro
Çev. Roza Hakmen
YKY

MASUMİYETİN, SAFLIĞIN VE ÇOCUKLUĞUN RÜYASI: BEYAZ GEMİ

Eda Selimoğlu

“İyilik her zaman kazanır.” inanışına nispeten kötülüğün zafer kutlamasına tanıklık ettiğimiz *Beyaz Gemi* eseriyle Cengiz Aytmatov, iyi ve kötünün çatışmasını masalsı bir yapıtla anlatıyor. Dünyanın var oluşundan bu yana iyilik-kötülük savaşıyorsa ve bu mücadelenin bir kazananı hala yoksa hangisi güçlüdür sorusuna bir yanıt vermek çok da kolay olmasa gerek. Aytmatov, tabiat unsurlarının çokça yer aldığı romanı yerel motifler, efsaneler ve masallarla örmüş. Zaten tabiat ve ona ait olan her parça Aytmatov’un kitaplarında önemli bir yer tutmaktadır. Her biri hisseden, sevgi duyabilen ya da nefret edebilen canlı birer varlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Tabiat ve insanoğlunun iç içe geçmiş, birbirine güzel duygularla bağlı iki unsur olduğunu; her ikisinin de iyinin yanında yer aldığını satırlar arasına gizlemeden okuyucuya açıkça hissettirmektedir.

Beyaz Gemi’nin ana karakteri Mümin Dede, bir bakıma ailenin yaşayan Ata’sıdır. Sahipsiz kalan torununa gözü gibi bakmayı, her türlü tehlikeye karşı korumayı ve masallar anlatarak ruhunu beslemeyi bir vazife edinmiştir. Çocuğun sahipsiz kalmasına da soyut bir anlamda atıfta bulunarak aile kavramının önemi de vurgulanmaya çalışılmıştır. *Beyaz Gemi*, anne ve baba sevgisini masallarda bulan bir çocuk ruhunun tutunduğu dalların çok da kuvvetli olmadığına tanıklık etmekte… Hayali bir kalemle sevgi eksikliğinin yol açtığı tahribatların altı çizilmiş. Bu durum, Aytmatov’un, daha dokuz yaşındayken babasını haksız bir suçlamayla kurşuna dizilerek kaybetmesinin de bir yansımasıdır. *Beyaz Gemi*, Aytmatov’un çocukluğunu anlattığı otobiyografik romandır.

Romanda çocuğun etkilendiği ve ezberlediği iki masal var. Bunlardan biri “Cırtdan Çıpalak”, diğeri de “Boynuzlu Maral Ana” masalıdır. Çocuğu olmadığı için öfkeli olan Orozkul’un her fırsatta kendisini ve dedesini hırpalamasına da masallar sayesinde katlanabilmektedir. Çocuk iç dünyasını yine masallar sayesinde ayakta tutmaktadır. Aytmatov, Mümin Dede’nin anlattığı masalları Kırgız destanlarının ışığında şekillendirmiş. Türk mitolojisinin ve geleneksel kültür öğelerinin yazarın kitaplarında cazibe merkezi haline geldiğini görmek mümkün… Böylelikle toplumun geleceğini şekillendirecek felsefi amaçlarla ilgili verilmek istenilen mesajlar hakkında da fikir sahibi olabiliyoruz. Orozkul’un vücut bulduğu gerçek

Beyaz Gemi
Cengiz Aytmatov
Ötüken Neşriyat

kişiler kuşkusuz yaşamın her köşesinde mevcuttur. Bu karakterdeki kişilerin, değer verdiğimiz her şeyi kendi çıkarları uğruna tek hamlede yerle bir ettiğini gördüğümüzde, romandaki çocuk gibi, hayalimizle beslediğimiz bir balık olup beyaz gemiye ulaşarak kurtulabileceğimizi düşünmemiz gibi…

Beyaz Gemi, yaşamın bir tenkiti gibidir aslında. Genel geçer ya da kabul görmeyen kavramlar arasındaki çekişmenin hikâyesidir. Çocuk saflığının, iyiliğin, doğruluğun tayfası olduğu bir gemi… Okuyucuya, kötülük ve çocuk kavramlarının yan yana gelemeyeceği bir dünyayı göstermiş ve altını çizmek istediği her düşünceyi de gerçeklikten uzaklaşmadan, sembollerle aktarmayı başarmıştır. İyilik, kötülüğün yanında kaybetmiş gibi görünse de gerçek olan şudur; doğruluk yolunda kaybedilen her değer aslında kaybedilmiş sayılmaz. Çünkü iyilik, kötülüğün derinliklerinde kaybolmaz, kendini yok eder sadece. Bu da mağlubiyet sayılmaz. Bu durumda kalıp kirlenmek mi, yoksa iyi olan ne varsa yanına alıp dünyadan yok olup gitmek mi yeğlenmelidir bilinmez ama *Beyaz Gemi* başlı başına ruhunun ve kalbinin derinliklerinde iyilik barındıran bir rotaya sahip. ■

DOSYA

KAFKA
DÖNÜŞÜM

Franz Kafka'nın ünlü romanı Dönüşüm 101 yaşında. 20. yüzyılın ilk büyük kurgusal meydan okumalarından biri olan Dönüşüm, onlarca yıldır birçok anlatının sıfır noktası olmaya, dünyanın farklı dillerinden edebiyatçılara yeni ufuklar açmaya devam ediyor.

Kafka'nın Dönüşüm'de toplumun, devletin, örgütlü yapıların ötekine, kendi gibi olmayana, farklı olana davranış biçiminin edebi bir şemasını çıkardığını ve psikolojisini çerçevelediğini söyleyebiliriz.

Böylesine güçlü ve ikonik bir yazar-roman ilişkisine elbette kayıtsız kalamadık ve 10. sayımızın dosya konusu olarak Dönüşüm'ü seçtik.

GREGOR SAMSA
BİZİM NEYİMİZ OLUR?

A. Yavuz Altun

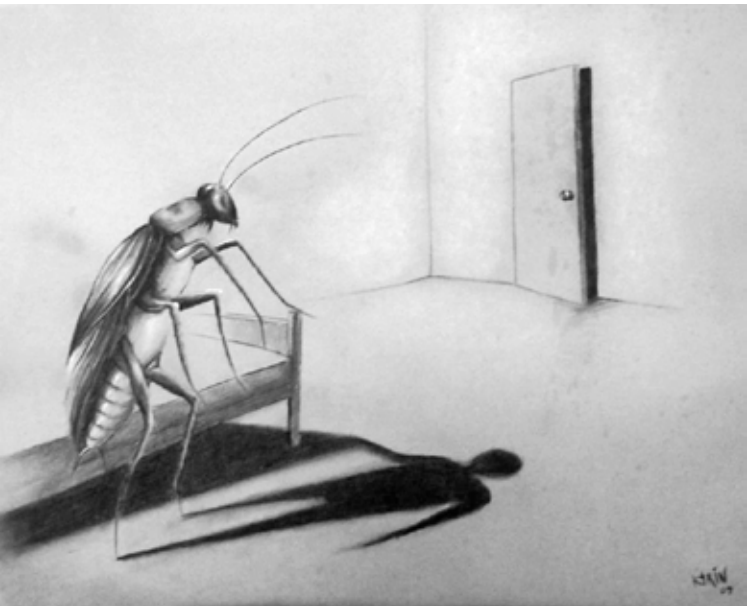

Franz Kafka'nın edebiyat dünyasına armağanları arasında en meşhuru kuşkusuz böceğe dönüşen Gregor Samsa'ydı. *Dönüşüm*, bir insanın yaşayabileceği yabancılaşmanın en keskin hâlini, en çıplak (*müstehcen?*) biçimde gösterdiği için edebiyat tutkunlarının kaçamayacağı bir referans hâline geldi.

İroni şu ki Kafka; olabilecek en gerçekdışı durumu, yani bir insanın böceğe dönüşmesini anlattığı romanında insanlık hâlinin en gerçekçi durumunu, yani orta sınıf bir aileye maddi gelir sağlayan genç Samsa'nın artık bu vazifeyi üstlenemeyecek olmasından doğan utancını anlatmıştı. Öyle ki Gregor Samsa böceğe dönüşmekten çok anne babasının ve kızkardeşi Grete çalışmak zorunda kalmalarını dert ediniyordu. Aile de onu dışlamıştı ve bu dışlanmışlık, böceğe dönüşmekten daha acıydı.

Bu dertlenme elbette 'doğal' bir durum değildi. Kafka'yı okuyanlar genellikle onun sistemsel sorgulamaları bu türlü absürt durumlar üzerinden gerçekleştirdiğini savunageldiler. Gregor Samsa'nın o durumda en çok kaygılanması gerekenin böceğe dönüşmek olması gerekirdi ama o ailenin geçimini sürdüremeyecek olmasından ötürü utanç içindeydi.

Kafka'dan on yıllar önce yazan Fyodor Dostoyevski, gerçekçi romanın revaçta olduğu bir çağda, meslektaşları tarafından 'gereksiz yere absürt' olmakla itham edilmişti. Onun gizeme ve çelişkilere odaklanması bir bakıma ayıplanmıştı. Ancak Dostoyevski, *Karamazov Kardeşler* için yazdığı önsözde, "Olağandışı insanlar ve olağandışı durumların insanlığı 'ortalama' denen durumdan daha belirgin olarak ortaya çıkardığı" (Victor Terras, *Dostoyevski'yi Okumak*) görüşünü dile getirecekti.

Ama o dönem bile Dostoyevski'nin insan psikolojisine yönelik araştırmaları hayretle karşılanmış, eserleri 'sanatsal açıdan zayıf' görülse bile ruhsal tasvirleri alkışlanmış. Mikhail Bakhtin'in 'diyalojik roman' dediği ve birbiriyle çarpışıp duran iç-seslerle, metin dışı referanslarla ve yazarın siyasî, dini, edebî eleştirileriyle sarmalanmış eserleri bugün edebiyata en büyük katkılardan biri olarak görülüyor.

Franz Kafka'nın mirası ise hâlen tartışmalı. Pop-filozof Slavoj Zizek, Kafka'yı bir çeşit kilometre taşı olarak konumlandırırken kendinden önceki edebiyatla kendinden sonraki edebiyatı keskin bir biçimde ayırdığını ifade ediyor. Kafka'dan önceki edebî meseleler, hikâye ve imge arasındaki ilişkiler, Kafka'yla birlikte keskin bir viraj alıyor ve 'Kafkaesk' denilen grotesk, karamsar ve absürt mizaha dayalı roman yapısı modern edebiyatta kendine alan açıyor.

Bazı eleştirmenler, onun eserlerini 'kapalı' ve 'fazlasıyla içe dönük' olmakla suçluyor. Kafka'ya dair önemli bir eser olan "*Franz Kafka: The Poet of Shame and Guilt*" (Franz Kafka: Utancın ve Suçluluğun Şairi) kitabının yazarı Saul Friedlander sözgelimi, Kafka'nın eserlerinde "gerçeğin ulaşılamaz bir noktada" olduğunu ileri sürüyor ve ilk okurlarıyla yüz yıl sonraki okurlarının anlam bakımından aynı yerde olduklarını söylüyor. Bir başka Kafka uzmanı Erich Heller, eserlerindeki detayların neredeyse kendi hayatından birebir alındığını hatırlatıyor. Heller, "Her roman otobiyografiktir." tezini aşan bir durumu işaret ediyor.

Öte yandan Kafka, tıpkı Dostoyevski gibi, 'insanlık durumunu' en iyi anlayan yazarlardan birisi; bunu hemen herkes kabullenmiştir. Rus yazarın gelecekteki bir Sovyet devrimini *Ecinniler* romanında erkenden haber

vermesi gibi, Kafka'nın eserleri de gelecekteki totaliter rejimlerin absürt baskı metotlarını öngörmüştü. *Dava*'da bahsi geçen otoritelerin suçsuz bir insanı sadece biçimsel/kavramsal olarak 'suçlu' ilan edebilme yetenekleri, Nazi Almanya'sından Sovyet Rusya'sına birçok baskı rejiminin alâmeti farikasıdır diyebiliriz.

Bu 'öngörü' aslında, maalesef, acıklı bir durumun ifşası: *Yeraltından Notlar* hakkında konuşan bir Rus eleştirmen, romanın asıl derdini, "Bütün insanların berbat olduklarını, gerçekten berbat olduğuna ikna olana kadar da kimsenin iyi bir insan olamayacağını anlatmaktır." şeklinde özetlemişti. Kafka da, benzer biçimde, 'insanlığın durumu'nu karamsarlık, hatta alttan alta kaynayan bir nefret eşliğinde ele alır. Gregor Samsa'nın böceğe dönüşmesiyle anne-babası ona bakmaya bile dayanamaz. Kızkardeşi odasına gireceği zaman onun kanepe altına saklanmasını bekler. Samsa'nın cesedinin 'çaresine' evin hizmetçisi bakıvermiştir. Kimse ona acımaz. Hatta onun aileyi düşürdüğü duruma hayıflanır herkes. Bir yandan da 'günlük hayat', âh evet o 'zamanın öğüten çarkları', sürekli devam etmek zorundadır, bir böceğe dönüşseniz bile!

Bu durum, Kafka okurları ve eleştirmenlerince yazarın 'kendine ve insanlığa olan nefreti' bağlamında ele alınır çoğunlukla. Belki de onu Dostoyevski'den ayıran bir özelliği buradadır Kafka'nın. Dostoyevski, Gogol'ün *Palto*'su hakkında yazıştığı bir dostunun, 'karamsarlık' eleştirisini dikkate alır. Çaresizliğin nihilizmini, ruhun maneviyata yönelik arayışıyla dengelemeye çalışır. İnsanın, tanrı olmadan da kendini ahlakî olarak gerçekleştirebileceğine inanır – ki bu inancı, ironik bir biçimde varoluşçu ateizme mesnet oluvermiştir.

Franz Kafka'nın durumunda, Max Brod meselesi öne çıkar. Eserlerini yakması için verdiği avukat dostu Brod, bugünlere dek ulaşan (yanlışlarla dolu) bir 'Kafka kültü'nün ilk inşacısıdır. Dostoyevski, 'para kazanmak için' ya da 'Rus entelektüellere kızdığı için' yazıyor olabilir ama Kafka'nın yazma gerekçesi daha çok 'ateşini dindirmek' maksadı taşır. Bu satırların yokluğa gitmesini isteyecek kadar nihilisttir. Ama kaderin cilvesi, o nihilizm gelecek kuşaklara ilham olmak üzere raflarda yerini alır.

Dönüşüm bu nihilizmin ya da şöyle diyelim 'insansızlaşma'nın hikâyesi temelde. Gregor Samsa'nın odasındaki mobilyaları, bir bakıma onun hatıralarını alıp götüren aileye kızgınlığı, kendini hâlen insan olarak görmesi ve fakat bunu kimsenin fark edememesi, sorunun dışarıda bir yerde olduğunu gösteriyor bize. *Dava*'daki otoriter sistemin temayüzü bir bakıma sadece emirler ve eylemlerle kısıtlanmış bir hayatı anlatıyor. *Dönüşüm*'de ise aile ölçeğinde benzer bir ezberi okuyoruz. Hikâyeyi aile bireylerinin gözünden değerlendirecek olursak şu soru kalıyor akılda: Bir gecede böceğe dönüşen evladınızla ne yaparsınız? Her şeye rağmen birazcık şefkat göstermeniz beklenmez mi?

Gregor da bunu bekliyor sürekli. Kızkardeşinin "Yeter artık!" demesine kadar içindeki bu umudu saklıyor. Öyle ki Grete'nin kiracılara keman çaldığı sahnede anlatıcı şu cümleyi kuruyor: "Müzik onu bu kadar etkilediğine göre, bir hayvan mıydı o?" (Kafka, bir insanın aniden böceğe dönüşmesi gibi müthiş bir imgesel icadı, hayli dozunda kullanarak edebiyata ihanet mi etmiştir, yoksa minimal düzeydeki bu yaklaşım onu daha da mı parlatmıştır, başka bir yazının tartışma konusu olabilir.)

Kafka, insanlardan göremediği şefkati sanata sığınarak bulmak istemiş olabilir. Muhtemelen yazmak da kendisinde benzer bir etki uyandırıyordu. Bir Yahudi olduğu için bütün Avrupa toplumundan, babasıyla anlaşamadığı için ailesinden dışlanmıştı. Sorunlu bir cinsel hayatı olduğu, yeni çıkan biyografilerinin temelini oluşturuyor. Mart 1922'de günlüğüne şunu yazmış mesela: "Bir yerlerde yardım beni bekliyor ve aldığım darbeler beni ona götürüyor."

40 yaşına bile varamadan vücudunu saran verem sebebiyle ölen Franz Kafka'nın Türkiye'de eserleriyle, ama en çok aşk mektuplarıyla anılmasının da hayattaki bir başka ironi olduğunu düşünüyorum. Kafka dört kez nişanlanmış ama hiç evlenmemişti. Aşklarından birisi olan Milena'ya şöyle yazmıştı: "Çok kirliyim Milena, sonsuz derecede kirli, bu yüzden saflık hakkında çokça bağırıyorum." Türk okurları, onu sevmek isteyen Milena gibi belki de onun bu cümlede tevazu gösterdiğini düşündü muhtemelen. Kafka'nın 'kirliliği' ise aslında içindeki onulmaz yaralarla ilişkiliydi daha çok.

Joseph Epstein, "*Is Franz Kafka Overrated?*" (Kafka Abartıldı Mı?) isimli makalesinde Kafka'yı, hayatındaki bütün çıkmazları, takıntıları, korkuları ve yaraları edebiyata dökmedeki ısrarı sebebiyle, Sigmund Freud'un "kurguya dönüşmüş" hâline benzetiyor. Bazı eleştirmenler, "Modern hayatın, kaybolmuş bir ruhu yıkıp geçmesinin hikâyesi" diyor Kafka'nın eserleri için. Epstein, Freud'a inanmazsanız Kafka'nın yazdıkları ağırlığını ve otoritesini kaybeder de diyor. Uzmanlar son yıllarda Kafka kültünü deşmeye devam ettikçe, yazara biçilen süperstarlık rolü de hafifliyor zaten.

Ama edebiyatı bir 'oyun alanı' olarak görenler için Kafka harika bir oyuncakçıydı. Hayat onu – Epstein'ın tabiriyle – "yıkıp geçse" de o geriye sıkı bir edebî miras bıraktı. Beethoven'ın müzikte, Picasso'nun resimde başardığı şeyi, edebiyatın metin alanında gerçekleştirdi. ■

GENÇ KAFKA'NIN **ACILARI**

Mehmed Ali Çalışkan

Kafka'nın aşk mektupları, en az bir sabah böcek olarak uyanan Samsa'nın hikayesi kadar meşhurdur. *Milena'ya Mektuplar* Kafka'nın aşık olduğu bir kadına yazdığı gerçek mektuplardan oluşan bir kitap. Aslında bu kitap bir tür mahremiyet ihlali sayılabilir, çünkü Kafka'nın toplumdan gizlediği yasak aşkının ürünü olan bu mektuplar Kafka'nın ölümünden sonra onun izni olmadan yayınlanmıştır.

Kafka'nın mahremiyetini ihlal etmek için onun mektuplarını okumanız şart değil, hemen hemen tüm kitapları kişisel psikolojisini o kadar net bir şekilde yansıtır ki Kafka'nın ruhunun tüm güçlü ve zayıf noktalarını, toplum ve aile ile gerilimini, Yahudilikle ilgili çatışmasını, kendine yönelik güvensizliğini satır aralarında yakalar ve kendinizi bu büyük yazarın, büyük dil ustasının mahrem dünyasına yönelik tecessüs halinde hissedersiniz. Kafka'nın romanlarını da tıpkı gizli aşklarına yazdığı mektuplar gibi Kafka'nın okurlarına gönderdiği birer itiraf mektupları gibi değerlendirirsek belki de bunların ölümünden sonra yakılmasını niye vasiyet ettiğini anlayabiliriz. Yazarlar çoğunlukla yazarken metinde kendisini gizler ve okurunu kandırmaya çalışır ama Kafka'nın her cümlesi kendisini açık eder.

Kafka'dan izin almadan Milena'ya olan mektuplarını ben de okudum -bu yüzden ona belki hepimiz gibi ben de bir özür borçluyum- ve Kafka'nın Milena mektuplarını, Goethe'nin ünlü eseri *Genç Werther'in Acıları* isimli kitapla birlikte okumanızı tavsiye ederim. Bu şekilde iki adamın benzer hikayesini mukayese imkanı sayesinde aşkın gizemi hakkında belki birkaç ipucu yakalama fırsatınız olur.

Özetle Genç Werther de genç Kafka da başkalarına ait olan kadınlara aşık olmuşlardır ve kadınların bu sıradan aidiyetleri her iki genç erkeğin de büyük efsanevi aşklarının yanında o kadar küçük kalır ki Werther'in de Kafka'nın da acılarına ortak olursunuz. Her iki aşk da edebiyatın en nadide cümleleriyle

> **Bazen aklım almıyor, onu yalnızca ben, hem de öylesine içten, öylesine dolu dolu severken, ondan başka hiçbir şey görmez, bilmezken, ondan başka hiçbir varlığım yokken, nasıl olur da onu bir başkası da sever, sevebilir?**
>
> *Arka Kapak / Genç Werther'in Acıları - Goethe*

süslenmiştir ve insanoğlunun duygularını ifade etme noktasında birer zirveyi temsil ederler, ama bu muhteşem iki aşk basit iki erkek yüzünden bir vuslata dönüşmez, her iki aşkın da sonu ölümle biter. Erkek için aşk sahiplenmek demek, sevdiği kadını bir başka erkeğin kollarında gördüğünde veya hayal ettiğinde gözlerinin önünde dünyanın yıkımını izler, şüpheden beslenen bir kıskançlık değildir bu, bizzat gerçekten beslenen bir çaresizliktir, acı o kadar dayanılmaz olur ki erkek sonunda ya aşkını inkar eder veya hayatından vazgeçer. Genç Werther intihar etmiştir, genç Kafka ise vereme yenik düşmüştür.

Kafka ve Werther'in ortak özellikleri yalnız olmalarıdır. Kalabalıklar arasında yaşamalarına rağmen her ikisi de dünyaya dokunurken ortaya çıkan bireysel hayatlarında ne kadar yalnız olduklarının farkındadırlar. Karşılarına çıkan bu iki kadın, Milena ve Lotte, bu yalnızlığa katlanmak için birer fırsattır ve aşkları aslında yalnız yaşadıkları duygu ve düşünce kozasının içine hayata beraberce dokunabilecekleri bir insanı davet etme girişiminden ibarettir.

İnsanoğlunun yalnızlığı iki boyutlu. İlki dünyaya; yani doğaya yabancı oluşumuz. Yani doğa birçok bitki ve hayvana gerçek anlamda yuva iken insan için bir mücadele alanı. Kendinizi bir ormanda düşünün, ne kadar yabancı olduğunuzu fark edeceksiniz. Bu yabancılık bizim kazanımımız veya zayıflığımız olabilir ama her hâlükârda kaderimiz. O yüzden büyük aşklar hep doğa güzellemeleriyle bezenir, Goethe belki de en güzel doğa betimlemelerini Werther'in aşkında yapmıştır diyebiliriz. Dünyayla ilişkisini bir savaşım olarak tanımlayan Kafka için ise Milena bir tür dünyaya ve doğaya geri dönüştür. Onu istasyonda bırakırken yüzünde doğanın kendisini görür. Şehirlere küs olan Kafka, Milena aşkı sayesinde onun yaşadığı şehir Viyana ile barışır. Çünkü aşık olunca insanda Tanrı'ya geri dönme isteği uyanır, bu geri dönüş için en doğru yol olarak mekana tutunuruz, doğayla barışmak isteriz ve ona yönelik yabancılıktan kurtulmaya çalışırız.

> **Unutamayacağım bir doğa olayıydı yüzün istasyonda Milena: bulutlardan değil, kendiliğinden gölgelenen bir güneştin sanki.**
>
> *Arka Kapak / Milena'ya Mektuplar - Franz Kafka*

Yalnızlığımızın bir diğer boyutu ise topluma yabancı oluşumuzdur. Topluma yabancılığımızın nedeni ise insan ferdinin hayatının biricikliği. Ortak bir dünyada yaşıyor gibi gözüksek de her birimiz kendi zihin atmosferinde kendi dünyasını inşa ediyor ve kimse kimsenin dünyasına giremiyor. Kafka insanın bu trajedisini iliklerine kadar hisseden bir yabancı ve bu yabancılığını yerliliğe dönüştürme imkanı olarak Milena'ya sarılıyor.

Milena, Kafka için kendisidir, onun hayatına değen her şeyine razıdır, severse Milena sevmelidir, terk ederse Milena terk etmelidir. Werther de Kafka da sevdikleri kadınlara ulaşabilmek için onlara asla vazgeçemeyecekleri kadar büyük, efsanevi, muhteşem, masal gibi bir sevgi verirler, o sevgi ile kadınlarının hayatını doldururlar ve bu şekilde onlar için vazgeçilmez olmaya çalışırlar. Her gün doğan güneşin kanıksanması gibi Milena da bu sevgiyi kanıksayacaktır belki; ancak bir gün bu güzel seven erkek hayatından çekilirse yokluğunda fark edecektir neyi kaybettiğini, güneş çekilip ortalığı karanlık basınca. Heyhat, ne Lotte ne Milena onlara bakınca Tanrı'yı görecek kadar dimağlarını aşk bürümüş bu iki erkeğin sahip olduğu cesareti gösteremeyecek, bağlı oldukları sıradan erkeklerin uyuşuk yataklarında kalmayı tercih edeceklerdir. Çünkü aşk kadının değil erkeğin mesleğidir.

Genç Werther'in ve genç Kafka'nın acılarını okumamız gerekiyor, tıpkı Tanpınar'ın *Huzur*'undaki genç Mümtaz'ın acılarını okumamız gerektiği gibi. Kendi görkemli aşklarıyla kadınları tekrar yaratan, cesur yüreklerin cesur hikayeleri bunlar. ■

Milena'ya Mektuplar
Franz Kafka
Fabula Kitap

GÖRKEMLİ KAYBEDENLER:
FRANZ KAFKA VE GREGOR SAMSA

Medeni Yılmaz

"Bu dünyanın, insanı irkilten yanı korkunçluğu değil, olağan görünüşüdür." der Theodor Adorno. Çağımız insanının tedirginliklerinin nedeni bundan daha iyi tanımlanır mı bilemem; ama edebiyat tarihinin en etkili eleştirmenlerinden György Lukacs, Adorno'nun bu ünlü cümlesini Kafka üzerine yazdığı denemede ve üstelik Kafka'yı anlama noktasında kullanıyor.

Peki, ama Kafka'yı anlamak ne derece mümkün? Bu yanıtlanması oldukça güç bir sorudur. Zira modern edebiyatta belki de hiçbir yazar, Franz Kafka kadar çok farklı şekillerde tanımlanmamıştır. Yukarıda adını andığımız Marksist eleştirmen ve düşünür Lukacs, Kafka'nın yapıtlarının konusunu "çağdaş kapitalist dünyanın kötülüğü" biçiminde yorumlarken, Kafka'nın vatandaşı Milan Kundera ise tam aksine, "Kafka'nın evreninde kapitalizmi oluşturan hemen hiçbir şey yoktur." der. Aynı metinlerden hareketle birbirine tamamen zıt iki farklı çıkarım yapılması, Kafka'nın yapıtlarının çok sesliliğine örnek gösterilebilir. Öte yandan, Alman edebiyatı konusunda uzman olan Profesör Dr. Gürsel Aytaç ise "Kafka'nın eserleri, tükenen tanrı otoritesini dünyevi olarak tasavvur ettiğini (baba ve siyasi otorite olarak) belgelemektedir." diyerek Kafka'nın yapıtlarının dinsel açıdan da yorumlanabileceğini gösteriyor. Oysa varoluşçuların önde gelenleri (Albert Camus, Jean Paul Sartre), Kafka'yı varoluşçu bir yazar olarak tanımlarken Andre Breton ise ona sürrealist yakıştırması yapar. Bir başka Fransız yazar Natalie Sarraute ise Dostoyevski'yi Franz Kafka'nın habercisi olarak görür.

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere, Kafka'nın yapıtları çok farklı okuma biçimlerine açıktır. Üstelik Kafka, aynı kişiler tarafından farklı yaşlarda, farklı düzlemlerde de yorumlanabilir. Örnek vermek gerekirse, Franz Kafka üstüne bir inceleme kaleme alan Michael Löwy, "Franz Kafka - Boyun Eğmeyen Hayalperest" adlı yapıtında enteresan bir anekdota yer veriyor. İddiasına göre, o sıralarda kültür bakanlığı yapmakta olan Marksist eleştirmen György Lukacs ve kabinedeki diğer birçok bakan, 1956'da Sovyetlerin Macaristan'ı işgali sonrasında tutuklanır. Ancak bakanlar, tutukluluk nedenlerini bir türlü öğrenemez. Dolayısıyla kendilerini de savunamaz durumdadırlar. Hatta onları kimin yargılayacağını dahi bilmemektedirler. Sovyetler mi, Macarlar mı? Sonunda tutuklanan bakanlardan kimileri infaz edilirken Lukacs da garip bir şekilde serbest bırakılır. Dolayısıyla hangi gerekçeyle tutuklandığına ya da diğerleri idam edilirken kendisinin neden serbest bırakıldığına bir türlü anlam veremez. Tam kafkaesk bir karmaşa söz konusu! İşte ondan sonra Lukacs, Kafka hususunda tamamen yanıldığını ve aslında onun "gerçekçi" bir yazar olduğunu söyler.

Ancak ne kadar farklı şekillerde yorumlanırsa yorumlansın, nihayetinde Kafka'nın yapıtlarının onun hayatından derin izler taşıdığı fikrinde uzlaşılır. *Dönüşüm* romanı ise Kafka'nın tüm kurgusal metinleri içerisinde biyografik unsurlarının yoğunluğu bakımından en öne çıkan yapıtıdır diyebiliriz. Başta babası Hermann Kafka olmak üzere, özellikle aile üyelerinin karakteristik yapılarından çeşitli izler taşır. Örneğin, hem Gregor Samsa'nın hem de Kafka'nın babası sert ve otoriterdir. Her ikisi de oğulları üstünde baskı kurar. Hatta Kafka babasına bu baskılarından muzdarip olduğuna dair uzunca bir mektup yazmıştı. Gerçi Kafka'nın babasına sitemkâr bir üslupla yazdığı ama yollama cesareti gösteremediği uzun mektubunu Felix Guattari ve Gilles Deleuze ikilisi farklı yorumlar. Onlara göre, baskı hususunda suçlu baba değil, Kafka'nın bizzat kendisidir. Kafka'da güçlü olana itaat etmeye yönelik arzu olduğu inancındadırlar. Nitekim benzer bir durumu *Dönüşüm* romanında da görüyoruz. Bu romanda da Gregor Samsa'nın babası otorite konumundadır.

Gregor Samsa'nın olağan dönüşümü

"Gregor Samsa bir sabah bunaltıcı düşlerden uyandığında, kendini yatağında dev bir böceğe dönüşmüş olarak buldu." Kafka'nın *Dönüşüm*'ü edebiyat

Çizim: Zeynep Dağüden

tarihinin bu en etkili ve en ünlü giriş cümlelerinden biriyle başlıyor. Gezgin bir pazarlamacı olan Gregor Samsa, bir sabah dev bir böcek olarak uyanır. Uyanır uyanmaz kendisinde bir gariplik olduğunu sezer; ancak onu asıl tedirgin eden şey bu değildir. Bir gecede böceğe dönüşen Gregor Samsa'nın en büyük derdi işe geç kalma olasılığıdır.

Durumun tüm olağanüstülülüğüne rağmen sonraki sayfalarda, öylesi sade ve ince detaylar belirir ki okurun gözünde her şey normalleşir. Artık bu sıradışı durum yadırgatıcı olma sıfatını yitirmiştir. Bir insanın bir gecede böceğe dönüşmesi gibi olağandışı bir durum, okurun gerçeklik zemininde kendisine yer bulmuştur. Zira okur, Kafka'nın incelikli detaylarıyla yavaş yavaş gerçekçiliğe büyülü bir biçimde sürüklenmiştir. Büyülü gerçekçilik demişken burada bir parantez açalım. Büyülü gerçekçi yazarların belki de en önde geleni olan Gabriel Garcia Marquez, *Dönüşüm* romanını okuduktan sonra edebiyata atılmaya karar verdiğini söylemişti. Nitekim yıllar sonra, başta *Yüzyıllık Yalnızlık* olmak üzere, bu tarzın en iyi örneklerini bizzat kendisi verecekti.

Aslında Gregor Samsa'nın dönüşümü yalnızca fizikseldir; biyolojik olarak bir böceğe dönüşmesine rağmen halen insana özgü bilinç düzeyindedir. Yeme - içme alışkanlıkları da tıpkı bir böceğinki gibi olmaya başlar; ama diğer yandan, başkalaşım öncesi zihinsel durumunu korur. İnsana özgü duyguları henüz körelmemiştir. Dolayısıyla ne tam olarak bir böcektir, ne de bir insan. Toplumun ve ailenin dışına itilmiş bir insan-böcektir artık. Yalnız ve ezilmiştir. Daha da kötüsü, o artık bir boyun eğmişliğin simgesidir. Çünkü Gregor Samsa, böceğe dönüştüğü günün şafağında, böcekleşme durumunu sorgulamak bir yana, aklında yalnızca işe zamanında yetişebilme kaygısı vardır. Bu kaygıların kaynağında burjuva toplumunun doyumsuz istekleri vardır. Toplumun en küçük birimi olan aile kurumundan hareketle, toplumdaki yozlaşmanın ve ahlaki çöküntünün trajedisidir *Dönüşüm*. Bedenin iflasıdır. Bireyin ölümüdür. Hatta romanın sonunda Gregor Samsa'nın ölümü, aileyi özgürleştirir bile. Hep birlikte kırda gezintiye çıkarlar.

Franz Kafka'yı anlamadan Gregor Samsa'yı anlamak mümkün müdür? Bu ikisi, yani yaratı ve yaratıcısı birbirinden bağımsız düşünülebilir mi? Kafka bu soruya Gustav Janouch ile söyleşilerinde şöyle yanıt veriyor: "Samsa tümüyle Kafka ile örtüşmüyor. '*Dönüşüm*' bir itiraf değil; ama belli anlamda bir mahremiyetin açığa vurulması sayılabilir. ■

KAFKA'NIN PRAG'I

Sevengül Sönmez

Adları yaşadıkları / yazdıkları şehirlerle birlikte anılan edebiyatçı sayısı pek az değil. James Joyce'un Dublin'i, Charles Dickens'ın Londra'sı, Fernando Pessoa'nın Lizbon'u, Sait Faik'in Burgaz'ı, Yaşar Kemal'in Adana'sı... Bu liste uzayıp giderken Kafka'nın Prag'ında duraklamak gerekiyor sanırım. Eserlerini Almanca yazsa da Çekçeye olan düşkünlüğü, hep kaçmak istediği ama nereye giderse gitsin özlediği Prag'daki yaşantısı onu bu şehre ebediyen bağlamış. Prag da Kafka'ya olan bağlılığını dünyanın en önemli edebiyatçı / yazar müzelerinden birine ev sahipliği yaparak göstermek istemiş.

Müzenin kuruluşuna öncülük eden Juan Insua ve ekibi tarafından tasarlanan "Kafka'nın Prag'ı" sergisi 1999'da Barcelona'da açıldıktan sonra New York'taki Yahudi Müzesi'ne götürülmüş ve 2005'ten bu yana Prag'da Lesser Kent Vltava Nehri üzerinde muhteşem bir mimariye sahip Hergetova Ziegelei adlı binada Kafka severlerle buluşmaya devam etmektedir.

Prag'ın Kafka'nın kişiliği ve eserleri üzerindeki etkisini anlatmak için kurgulanan "Varoluşçu Alan" bölümünde Prag melankolik ve metaforik büyüsü, geçmişinin getirdiği efsanevi anlatılarıyla Kafka'nın yaşamına eşlik ediyor. Prag'ın belirsiz ve boğucu atmosferinin Kafka'nın eserlerinde eserlerindeki etkisi, kullanılan ışık ve ses efektleriyle izleyenlerde farklı bir deneyim oluştururken Kafka'yı da yakından tanımamızı sağlıyor.

Kafka'nın eserlerindeki mekânsal belirsizliğin izini sürmek isteyen okurlar için hazırlanan "Hayali Topografya" bölümü ise yazının cisimleşmiş hali olarak karşımıza çıkarken Kafka okurlarının hafızasına sesleniyor.

Müze biyografik ya da kronolojik kategoriler yerine, Kafka'yı kuşatan insanlar, olaylar ve durumlarla sarmal bir gezi alanı yaratarak Kafka'nın eserlerindeki katmanları ve onun iç dünyasını aktarmayı amaçlamış. Bu sarmal kurgu, Kafka'nın eserlerine hem yakından bakmayı sağlamış hem de onu şekillendiren ortamı deneyimlemeyi. Kafka'nın eserlerinin ilk baskıları, farklı dillerdeki pek çok baskısı, mektupları, günlükleri, çizimleri ve fotoğrafları da bu kurguya dâhil edilerek büyük bir anlatının parçası haline getirilmiş. Bu sarmal anlatı, özellikle ışık efektleriyle ve gölgelerle Kafka'nın karanlığını, bunalımlarını, kaygı ve korkularını çok etkileyici bir biçimde anlatmayı başarıyor.

Kafka'yı tanımak isteyenlerin; özellikle de Prag'ın onun hayatındaki izini sürmek isteyenlerin mutlaka görmesi gereken Kafka Müzesi, bir yazardan geriye kalanlarla onun ruh halini anlatan atmosferin çok iyi harmanlandığı bir müze. Bu tasarımıyla dünyadaki edebiyat müzeleri içinde de özel bir yere sahip.

Bir yazarın coğrafyasında onun iç dünyasına, görsel, işitsel ve üç boyutlu özel tasarımlarıyla yolculuk etmenin tüm imkânlarını sunan müze, edebiyatın ruhumuzdaki etkisini farklı bir boyuta taşıyarak gezenlerin üzerinde kalıcı bir değişiklik yaratıyor. ■

DÖNÜŞÜMÜ **DÖNÜŞTÜRMEK**

Ümit Yaşar Özkan

'Huzursuz bir kâbus olan Kafka'nın Dönüşüm adlı hikâyesi bir gün kendini bir çizgi romana dönüşmüş olarak buldu.'

Kafka *Dönüşüm*'ün kapak resmi için yayınevine yazdığı mektupta böceğin kesinlikle çizilmemesi gerektiğini söylüyor: "Kapakta böcek olmasın, uzaktan bile görülmesin." Peter Kuper ve Horne Kafka'nın bu uyarısına rağmen Gregor Samsa'nın hazin macerasını çizgi romana uyarlamışlar; elbette 'böceği' göstererek. Edebi metinde yoruma bırakılmış bir belirsizliği çizerek somutlaştırmanın okurun tasavvuruna müdahale etmek olduğunu söyleyenler olacaktır. Bu tamamen haksız bir iddia değildir ama hikâyeler dolaşıma girdikleri andan itibaren dönüşmeye başlarlar, ilk başkalaşım okurun zihninde gerçekleşir, çizerin yaptığı kendi yorumunu bir okur-çizer olarak kâğıda dökmektir. Kuper ve Horne'un çizgi romanlarını karşılaştırmak, iki çizer-okurun dönüşümü nasıl dönüştürdüğünü görmek, hikâyeleri sadece hayalhanelerinde canlandırabilen okurlar için zihin açıcı bir temrin olabilir.

Kafka'nın yayınevine tarif ettiği kapak bire bir yapılmasa da yazarın talebi dikkate alınmış ve böcek gösterilmemiştir. Söz konusu kapakta yarı açık bir kapının önünde ellerini yüzüne kapatmış bir figür vardır, kapının aralığından odanın karanlığını görürüz. Kuper, çizgi romanın kapağında Kafka'nın tarifini ve ilk baskıdaki kapağı ters yüz eder. Kuper'in kapak yorumunda döşemenin üstünde korkuyla kaçan böcek Gregor'u ve üstüne düşen babanın tehditkâr gölgesini görürüz. Belirsizlik ve dehşeti odanın dışına taşıyarak ve babaya yükleyerek kendi özgün yorumunu ortaya koyar çizer ve düz bir uyarlamayla muhatap olmadığımızı anlarız. Horne'un kapak yorumunda böceğin içinde kaybolan Gregor vardır. Horne'un Samsa'sı tamamen bir böcektir. Kuper ise böcek gövdeli insan kafalı bir yaratık çizmiştir, Kuper'in yorumu daha isabetli ve Kafkaesk groteske daha uygundur. Gregor'un yüzünden onun ne hissettiğini anlarız (Kafka'nın o tuhaf, büyüleyici Melezleme hikâyesini ve insanla hayvan arasında kalmış kahramanlarını hatırlamalı). Dönüşüm devam ederken içinde insana dair ne kalmışsa umutsuzca korumaya, savunmaya çalışacaktır Gregor Samsa. Horne'un dev böceği insana dair hiçbir özellik taşımaz ve Gregor'un karmaşasını göstermek için fazla düz ve kaba bir figürdür.

Kuper çizgi mecazlar kullanarak hikâyeyi dönüştürür. Bu tutum doğrudan doğruya yapılmış bir uyarlamanın yavanlığından kurtarır okuru. Gregor'u bir kum saatinin içinde paraya dönüşerek erirken görürüz, kafa sesiyse bu imajla çelişerek tükenmesine sebep olan aymazlığını gösterir: 'Ailemin ona olan borcunu kapatacak parayı bir biriktirsem- ki en fazla beş ya da altı yıl demek- kesinlikle bunu yapar, özgürlüğüme kavuşurum!' Edebi metnin kendisi dururken neden çizgi roman uyarlamasını okuyayım ki? Çünkü kum saatinin içinde eriyen Gregor'u çizgi romanda görebilirsiniz. Çizer, metni iyi okumuş ve güçlü çizgi imajlar kullanarak okura yeni yorum imkânları sunmuştur. Bazen yazı geriye çekilir, hikâyenin akışı tamamen çizgiye emanet edilir. Gregor'un dönüştükten hemen sonra sağına dönmek için beyhude yere nasıl çabaladığı sekiz küçük karede gösterilir, bu kareleri takip etmek içini daraltır okurun; ki Kafka'nın yapmak istediği de budur. Uyarlama anlayışları çok farklı olsa da iki çizerin yorumlarının kesiştiği kareler de vardır. İki çizgi romanda da odasına hapsedilmiş Gregor-böceği kuşbakışı görürüz, bu bakış açısı hikâyenin klostrofobik boğuntusunu hissettirir.

Kuper'in uyarlaması hüzünlü, ürpertici ve karanlık. En yakın zamanda *Dönüşüm*'ü tekrar okumak istiyorum. ■

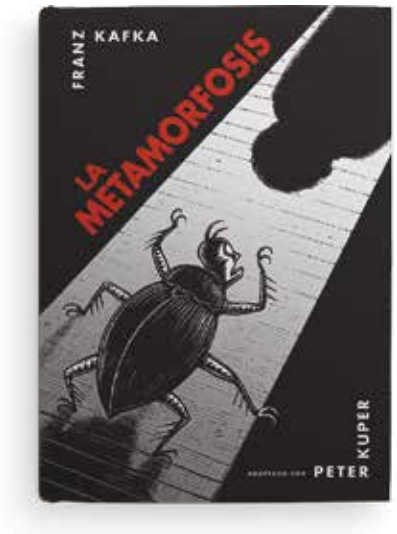

Dönüşüm
Franz Kafka
Çizgi Roman Dizisi
Yurt Kitap Yayın

KAFKA'NIN GÜNÜ, "GÜNCE"Sİ

Feridun Andaç

İnsanın varoluş sorgusundan, hayatın absürd yanlarına dönük bir gerçekliğin anlatıcısı... Dahası o "gerçeklik"in içerdiği anlamda yer/zaman/mekân Kafka'nın kendi zamanının yurdunda belirenlerle bezenir. Ondaki "arayış sorgusu"dur asıl irdelenmesi gereken. Bu anlamda yarım kalan üç romanı, tamamlanmamış insanın iç dünyasına dönük imleri içerir.

Dava ve Şato'da egemen güçlerin erişilmezliğini, yaşanan dönemin Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'ndaki bürokratik yapının çürümüşlüğü/yozlaşmasının girdabı anlatılır. Karanlık/kasvetli dünyanın varlığındaki insan, çağının ötekileşmesini yansıtır aslında. Buradan bakınca, Kafka'nın Yahudi kimliğini göz ardı ederek yapıtlarını deşifre etmek güçtür. Yaşadığı kent Prag, Bohemya'da Habsburg İmparatorluğu'nun bir parçasıdır. Kent çokdilli/kültürlü bir yapıya sahip.

Kafka, Almanca konuşan bir Çek Yahudisi. Yidişçe yerine Almanca! İmparatorluğun resmi dilidir Almanca. Almanlar Çeklere tepeden bakar, Yahudilerden nefret eder. Ailesi asimile olmuştur aslında. Bölünmüşlük, parçalanma yaygındır ama bir grup İbranice öğrenir gene de.

1897'de Theodor Herzl'in kurduğu Siyonist akım yeryüzüne dağılan Yahudilerin anayurtlarında toplanmalarına çabalar. Siyonizm, Kafka'yı da kendine çeker. Öyle ki Yahudi mistizmi/mistik göndermeler onun yapıtlarında sıklıkla karşımıza çıkar. Dindar biri olmasa da çocukluğunda dinlediklerinden etkilenir. Ama ondaki en büyük etki, yaşanan "getto" gerçekliğidir. Ki, kendisi de şunu söyler buna dair: "Benim hücrem, benim kalem." Orada dışlanma/soyutlama vardır.

Unutmayalım ki babası Hermann Kafka 1882'de Prag gettosunun hemen yanıbaşında açmıştır dükkânını. Söylentiler, olaylar, düşmanlıklar, dışlanmışlıklar onu etkiler. Her ne kadar kendini dışta, duvarın ardında tutsa da; oradaki dehşet/acı onun anlatısına iz düşürür. O karanlık dünya, derin acı Kafka'nın ironisini doğurur. Hele hele babasının gözünde "işe yaramaz bir adam" olan Kafka, bütün bu korkularıyla kendini yazıda var eder. İşte onu asıl bu kıyıya getiren, yani yazmak eylemine yönelten gerçekliğe ilkten bakmak kaçınılmaz sanki!

Kafka'nın yazıları "aşk mektupları" değildir. Yazmak isteyen ve orada kendini bulan, gerçekleştirmek isteyen birinin "yazı temrinleridir" de diyebiliriz. Bu kapıyı ona sonuna kadar açan Felice, sabrının sonuna geldiğinde de; Kafka'yı umutsuzca yalnız bırakarak kendi yoluna devam edecektir.

Arka Kapak / Feridun Andaç

Kafka'nın yazınsal yolu

Kafka'yı önce mektuplarında görmek, anlamak gerek. Sonra da günlüklerinde. Kurduğu yapıtlarının izi/izleği, bence, buralarda saklıdır. Elbette ki yaşamının tözü de gününü aydınlatan mektuplarıyla ânlarını açımlayıp yansıtan günlüklerindedir. Bu anlamda, Kafka'nın Felice'ye Mektuplar'ını her şeyin/in önüne almak gerektiğini düşünürüm.

Bir yazarı kendi yazdıklarından tanımak mümkün mü? Kurmaca yapıtlarının dışında anı/özyaşam ne kadar ele verir yazarını? Benim gözümde çok sınırlıdır bu. Kendini yazmaya, (anı veya özyaşamda) anlatmaya yönelen yazar, bir ölçüde kurmacasını da ıskalar. Yani vazgeçme noktasına gelir. Otoportre metinleri/anlatılarını daha inandırıcı, gerekli bulurum. Ama tasarlanmış anı/özyaşam anlatıları kurmacanın kardeşidirler. Bu nedenledir ki mektup ve güncel günlük bir yazarı/sanatçıyı en iyi ele veren metinlerdir. Teo'ya Mektuplar'da benzersiz bir Van Gogh çıkar karşımıza. Ama Balthus'un anılarında göstermek istediği yanlarını görürüz yalnızca.

Dostoyevski biraz da günlüklerinde vardır. Kafka'ya gelince; iki türde de yazdığı için; mektupları ve günlükleriyle Kafka'yı okuyup tanımadan yapıtlarına yapacağınız yolculuğun eksik kalacağını düşünürüm.

Kafka, Felice Bauer'le 1912 Eylül'ünde tanıştı. 20 Eylül 1912'de başlayan yazışmaları, 11 Eylül 1917'ye değin sürer. Bu sürede iki kez nişanlanır onunla. Bir yerde şunu yazacaktır Felice'ye dair: "Boşluğunu açıkça gösteren kemikli, anlamsız bir yüz." Hayatındaki dört kadının ilkini böyle görür. Ama Felice onda yazma/yaratma cesareti için ilk imgedir. Ki, Kafka'nın kadınlarında bu vardır; dahası Kafka onlara giderek bunu kurmanın derdindedir.

Başlayan; beş yıl boyunca süren mektup arkadaşlığının Kafka'yı edebiyatla var eden, onu edebiyata hazırlayan bir süreç olduğunu söylemek abartılı gelmemeli. Kafka'daki yazma arzusunu besleyen hatta yazma disiplinini var eden bir yakınlıktır bu. Yazarak birbirine giden iki insanın kurduğu iletişimde karşımıza "büyük" bir "dünya" çıkar. O da yazmak/düşünmek/okumak/yaşama bakmak/görmekle ilgili bir dünyadır. Her satırın arka planında Kafka'nın ruhu/bakışı, yaşama biçiminin yansıları, düşünce dünyasının izleri vardır. Sanırım bu konudaki en "doğru" yapıt Elias Canetti'nin Öbür Dava'sıdır. Onun da bunu öne alarak Kafka'ya yaklaşımı yargılarımızı doğrular niteliktedir. Canetti, ilkten şunları söyler: "Felice'de önemli olan onun gerçekten var olması, hayali (kurmaca) nitelik taşımaması, var oluş biçimiyle Kafka'nın kafadan uyduramayacağı bir kişi oluşuydu. İşte öylesine başkalarından değişik, öylesine etkin, öylesine kendi içinde tutarlı biriydi Felice. Kafka uzaktan Felice'nin çevresinde dolanıp durduğu süre ona tapmış, ona acı çektirmişti. Sorularını, ricalarını, korkularını, umutlarını Felice'nin üzerine yığarak onu kendisine mektup yazmaya zorlamak istemişti. Felice'den göreceği sevisel yaklaşımların damarlarında dolaşacak kanı oluşturacağını, bundan başka bir kana yüreğinde yer olmadığını açıklar." Kafka'nın bu "mektup ilişkisi" süresince yazdıkları (Yargı, Dönüşüm, Amerika, Dava) incelendiğinde "Kafka duyarlılığı", "Kafka bakışı", "Kafka anlatısının" şifrelerini görürüz. Nedir bu/nlar derseniz; hemen şunu söyleyebilirim: Kendini geçekleştirme arzusu. Ötede olanla beridekini, içte olanla yaşamak isteneni/istenmeyeni bir kazıcı gibi ortaya çıkacak duygu (dili) sağanağı... Kafka'ya bunu Felice Bauer sağlar. Bu "tarz" mektuplar yazanların bunu iyi anladığı kanısındayım.

Kafka'nın yazdıkları "aşk mektupları" değildir. Yazmak isteyen ve orada kendini bulan, gerçekleştirmek isteyen birinin "yazı temrinleridir" de diyebiliriz. Bu kapıyı ona sonuna kadar açan Felice, sabrının sonuna geldiğinde de; Kafka'yı umutsuzca yalnız bırakarak kendi yoluna devam edecektir. Kafka bundan sızılı biçimde hoşnuttur! Çünkü Felice onu kanatlandırmış ve bir kadınla (hele de güçlü biriyle) yol

Felice'ye Mektuplar
Franz Kafka
Çev. Çağlar Tanyeri,
Murat Sözen, Turgay Kurultay
İş Kültür Yayınları

almanın/alamamanın bütün yanlarını ona gösterdiği gibi; imkânsızı da ona anlatmıştır. Kafka'yı imkânsızın, umutsuzluğun, sıkışıp kalmışlığın, inançsızlığın yazarı yapanın neler olduğunu işte biz önce bu mektuplarda öğreniyoruz. Ardından da günlüklerinde ve diğer mektuplarında; özellikle de Babama Mektup'ta...

Başlayan, süren ve biten bir "ilişki"nin anlamını da bu mektupların kronolojik akışında buluruz. Bu bakımdan Kafka'nın Felice'ye Mektuplar'ı katmanlı birer "özanlatı" gibi de okunabilir. Ama 1912-1917 Orta Avrupa'sının "hali"ni de düşünüp ederek ve Kafka'nın yaşadığı zamana dönerek elbette. Kafka, ömrü boyunca "kendi için yazan" bir yazar olmuştur. Bunu bize gösteren ilk kanıt da "*Felice'ye Mektuplar*'dır. Bunun ne anlama geldiğinin sırrı da gene mektuplardadır. Felice, bize bir "mektup yazarı" hazırlar. Oradan geçen Kafka da kendini "gerçek yazar"a dönüştürür.

Şunu da itiraf etmeliyim ki; ben de "ilk umutsuz aşk"ıma onlarca mektup yazarak kendimi önce "mektup yazarı" kılmıştım. Bazı yazarların yazıya başlamalarında mektupçuluğun yadsınamaz bir yeri vardır. Mektup yazan, gelecek cevap mektubunun heyecanını yaşamayı düşünerek yazar biraz da. Bir de yazdıklarının karşı tarafça nasıl karşılanabileceğini hayal ederek... Kafka'nın Felice'yi kendisine (neden) "mektup arkadaşı" kıldığını/kılma isteğini de adım adım mektuplarında izleriz. ■

TANIL BORA

"KAFKA RİTİMLİ VE HİSSİYATLI BİR SADELİĞİN YAZARIDIR."

Röportaj: Yunus Emre Tozal, Erkan Şimşek

Milliyetçilik, muhafazakarlık konularındaki uzun soluklu araştırmaları ve politik metinleriyle tanınan, futbol yazılarıyla da özel bir yerde duran yazar, editör Tanıl Bora, aynı zamanda sıkı yazarların çevirmeni. Wilhelm Schmid, Marx, Habermas, Ernst Bloch ve nihayet Kafka. Hem Türkçesi hem Almancası ile Türkiye'nin düşünce tarihinde mühim bir kulvar açan Tanıl Bora ile kendisi için de özel bir yerde olduğunu söylediği Kafka'nın *Dönüşüm*'ü üzerine konuştuk.

Tanıl Bey öncelikle çevirinizden başlayalım. *Dönüşüm* sizin için çevirilerden bir çeviri mi yoksa kendi ilgi alanlarınızla örtüştüğü için mi çevirdiniz? Kafka'da Türkçeye aktarılması imkansız bir hissiyatla, tınıyla karşılaştınız mı?

Az biraz tecrübe kazanmış bir çevirmen olarak küçük çaplı bir kutlama yapmak istedim. Kafka çevirmek kendime bir hediyeydi. Hayranlık duyduğum dahî bir yazarın eserini çevirmek başlı başına bir hediye… Saiklerin biri bu. Bununla bağlantılı bir başka neden: Mevcut Kafka çevirileri için –en azından bazıları için- asla "kötü" denemez, fakat ben kendi dil zevkime göre bir daha yapmak istedim. Bu iki saiki dürten vesile de şu: İletişim Yayınları'nın klasikler dizisi Kafka'sız kalmasın diye düşünüyorduk, bu işi ben üstleneyim istedim.

Kafka'nın Türkçeye aktarılmasında sorun, sadeliktir. Kafka "mahsus" sade yazar, düz yazar.

Ama bir ritm, dediğiniz gibi bir hissiyat vardır o sadelikte, onu Türkçede kurmaya çalışmak, çevirmen için zevkli bir meydan okuma. Bir de yer yer formel, muhafazakâr bir dil evrenini eğretilediğini söyleyebiliriz, onu aktarmak da zevkli bir meydan okuma.

Kafka'nın kendi ailesiyle sorunları, Avrupa'nın ortasında bir Yahudi olarak yaşadıkları, toplumsal olarak Sanayi Devrimi ve sonrası... Kafka gerçekten de bütün bunları bir araya getirmiş miydi? Yoksa, Kafka'nın toplumsallığı sonradan onu okuyanların yakıştırdığı bir anlamdan mı ibaret?

Elbette yakıştırma değil, Kafka bütün bunları ve daha nice "dava"ları bir araya getirmiş, "kompleksleştirmiş" bir yazar. "Olayı" o! Özel bir zamanda yaşıyor: İki dünya savaşı arasının "acaba geçti mi?" ferahlamasından ötesine izin vermeyen kaygılı atmosferinde, devrim umanlarla devrimden korkanların karşı-devrimle alt üst olacağı bir kaosta, gün be gün bir başka teknolojik yeniliğin sökün ettiği bir devirde... Özel bir yerde yaşıyor: Milliyetçi ajitasyonların ve antisemitizmin kaynaştığı, bu karambolde iyi kötü demokratik bir nizamın hüküm sürebildiği, çok-çokkültürlü, kozmopolitlikle Orta Avrupa klostrofobisi arasında salınan Prag'da... Kendisi de özel biri, malûm: zaaflarıyla, endişeleriyle, "baba problemi" ile... Kafka bu karmaşa katmanlarının bilinçli bir düşünürü, analisti değil tabii... ama işte büyük bir romancısı.

Kafka metinleri için yapılan kimi incelemelerin aşırı-yoruma vardığını düşünüyor musunuz? "Kafka endüstrisi" neyden besleniyor? Max Brod'un değerlendirmelerinden itibaren metinlerin sanki teolojik metinler gibi ele alındığını söyleyebilir miyiz?

Aşırı-yorum meşrudur bence. Alıp başını gidebilir, istediği menzile uzanabilir, bundan Kafka sorumlu değildir! Bir Kafka endüstrisinin oluşmasının temelinde, onun edebî evreninin bereketi yatıyor. Elbette dediğiniz gibi onu "istismar eden", Kafka'yı süs olarak kullanan, onun imgelerinin suyunu çıkaran bir endüstri de var. Endüstri işte, adı üstünde. Fikir haysiyetine ve edebî zevke önem veren insan, zaten rezilliği fark eder, ondan uzak durur. Yeter ki "samimi" olsun, bizi bir yere götüren, zihin açan aşırı-yorumlar, baş göz üstüne.

Kafka'nın bu kadar keskin bir imge kullanması, insanı bir böceğe dönüştürmesi, kendine yabancılaşmanın mı yoksa kendinden nefretin mi tezahürü sizce?

Daha çok kendinden nefretin sanırım. Nurdan Gürbilek, *Benden Önce Bir Başkası*'na aldığı (Metis, 2011), "Kafka'nın Böceği" makalesinde, başka şeylerin yanısıra bunu da gösteriyor. "Aczi üstlenmekten" söz ediyor orada Nurdan; adeta "Âlem buysa böcek benim." demeye getirdiğini söylüyor. Hatta Kafka'nın, kendine yabancılaşma "paradigmasıyla" kavga ettiğini düşünebiliriz. "Yabancılaşma sorunu", kolaycı, iyimser bir kaçış sayılır *Dönüşüm*'ün dünyasında. Kafka'nın kendinden nefretini, -nefret mi demeliyiz emin değilim, Nurdan'ın bahsettiği acz duygusu daha isabetli galiba-, salt kendi-kendisiyle ilgili düşünmeyelim; insanlık durumuyla ilgili bir nefret, ya da işte bir acz duygusu bu.

***Dönüşüm* bugün yazılsaydı, böceğe dönüşen Gregor Samsa Survivor'a katılır mıydı?**

Bu fikrin patent hakkını kapın isterseniz, sıkı bir postmodern numara olabilir! Belki zaten dünyanın bir yerinde cin fikirlinin teki bunu yazmıştır zaten.

Cevap yerine sorunuzu çoğaltayım. Kafka, televizyonlu ve Survivor'lu bir dünyada yaşasa, Samsa'sını oraya salmayı düşünür müydü? Yoksa annesi, babası, kız kardeşiyle beraber, maaile "Biri Bizi Gözetliyor" evine mi yerleştirmeyi tercih ederdi? Kafka, televizyonlu ve Survivor'lu bir dünyada, yazmak ister miydi acaba?

Benzeri baskı dönemleri, toplumsal presler, yabancılaşma hâllerine rağmen Türkçe edebiyatta Kafka hâlâ uzak bir ihtimal. Bunu neye bağlarsınız?

Uzak ihtimal mi? Siz söyleyince düşünüyorum; bu konuda hüküm verecek bir iddiam yok. Bilemiyorum; belki başka dillerdeki edebiyatlarda da uzak ihtimaldir Kafka! Kafkaesk daha "kolaydır", olabilir ama Kafka belki de bir tek defalıktı. Baskı dönemleri, toplumsal presler, yabancılaşma halleri bu kadar çeşitlendikten, çoğullaştıktan, hem olağanüstü gaddar hem şenlikli hale geldikten, hainceinceldikten ve bu kadar tecrübe biriktirdikten sonra, marifet de değil diyebilirsiniz! Kafka'nın marifeti, ihtimaller daha uzakken yazmasıydı.

Kafka'nın Dostoyevski'den, Edgar Allen Poe'dan vs. etkilendiği biliniyor. Kafka onlardan aldığı şeyi, neyse o 'şey', nereye taşıdı diyebiliriz? Onu öznel kılan özelliği neydi?

Bu konuda bir vukufum yok. Dostoyevski'yle devamlılığına ve onu "aşmasına" dair, Nurdan Gürbilek'in bahsettiğim makalesine pas atayım.

Özel bir yerde yaşıyor: Milliyetçi ajitasyonların ve antisemitizmin kaynaştığı, bu karambolde iyi kötü demokratik bir nizamın hüküm sürebildiği, çok-çokkültürlü, kozmopolitlikle Orta Avrupa klostrofobisi arasında salınan Prag'da.

Arka Kapak / Tanıl Bora

Son yıllarda yayınlanan biyografileri, Kafka'yı hayal ettiğimizden farklı, üst sınıfa mensup bir burjuva, hayattan lezzet alan bir fabrikatör olarak resmediyor. Bunun edebiyatına gölge düşüren bir yanı var mı?

Rainer Stach'ın delice bir çalışma sonu çıkardığı üç ciltlik Kafka biyografisini kastediyor olmalısınız öncelikle. (Sezer Duru çevirisiyle Sel'den çıktı.) Burjuva yaşantısı ile yazarlık hayatı arasındaki yarılma, orada tebarüz ediyor. Fakat burada da aslolan yarılmadır, karmaşadır, önemli olan o. Kafka'nın "olayı" zaten karmaşadır, kaygılardır, aradalıktır, ne o ne bu'dur. Aldatmış değil yani bizi!

Asıl önemlisi şu: Eser ayrı, insan ve yaşantı ayrıdır. Elbette yaşantısını, kişiliğini bildiğimizde eserini başka bir gözle okuyabilir, başka ilgilerle anlamlandırabiliriz. Faydalı ve zevklidir de bunu yapmak. Fakat şu da açık değil mi: *Dönüşüm*'ü Kafka hakkında hiçbir şey bilmeden okuduğunuzda "alacağınız" bir şey var mı? Var. Gugılın olduğu dünyada bile bu hâlâ böyle bir "edebî gerçeklik" düzlemi olduğuna inanıyorum.

Metnin evrenselliğini biraz zorlarsak, *Dönüşüm*'ün bugünün Türkiye'sinde tekabül ettiği haller, toplumsal semptomlar bulabilir miyiz? Türkçe edebiyatın ya da daha geniş bir şekilde Türkiye'nin yazılmış veya yazılası Gregor Samsa'ları var mıdır?

Dava'nın "yazılasılığı" daha aşikâr tabii! Dönüşüm'ün yerli ve millî güncellemesiyle ilgili, -Kafka'nın "bir defalığına" dair kıskançlığımı bir kenara bırakacaksam-, aklıma prekarizasyon manzaraları geliyor. Ebediyen KPSS'ye hazırlanan, ezelden beri bir yerlere "CV bırakan" Zûlal Samsa, bir sabah uyandığında kendini 8 GB'lik USB belleğe dönüşmüş bulabilir mesela... Veya "Barış İçin Akademisyenler Bildirisi"nden ötürü kovuşturmaya uğrayan mesai arkadaşlarından birisiyle kahve içmişliğinden ötürü "acaba benim de başıma bir şey gelir mi?" diye huylanan Yar. Doç. Mehmet Emin Samsa bir sabah uyandığında kendini ufak bir ortam dinleme cihazına (böcek yani!) dönüşmüş bulabilir… ■

ADALET
MÜLKÜN TEMELİ MİDİR?

Taner Afşar

Osmanlı Devleti içerisinde hukuka getirdiği yenilikler ve devlet içerisinde ki bazı geleneklerin önemli şekilde değişmesine neden olması açısından "Tanzimat Dönemi" çok önemlidir. "*Adalet Kitabı*" dünyanın en köklü geçmişine sahip milletlerinden olan Türklerin adalet anlayışını, idare geleneklerinde bu anlayışın yerini, tarihi süreçte yaşanan hukuki değişim ve dönüşümleri, yüzyıllar içinde teşekkül eden önemli hukuk ve adalet kurumlarını inceleyen araştırmaları okuyucularının ilgisine sunuyor. Eser birbirinden değerli isimlerin çalışmaları neticesinde ortaya çıkan hukuk ve adalet tarihimizin önemli meselelerinin incelendiği on üç önemli makale çalışmasından müteşekkil. Eserde Türk devletlerindeki adalet ve hukuk kavramı ile ilgili meseleler belli bir kronolojik bütünlük içerisinde incelenmiş. Çalışma İslamiyet öncesi Türk devlet geleneği içerisinde hukuk kavramından başlatılarak, Selçuklu Devleti, Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet dönemine kadar getirilmiş. Kitabın ilk yazısı Halil İnalcık'ın "Kutadgu Bilig'de Türk İdare Geleneği ve Adalet" başlıklı makalesi. Türk devlet geleneği ve bu gelenek içerisindeki törü ve adalet kavramlarının incelendiği Kutadgu Bilig'de; İslam'ı kabul etmiş olan Türk devletlerinde Orta Asya Türk kültürünün nasıl ve ne dereceye kadar devam ettiği üzerine çok kıymetli bilgiler bulunması hasebiyle, Halil İnalcık'ın makalesinin merkezine Kutadgu Bilig'i oturtması son derece önemli…

Hiç şüphe yok ki yasa ve yasaklar hukuk içerisinde önemli bir yer tutar. Eserin ikinci makalesi Mehmet Canatar'ın "Yasa, Yasak, Yasakname Tabirleri" başlıklı araştırmasıdır. Canatar, Türklerde yasa koyma geleneğini, törü ile olan ilişkisini ve Osmanlı Devleti'ne intikalini incelemiş. Araştırmada yasa ve yasak kelimelerinin Türklerin Orhun Abideleri gibi çok köklü yazılı kaynaklarında görüldüğünden önemle bahseder. Türklerin on bir asırdır İslam âlemi camiasının içinde olması ve bu aitlik ile ortaya çıkan İslam hukukunun üzerine yoğunlaşan Mehmed Fuad Köprülü, "İslam Amme Hukukundan Ayrı Bir Türk Amme Hukuku Yok Mudur?" başlıklı araştırmasında Türklerde köklü bir hukuki geleneğin İslam öncesinde de olduğunu ispatlayıcı nitelikte bilgiler vermekte… Fahri Unan'ın "Osmanlı İdare Felsefesinde Adalet" başlıklı makalesinde, Kınalızade Ali Çelebi'nin Ahlak-ı Ala'i isimli eserinden hareketle adalet kavramının Osmanlı idare felsefesi içindeki yerini incelemiş.

Osman Kaşıkçı, "Osmanlı Medeni Kanunu: Mecelle" başlıklı makalesiyle Osmanlı Devleti içerisinde çok önemli bir düzenleme hareketi olan Mecelle kanununu inceliyor. İslam hukukunun bir kısmını tedvin eden Türklerin ilk medeni kanunu olan Mecelle'nin hazırlanış sebeplerine, gelenekçiler ile batıcılar arasında yapılan tartışmalara değinilen çalışma geniş bir kaynak literatürü kullanılarak hazırlanmış. Ahmet Mumcu "Cumhuriyet Dönemi Türk Hukuku Resepsiyonu" ile Türk hukuk ve adalet tarihinin en önemli aşamalarından biri olan Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonraki köklü hukuk reformunu incelemiş.

Eserin bütününden yola çıkarak hukukun, halk arasında adaletin sağlanmasının İslam öncesi ve İslam sonrası Türk devletlerinde hayati bir öneme sahip olduğunu ve tüm Türk devletlerinin geleneğinin oluşmasında kilit taşı rolü oynadığı yadsınamaz bir gerçek. Orta Asya Türklerinin toplumsal gelenekleri, İslamiyet'e kadar içinde bulundukları inançlardan edindikleri kurallar, İslamiyet'ten aldıkları şeri hükümler ve sonrasında yaşanan batılılaşma süreci ile vuku bulan düzenleme hareketleri üzerinden yazılan "*Adalet Kitabı*"nda tüm bu etkileşimlerin topyekûn hukuk geleneğimizi oluşturduğunu söyleyebiliriz. Hukuk ve tarihin ortak dili kullanılarak hazırlanan eser ilgilileri için tam bir başucu kaynak kitabı hüviyetini taşıyor. ■

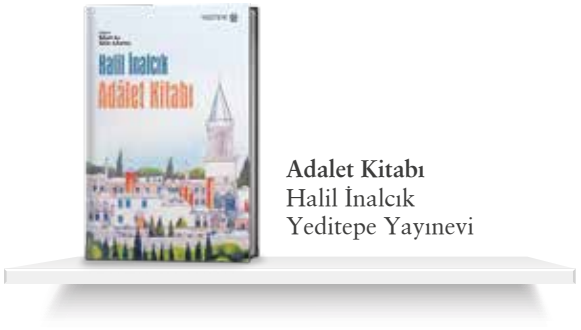

Adalet Kitabı
Halil İnalcık
Yeditepe Yayınevi

TOLSTOY'DAN HAYAT ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Ayşe Eroğlu

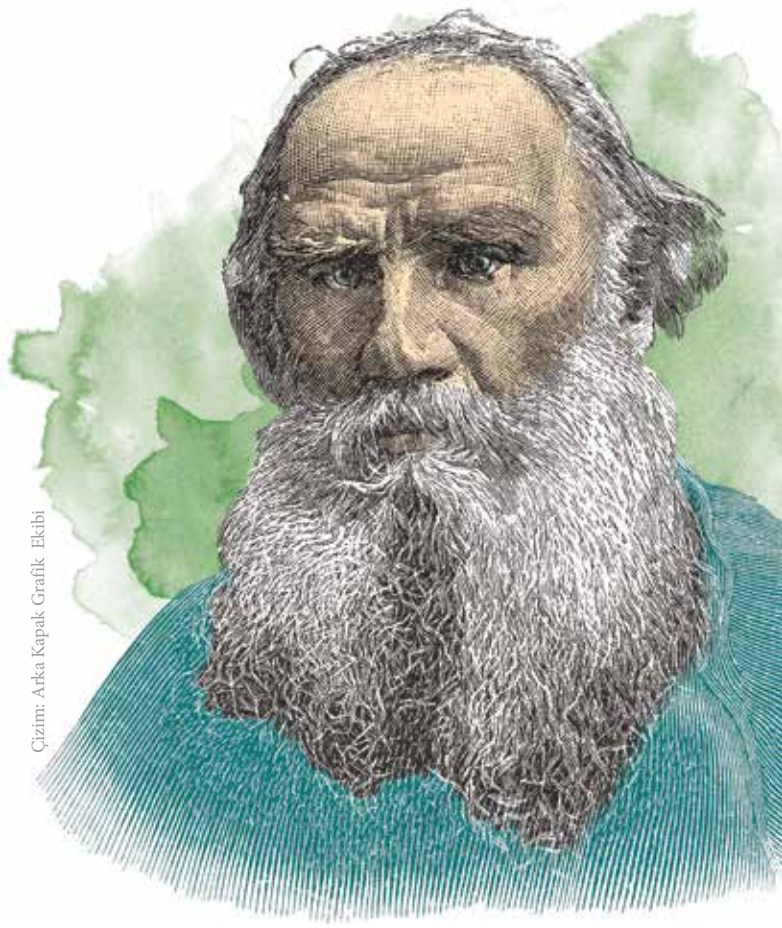

Çizim: Arka Kapak Grafik Ekibi

Belki de dünyada sadece iki tip insan vardır: Dostoyevski'yi sevenler ve Tolstoy'u sevenler. Klasik Rus ve dünya edebiyatının bu iki "dev" ismi 19. yüzyıldan beri birbirleriyle sürekli kıyaslandı. Kimileri kendini psikolojik ve varoluşçu romanın babası kabul edilen, acılarından, kâbuslarından ve saplantılarından beslenen Dostoyevski'ye yakın hissederken; kimileri kendini tarihi, toplumu, her sınıftan, her katmandan, her cinsiyetten insanı ustalıkla anlatan, Homeros ile başlayan destan geleneğinin son ve en büyük temsilcisi kabul edilen Tolstoy'a yakın hissetti. Bu yazıda Tolstoy'un belki de en özel görüşlerini içerdiği kitabı *Hayat Üzerine Düşünceler*'i inceleyeceğiz.

Hayat Üzerine Düşünceler, Tolstoy'un hayat, ölüm, aşk temalarını içeren konular çerçevesinde oluşturduğu, hayata dair düşüncelerini ifade etmek için kullandığı metaforları bir araya getirdiği bir yapıt. Bu metaforlardan en önemlisi de değirmen metaforudur. Tolstoy, hayatı, insan tarafından yönlendirilen bir değirmen olarak değerlendirir. Söz gelimi, değirmene ilişkin her türlü işlemin asli maksadı, "öğütme" ıslahıdır. Hayata ilişkin her türlü işlemin asli maksadı "hayatın geliştirilmesi" olmalıdır. Zamanımızda "hayat" kelimesi idrak, ilim, kudret, sevinç, hayret, eğilim gibi hayatın en önemli niteliklerinden hiçbirisini taşımayan şeylere dayandırılır. Bundan anlaşılan şudur ki; Tolstoy'daki değirmen metaforu hayatın maddi manevi bütünlüğünü içerisinde bulundurur. Hayat kavramı içerisinde sadece maddi kazanımlar değil manevi kazanımlar da vardır. Tolstoy'a göre hayat var olmak ve kendini fark etmek anlamında olduğu için kim hayat kelimesini kullanırsa kullansın herkes onda ne anlatılmak istendiğini anlar. Herkesçe bilinen bir kavram olan hayat kelimesini açıklamaya gerek yoktur.

Tolstoy, hayat kelimesinin gerçek anlamı dışında kullanılmasını, çevrenin dışında kalan bir kürenin varlığını kabul etmeye benzeterek eleştirir. Tolstoy, hayatın durdurulamaz süreklilik olduğunu dile getirir. Hayat öyle hareketler bütünüdür ki ona karşı direnmek hayatın zıttı olan ölümü doğurur. Tolstoy'a göre, hayat öyle esaslar üzerine kurulmalı ki insanlar o sayede bütün istek ve ihtiyaçlarını karşılasınlar. Bunun için de bilim öncelikle bu istek ve ihtiyaçların sınırlarını belirlemek, sonra da ihtiyaçların karşılanmasını kolaylaştırmak için çalışır. Tolstoy için hayatın bütünlüğü belli kurallar bütünlüğü içerisinde belirlenir. Böylece insanlar istek ve ihtiyaçları karşılayabilirler.

Tolstoy, insanın sadece kendi menfaati için yaşamasını eleştirir. Ona göre, insanın tek hayat kanunu şahsi iyilik ve menfaatinden feragat etmektir. İnsanın yalnız şahsi menfaati takip etmesi hayatı bütünüyle inkârdır. İnsanın kendi menfaati için çalışması ızdırap verir. Tolstoy, bir insan hayattaysa, yani varsa peşinen sıkıntı ve üzüntüleri kabul etmesi gerektiğini düşünür. Bu ızdıraplar yoksa hayat da yok gibidir. Hayat, zıtlıkların tekâmülleşip biraraya geldiği bir süreçtir. İnsanın kendi menfaatini düşünmüyorsa var olmaması isabetli bir değerlendirmedir. Fakat

insan sırf kendi menfaati için de var olmamalıdır. Başka bir ifadeyle kendi ihtiyaç ve isteklerimiz de bir yere kadardır, yoksa bu durum bizi aşırı egoist bir benliğe götürebilir. Burada Tolstoy'un, çok mistik bir bakış açısıyla insanın sadece kendi menfaati için yaşayamayacağını ifade etmesi hakikati dile getirir, ancak insanın kendi menfaatini düşünmesi onun çıkarları için insanları kullanmasına neden olması açısından kötüdür. Bu nedenle kişinin bütünüyle kendinden ödün vermesi her durumda gerçekleştirilecek bir davranış olmamakla birlikte bireyin sadece kendi menfaatini düşünmesi de kabul edilecek bir şey değildir.

Öte yandan, insan bazen yaşadığı olumsuz durumlar karşısında ne yapacağını bilemez ve kendini bir çıkmaz içerisinde bulur. Şahsi benliği insana yaşamayı emrederken akli benliği ise ona yaşamanın imkânsız olduğunu emreder. İnsan benliğinin bu ikileşmesi insana çok büyük ızdıraplar verir. İnsandaki bu ikileşme ve ızdırapların nedeni akıldır. Akıl, insanın hayatını zehirler. Hayat sadece aklın egemenliğinde değildir. Başka bir ifadeyle akıl olduğu kadar duyuların ve ruhun yönlendirmesidir.

Tolstoy'a göre bilim, insan hayatını, doğum ile ölüm arasındaki zaman aralığı olarak değerlendirir. Bunun nedeni de insanın, hayvanların hayatına bakarak bu hayat ile kendindeki akli ve vicdani hayatı birbirine karıştırmasından ileri gelir. Ancak insanın doğum ile başlayarak akli vicdanın uyanmasıyla kesintiye uğradığını sandığı hayat, aslında var değildir. Bu bir şuur yanılgısıdır. Tolstoy, insan hayatının doğum ve ölümle sınırlı hayvani varoluştan ibaret olduğunu iddia eden sözde bilimi eleştirir. Bilime göre kuşlar için ayaklarıyla yürümeyerek kanatlarıyla uçmak ne kadar tabiiyse, akıllı bir varlığın şahsi bir iyilik ve menfaati için yaşaması onun hayatının o kadar tabii gereğidir.

Kişinin kendi kendisine sevgisi ne kadar çoğalırsa, umumun da o kişiye olan karşıtlığı ve düşmanlığı o derece artar. Aynı şekilde, elemlerden ve kederlerden kaçınıldığı oranda onlar da insana musallat olur. Hayatın benim bildiğim gerçek kanunu, birbiriyle boğuşmak değil birbiriyle karşılıklı yardımlaşmada bulunmaktır. "*Ben kendi hayatımı ancak kendimde bilirim. Hayatın diğerlerinin menfaatine çalışmaktan ibaret olduğuna ikna olmak -kendim bunu arzu etsem bile- benim için imkânsızdır.*" Yukarıda dile getirdiğimiz bu iki ifadeyi Tolstoy eleştirerek bu iki durumun insan ruhunda açılmaz yaralara ve ızdıraplara neden olacağını dile getirir.

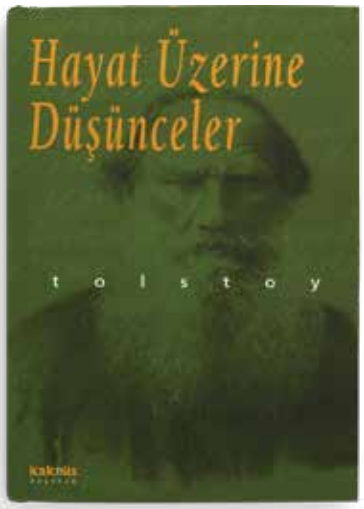

Hayat Üzerine Düşünceler
Lev Nikolayeviç Tolstoy
Çev. Ahmet Midhat Rifatof
Kaknüs Yayınları

Tolstoy ölümün varlığı üzerinde de durur: Ölüm, gözümüzün önünde milyonlarca yaşıtımızı ve benzerlerimizi kırıp geçirmekte iken ölümün yokluğundan nasıl söz edilebilir? İnsan her ne kadar ölümle temasta bulunmadıysa da bir gün onunla buluşacağı kesin ve mukadderdir. İnsanda bir korku varsa, bu korku ölüm korkusu değil, belki hayat korkusudur. Ölüm korkusuna neden olan şey, ölümü boşluk ve karanlıktan ibaret görmektir. Hayat, kâinat ile bir ilişki içinde olmak demektir. Hayatta rastlanan bütün değişim ve dönüşümler, kişi ile kâinat arasında kurulan ilişki nedeniyle ortaya çıkar. Dolayısıyla ölüm de kâinat ile daha yeni bir ilişki içine girmek demektir. Ölümün yok oluş olduğunu düşünenler öldükten sonra bir var oluşun olmadığı düşüncesiyle korkuya kapılırlar. Hayatı böyle bilen bir adamın cismani ölümle hayatın tamamen söneceğine inanması, tabiat kanunlarından tamamen haberdar olan bir kimsenin kendisini leyleklerin getirdiğine inanması gibidir.

Tolstoy, ölümün sadece cismani bir ölüm olarak düşünülmemesi gerektiğini ifade eder. Ölümün yokluk olarak düşünülmesinin yanlış olduğunu dile getirir. Sadece bedenî aşktan değil Tanrı aşkından da söz eder. Aşkı yaşamanın cesur olmakla mümkün olduğundan söz eder. Tolstoy'un bu ifadelerden anlaşılacak olan, hayat ve ölüm kavramlarını tamamen birbirinden ayırmamız mümkün değildir. ■

BEHÇET NECATİGİL'İN KARELERİ ÜZERİNE

Özkan Ali Bozdemir

Okur ve eser arasındaki sırlı ilişki çoğu kez yazılan metnin uzağında ve ondan bağımsız bir düzlemde ilerler. Bazen yazarın bile dâhil olamadığı, tarifi güç bir etkileşim vardır ortada. Edebiyatın gerçekliğe dönüştüğü bu ayrımda en büyük kırılmayı elbette okur yaşar. Sahici bir eserin ortaya çıkardığı etki, okurun dünyasını genişleten, zenginleştiren bir gücü de beraberinde getirir. Ne ki yazar, yapıtını ortaya çıkardıktan sonra bir anlamda işlevselliğini de terk etmiş olur. Okurun büyülü dünyasına açık kapı bırakarak kendi gerçekliğine, kabuğuna çekilir. Bu uzaklaşma halini, eserin kendi macerası için doğru bir hamle olarak düşünmek mümkün. Yazılan ve okunan eser arasındaki farklılık, yazarın uzaklaşması ve tümüyle okurun tarafına geçmesiyle gerçek karşılığını bulur. Çünkü bu durumda geride sadece eser ve o eserin belki de gerçek sahibi olarak her zaman okur kalacaktır.

Yorumcunun niyeti

İlk basımı on yıl önce 3F Yayınlarınca yapılan *Kare-Deniz*, gözden geçirilmiş ve genişletilmiş yeni baskısıyla Nisan ayı içerisinde Şule Yayınları tarafından okura sunuldu. Hasan Akay böylelikle eşine pek rastlanmayan bir çabanın ve de çalışmanın sonucunda okur ile eser arasındaki bu sırlı ilişkiyi güçlendiren, çoğaltan oldukça zengin bir yapıt kazandırdı edebiyatımıza. Akay, Behçet Necatigil'in *Kareler Aklar* kitabının bir bölümüne odaklanarak metnin kurgusu ve dinamiği üzerinden Kareler adlı bölümü ince ince dokuyor *Kare-Deniz*'de. Hasan Akay'ın büyük bir özen ve özveriyle ortaya çıkardığı bu inceleme ve çözümleme kitabı, nitelikli bir metnin nasıl okunması gerektiği üzerinde duruyor daha çok. Bir eserin -okunması oldukça güç olsa bile- mutlaka çözümlenebilir olması, *Kare-Deniz*'in çıkış noktasını vurguluyor bu anlamda. Akay'a göre eksiltili anlatım tekniğiyle yazılmış olan *Kareler Aklar* kitabı, her şeyden önce görsel şiirin anlatım olanaklarını genişleten çok yönlü bir bakış kazandırıyor okura. Behçet Necatigil, *Kareler Aklar* kitabının kurgusu için merdiven şiir yönteminden söz eder. Şair, Batı'da ve başka diğer edebiyatlarda benzerine pek rastlanmayan bu yöntemle şiirinin etki gücünü genişletir ve şiirinin -kapalı değil- yeni anlam ve yorumlara

Kare-Deniz
Hasan Akay
Şule Yayınları

açık, bütüncül yapısından söz eder böylelikle. Hasan Akay'a göre Necatigil şiirinde ilkin anlam önemlidir. Daha sonra da kasıt. Akay tam da bu noktada Umberto Eco'nun, bir eserin tarifi için ortaya koyduğu meşhur niyetler'ini hatırlatır. Eco'ya göre üç öncelik vardır: *Yazarın Niyeti, Yorumcunun Niyeti* ve *Metnin Niyeti*. Bir eseri sağlam üçayağa oturtan bu bakış, nitelikli bir metnin olmazsa olmazlarıdır çünkü. Necatigil şiiri için önce anlam önemlidir diyen Hasan Akay, bu görüşünü biraz daha genişleterek 'Amaç, anlamın çoğaltılması ve –mümkünse- derinleştirilmesidir' şeklinde özetliyor.

Kareler'in boşluğu

Hasan Akay *Kare-Deniz*'de Necatigil'in temel olarak iki şiiri üzerinde duruyor. Bunlardan ilki Çıkartma. Boşluk fikri ve imgesi, Necatigil şiirinin nihaî amacını büsbütün işaret ediyor Akay'a göre. Burada şairin bir sözünü hatırlatıyor ve boşluk sözcüğünün taşıdığı ağır anlamı bir kez daha dile getiriyor: "Sanatın ekleme değil, çıkarma olduğunu günden güne daha iyi anlıyorum." Necatigil, gereksiz sözcükleri

olabildiğince eleyerek rafine bir şiirin peşinde koşmuştu her zaman. Bu açıdan bakılırsa 'Çıkartma' sözcüğü ve de şiiri, Behçet Necatigil'in edebiyat ve de hayat görüşünü açıkça işaret eder. Çıkartma sözcüğü aynı zamanda eksiltme anlamına da karşılık geliyor, ama eksilen sözcükler öz'ün ortaya çıkmasını ve değer kazanmasını da sağlamış oluyor böylelikle. *Kareler*'deki sözcüklerin arasını açarak, yani boşluklar oluşturarak, aynı anda birden fazla şeyi anlattığını söylüyor Behçet Necatigil. "*Bile/Yazdı*" adlı kitabında bu konu için şöyle diyor: "Ben, düşündürücü yanlarını çoğaltmış, yatırım ve çabaları çokça, çokgen bir şiirden yanayım." Necatigil'in bu cümlesinden hareketle, boşlukların gizlediği anlamları çözme işini okura devrettiği görülebilir. Hasan Akay kitabın bir yerinde "Metin, ancak okur varsa tamamlanabilir. Metin okurdan bilinçli ve etkin bir işbirliği bekler." cümlesine yer vererek boşlukta gizlenen çoğul anlamları, Eco'nun niyetleri çerçevesinde bir kez daha ifade eder. Dolayısıyla boşluğun da şiire dahil olduğunu, şiirlerin oluşturduğu boşluklara başka anlamlar yüklemenin mümkün olduğunu belirtir. "Şiirde boşluk olsa da şiir boşluk içinde değildir." diyor Hasan Akay. Boşluğu gerçeğin gölgesi olarak yorumluyor ve ekliyor: "O halde anlam boşlukta ve boşluk içinde, boşlukla birlikte vardır."

Kare-Deniz'in Çıkartmalar dışında ele aldığı bir diğer önemli şiir de 'Hassas Terazi'. Akay aslında bu şiirde de boşluğun izini sürüyor ve anlamı genişleterek terazi imgesine yer açıyor. Bu boşluğun aslında denge olduğunu; şiirin anlamını kuran temel ögenin 'gözüken'den çok 'gözükmeyen'de olduğunu belirtiyor. Bu düşünceden hareketle Necatigil şiirini bir terazi olarak yorumluyor Hasan Akay. Somut şiirle soyut şiir arasındaki bir denge terazisi. Üstelik şiirin ana meselesini oluşturan bu boşluk imgesini Taoculuk ve Zen-Budizm ilişkisiyle birlikte ele alıyor. *Kareler*'deki boşluklu yapıyı Taoculuk'un temel öğretisi 'Erdem var olanda değil olmayanda, boşluktadır.' önermesiyle beraber değerlendiriyor. Akay'a göre *Kareler*'deki boşluk, estetik bir kaygının çok daha ötesindedir. Başka bir hatırlatma daha yaparak H. Zimmer'in Hint Felsefesi kitabına gönderme yapıyor ve "Nirvâna da boşluktur. Bütün nesneler boşluğun karakteristik özelliklerini taşırlar." cümlesine yer veriyor.

Hasan Akay'ın *Kare-Deniz* adlı inceleme kitabı Behçet Necatigil şiirlerini çözümleme amacı dışında nitelikli bir okur olmanın gereği üzerinde de duruyor. *Kare-Deniz*'i hem metinlerin ne şekilde okunması ve yorumlanması konusunda iyi bir başlangıç kılavuzu hem de önemli bir şairin kurduğu dünyayı anlayabilmemiz için aracılık eden bir başucu kitabı olarak yorumlamak mümkün. ■

İBRAHİM KALIN

BEN ÖTEKİ VE ÖTESİ

Geleneksel diyalektikte, "İsteseydim sizi tek bir millet yapardım..." ilâhî fermanının karşıt anlamını yakalama gereği olarak 'öteki' ile beraber var olmanın yolları aranırdı. 'Öteki' denilen şey ezilip yok edilecek bir şey değil, ancak kendisi ile yarışılacak bir şeydi. "Âdem'in çocukları birbirinin uzvu gibidir" diyen Sa'dî ve "Varlığı bilmeden kendini bilemezsin. Ve varlığı bilmek Tanrı'nın kendi eseriyle cilveleşmesinin yollarını bilmekse, o zaman 'ben' idrâki bizi varlığa, varlık bizi Tanrı'ya, Tanrı da bizi tekrar 'ben'e geri getirir. Kendine geri dönen 'ben' de artık sıradan bir ben değildir.

Zira o, 'büyük varlık dairesini' kat ederek kendine geri dönmüş bir öznedir" diyen Molla Sadra gibi bilgelerden aldığı ilhamla Doç. Dr. Kalın, geleneksel ontolojinin karşısında yer alan modern zamanların hakim ötekileştirme eylemini sorgulamaktadır. Değerli kardeşim İbrahim Kalın'ın modern ötekileştirmenin aynı zamanda yok etme haline gelmesi sürecini, özellikle Müslümanın ötekileştirilmesi eylemi üzerinden okuyan bu mühim çalışmasını herkese tavsiye ederim.

Prof. Dr. Mahmud Erol Kılıç

"Ne Doğu, Doğu'dur artık; ne Batı, Batı. Bu ikisi artık birleşebilir! Kipling ve Peyami Safa'nın muhayyilesindeki Doğu-Batı'yı hâlâ merak edenler varsa, İbrahim Kalın'ı okusunlar: akıcı ve düşündürücü bir eser."

Mustafa Özel, İstanbul Şehir Üniversitesi

İNSAN

Külliyat Yayınları | insan publication | insan kitap

twitter.com/insanyayinlari facebook.com/insanyayinlari insanyayinlari.com.tr

İSLÂM COĞRAFYASININ **BİLİM MİRASI**

Sabri Akgönül

Türkçede İslâm felsefe-bilim tarihi üzerine yazılan ve tercüme edilen metinler eskiye nazaran çoğalmasına rağmen halen olması gereken yerden çok uzakta. Birkaç akademisyen ve bilim tarihi kürsüsü çalışmalarını tenzih ederek söyleyecek olursak teorik zeminde temellenen, ampirik verilerin ötesine geçebilen, tarihsel tipolojiler oluşturan ve "düşünce" üreten bilim tarihi araştırmalarının olmamasının temel sebebi, incelenen dönemin gerçeklik tasvirini ve bu tasviri oluşturan nesne, kavram ve yargıların ait olduğu varlık küresini nazar-ı dikkate alacak donanımdan mahrumiyettir. Klasik metinlerin tercümeleri entelektüel kültürümüzü artırsa da, o metinlerin muhtevası titiz bir incelemeye tâbi tutulmadığı zaman elimizde sadece İslâm ülkelerinin bilim *geçmi*şi kalır; bilim *tarih*i değil. Geçmiş olmadan tarih oluşturulamaz elbette ama tarih, geçmişin yorumlanmış biçimi olduğundan geçmişin ham verilerini günümüze getirmek sadece zihnin hantallığını artırır. Bilimin *geçmi*şi önemli olmakla birlikte bu önem kendisine sadece iki kapak arasında ve kütüphane raflarında bir yer bulabilir. Ama bilim *tarih*inin yeri evvelemirde zihinlerdir; canlıdır ve gelecek için dönüşmeye müsait bir kıvama gelmiştir.

Ahmed Cebbar'ın Küre Yayınları'ndan çıkan *İslâm Bilim Tarihi: İslâm Coğrafyasının Bilim Mirası Üzerine Konuşmalar* kitabı, bu alanda yayınlanan kıymetli bir çalışma. Kitabın söyleşi biçiminde sunulması hem malzemesini hafifletmiş hem de muhtevasını daha canlı kılmış. *İslâm Bilim Tarihi*, 9-15. asırlar arasında gerçekleştirilen bilimsel faaliyetleri kendisinden önceki ve sonraki bilimsel faaliyetlerden tecrit etmeden "bilimler tarihi" bağlamına oturtan bütünlüklü bir araştırma programı öneriyor. Kitapta Cebbar'ın bir matematik tarihçisi olması hasebiyle ağırlıkla matematik, fizik ve astronomi gibi teknik disiplinlere dair konular yer alsa da dil ilimleri, kimya, anatomi ve tıp, tarım, zooloji, jeoloji, botanik ve farmakoloji gibi disiplinlere ve bu alanlardaki temel eserlere de yer verilmiş.

Tanımlar ve bağlamlar

İslâm medeniyetindeki bilimsel faaliyetleri nasıl tanımlamalı? Bu faaliyetleri bilimler tarihinde hangi bağlama ve çerçeveye oturtacağız? Kitap bu temel sorulara cevap ararken 4 amacı gerçekleştirmeye çalışıyor: (i) İslâm bilimler tarihi hususunda uzman olmayan okuru da hesaba katan bir anlatımla bilimsel etkinliklerin merkezî ve aslî yönlerine ilişkin analitik bir çerçeve sunmak. (ii) 1950'li yıllardan kendisine kadarki dönemde [kitabın Fransızca orijinali 2001 yılında yayınlanmıştır] bu alanda yapılmış çalışmaların eleştirel bir değerlendirmesini yapıp mevcut bilgi yanlışlarını tashih etmek –ki, İslâm bilim ve felsefe mirasına ilişkin akademik ilgi 1950'li yıllarda sistematize edilmeye başlamıştır. Bu çalışmalardaki bilgileri farklı bir bakış açısı ile sunmak. (iii) Avrupa dillerinde ve akademisinde bilinmeyen yahut isimleri nadiren

zikredilen âlimlerinin eserlerine hassaten fazlaca yer vermek ve bu kişilerin bilimsel çalışmalarına dair kesin bilgiler sunmak. (iv) Bilimsel etkinliklerin toplumların tarihinin çeşitli faaliyetlerinin bir cüzü yahut bağımlı değişkeni olduğu kabulüne dayanarak 9-15. asırlar arasında İslâm medeniyetinde vuku bulan bilimsel çalışmalara eşlik ve etki eden diğer unsurların bir özetini sunmak. Ayrıca, bu kitabının kendisinden önceki araştırmalardan bir farkı da ilgi alanını sadece Doğu İslâm coğrafyasının bilim ve kültür merkezleri ile sınırlamayıp aynı zamanda başta İspanya ve Mağrip olmak üzere Batı İslâm dünyasının hem niceliksel hem niteliksel önemini de etüt etmesidir.

İslâm bilim tarihi incelemelerinin üç atlısı: Muhafız, Nakliyeci ve Çıkmaz Sokak

İslâm bilim tarihi incelemeleri üç yaklaşım tarzı ile maluldür. Birinci yaklaşım, kendisinden önceki Yunan ve diğer düşünce geleneklerinin emanetçisi yahut muhafızı konumuna yerleştirir ve İslam dünyasındaki çalışmalar bu birikimlerden *etkilendiği* oranında bahse değer görülür. İkinci yaklaşım, Müslüman âlimleri aktarıcı yahut nakliyeci konumuna oturtur ve bu âlimlerin faaliyetlerini 12. yüzyıldan itibaren Avrupa'ya *etki ettiği* oranında, Avrupa'daki Rönesans ve Bilim Devrimi dönemlerine sunduğu entelektüel katkı nispetince inceler. Bu iki yaklaşımın esas maksadı Helenistik dönem ile Skolastik dönem arasındaki büyük kayıp halkayı telafi etmektir. Üçüncü yaklaşım ise İslâm felsefe-bilim çalışmalarının özgün halkalar oluşturmadığını ve bilimler tarihinde bir yan-olguya, bir çıkmaz sokağa delalet ettiğini benimser. Bu üç temel yaklaşımın türevleri de vardır. Cebbar mezkûr üç yaklaşımı da reddediyor. Kitap, bazı coğrafî tespitler ve İslâm medeniyet tarihinin ana hatlarına –siyasî, askerî, iktisadî, hukukî, mezhep farklılıklarına, şehir yapısı ve yönetimi– dair bilgiler vererek başlıyor. Bu bölümde, kayda değer ilk bilimsel ve kültürel çalışmalar Abbâsîler döneminde değil de Emevîler döneminden başladığı için İslâm biliminin gerçek başlangıç noktasının tercüme faaliyetlerinden önce olduğunu; ilk bilimsel çalışmaların tercüme yoluyla değil şifahî aktarım ve Hadis, Sünnet, Tefsir, Kur'an mushafının belirlenmesi ve Arapça üzerine yapılan eleştirel çalışmalardan, metodolojik müdevvenattan ve istidlâlî modellemelerden beslendiğini; Abbâsîler dönemindeki tercümelerin düzensiz, yavaş ve terminolojik açıdan yetersiz olduklarını temellendirerek anlatır.

Yeni bir yaklaşım: temellük süreci

Üçüncü bölümde, esas olarak yukarıda zikrettiğim ilk iki yaklaşımı sorunsallaştırılır; Cebbar İslâm bilimler tarihi söz konusu olduğunda devralınan miraslar ve diğer kültür havzalarıyla bilgi alışverişleri anlatılırken kullanılan 'intikal' perspektifini yanlış bulur. Bir uyarıyla başlar: "Müslümanlar Avrupa'ya hiçbir şey aktarmadı, öte yandan Bereketli Hilal'in eski halkları da bilimlerini Müslümanlara aktarmadı. Sümerler ve Babilliler asırlar önce yitmişlerdi. Dolayısıyla her halükârda bu medeniyetlerin doğrudan bir intikalde bulunması söz konusu olamazdı." Cebbar, Helen ve Helenistik dönemdeki bilimlerin İslâm dünyasına, İslâm dünyasındaki bilimlerin de Hıristiyan Batı'ya gayr-ı iradî bir intikalinden söz edilmesinin dahi yanlış olacağını savunur. "Çünkü" der Cebbar, "bir tarafta mirası muhafaza etmek isteyen toplulukların, diğer tarafta bu mirası almaya az ya da çok hazır toplulukların bulunduğu bir *intikal* olgusu söz konusu değildi." 'İntikal' perspektifine alternatif olarak 'temellük' olgusunu önerir. 8. ve 9. asırlarda İslâm medeniyetinde bazı isimlerin büyük bir dinamizm ile –entelektüel düzeylerine, bilgi ve becerilerine, tecessüslerine ve ilişkilerine bağlı olarak– gerek bireysel gerek gruplar halinde bilgi ve metin "arayışı içine" girdiler. İslâm coğrafyasının fetihler sonucu giderek merkezî bir konuma gelmesiyle birlikte büyük bir çeşitliliğe sahip İslâm-öncesi kültür mirası ile kolayca temas kuruldu. Dolayısıyla doğal bir temellük süreci başladı. Cebbar'a göre bu temellük sürecini tercüme hareketiyle ilişkilendirmek hatalıdır; ilk devre şifahî temellük evresidir ve bazı eserler daha tercüme edilmeden temellük edilmiştir. Aynı temellük süreci, Avrupa biliminin 12. yüzyıldan sonraki canlanışında da yaşanmıştır.

Kitap, Doğu İslâm dünyasındaki 12. yüzyıl sonrası geliştirilen yaklaşımlar hakkında ve Osmanlı dönemindeki felsefe-bilim etkinliklerinde ketum davranmakla birlikte İslâm bilimler tarihi araştırmalarında sıfır noktasından çok uzaklaşamadıklarının gayet farkında. Bu yüzden Gazzâlî sonrası ve Osmanlı dönemindeki gelişmelerden bahsederken yer yer negatif değerlendirmelerde bulunmasına rağmen derhal ekler: "…ama yapılacak yeni araştırmalar bu yargılarımızı değiştirebilir." *İslâm Bilim Tarihi* kitabının, 9. ile 15. asırlar arasındaki dönemin hem bilimler tarihinin hem de İslâm medeniyeti tarihinin anlaşılması için bütünlüklü ve ihtiyatlı bir rehber olma özelliği haizdir. ■

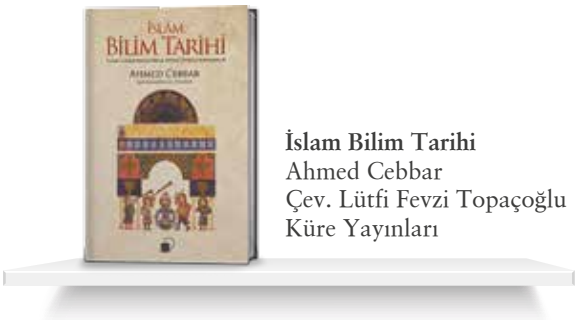

İslam Bilim Tarihi
Ahmed Cebbar
Çev. Lütfi Fevzi Topaçoğlu
Küre Yayınları

ZİHNİN LİSANI: **KALEM**

Yunus Emre Tozal

İlkokulda öğretmenimiz uçlu kalemlerle yazmamıza izin vermezdi. Hemen her öğrencinin hayallerini süsleyen uçlu kalemler, yazı yazmaya alışmaya çalışan biz öğrenciler için tehlikeli idi. Çünkü uçlu kalemle yazmaya başlayan arkadaşlarımızın parmak kemikleri daha da belirginleşir, zamanla yamuk bir hale gelir derlerdi. Sınıfta uçlu kalemlere karşı bir savaş başlatıldığında bir anda kendimi bu savaşın bir neferi olarak buldum. Kalemlerimi açmaya kıyamıyordum; sadece ucunu sivriltiyordum kalemtıraşın ucunda, bu yüzden ilkokul defterlerim genellikle kalın kurşun kalem ucuyla yazılmış ve gittikçe kalınlaşan çizgilerle yıldızlı pekiyiler aldı. Kalemkutum ise zamanla kurşunu, basmalısı, yumurtlayanı, tükenmezi, dolması derken doldu taştı. Hâlâ ilkokuldaki kalemlerimi saklamamın sebebine gelirsek, arkası silgili kurşun kalemlerin silgisi bitince kemirilen ve kemirilmesin diye anne tarafından iki ucu da açılan; böylece iki taraftan da yazılan kalemlerin varlığı sebebiyledir. Bu kalemler küçüldü küçüldü ve artık küçülemeyecek seviyeye gelince de anıların ve hatıraların yüklendiği birer nesneye dönüştü!

Muhittin Şimşek'in *Altıncı Parmak* kitabını okudukça ilkokul yıllarımdan bugüne kalemle olan ilişkim gözümün önünden bir sinema şeridi gibi geçti. Meğer nasıl da bağlıymışım, koleksiyonu yapılıp harçlık bitirten, yaş kemale ermesine rağmen sinsice biriktirilmeye devam edilen, hediye olarak verildiğinde gözümde her şeyden daha kıymetli olan… Adeta atan bir kalbi olan, ceketin iç cebinde kalbe yakınlığıyla dost olan; varlığıyla insana güven veren… Öyledir, eskiden sadece kudemâ ehli değil hemen herkes kalemsiz gezmezdi, not alınırdı mutlaka; teknolojinin gelişimiyle biz bugün cep telefonlarına not almaya başladık. Hatta Samsung cep telefonu markası buradan bir model üretti: Note serisi! Ekranı büyük, yanında sürekli kalem taşıyan bitmez tükenmez bir ajanda adeta…

Altıncı Parmak, kalemin hayatımızdaki yerine odaklanıyor; insanın kalemle olan ilişkisine mercek tutarak kalemin hikâyesini, tarih ve coğrafyasıyla birlikte zihindeki konumunu ve yazının icadıyla türlü şekil ve biçimlerde yüzyıllardır hayatımızda önemli bir yeri olan kalemin yolculuğunu anlatıyor. Kamış kalemden başlayan yolculuk, kurşun kalem, dolma kalem ve tükenmez kalemle devam ediyor. Bu sırada kalem erbabının ve hattatların kalemle kurdukları ilişki biçimine menkıbelerle değiniyor. Meşhur hikâyedir. Hafız Osman fırtınalı bir günde kayıkla Beşiktaş'a geçecektir. Bir kayığa biner. Yol bitmek üzereyken kayıkçı ücretleri ister. Fakat Hafız Osman o gün aceleyle çıktığı için yanına para almayı unutmuştur. Kayıkçıya; "Efendi, yanımda param yok, ben sana bir "vav" çizeyim, bunu sahaflara götür, karşılığını alırsın." der. Kayıkçı yüzünü ekşitip söylenerek yazıyı alır. Bir müddet sonra kayıkçının yolu sahaflara düşer. Bakar ki yazılar, levhalar iyi fiyatlarla alınıp satılıyor. Cebindeki yazıyı hatırlar ve götürür sahaflara. Vav'ı havaya kaldırdığı gibi etrafı satıcılarla dolar, bir satıcı yazıyı alır almaz "Hafız Osman vav'ı" diyerek açık artırmaya başlar. Sonuçta iyi bir fiyata "vav"ı satar kayıkçı. Kayıkçı bir haftalık kazancından daha fazlasını bu "vav" ile kazanmıştır. Bir gün Hafız Osman yine karşıya geçecektir ve yine aynı kayıkçıyla karşılaşmıştır. Yol bitmek üzereyken yine ücretler toplanır. Hafız Osman da yol ücretini uzatır kayıkçıya. Kayıkçı "Efendi para istemez, sen bir "vav" çiziver yeter." der. Hafız Osman gülümseyerek: "Efendi, o "vav" her zaman yazılmaz. Sen dua et para kesemi yine evde unutayım." der.

Kalem, yıllar boyunca üzerinde yaşadığımız medeniyetin taşıyıcısı olmuş, kültürel kodları kuşaktan kuşağa aktarmış, daha da önemlisi yaratıcı tarafından üzerine ant içilmiştir.* İnsanla böylesine muhteşem bir ilişki kuran kalemin öyküsünün anlatıldığı *Altıncı Parmak*, başucu kitapların arasında yerini aldı, kalem erbabına duyurulur. ■

* *Nûn, Andolsun kaleme ve yazdıklarına. (Kalem Suresi 1-2)*

Altıncı Parmak
Muhittin Şimşek
Alfa Yayınları

‘BEŞ ŞEHİR’E GÖRSEL BİR YOLCULUK

İsa Karaaslan

Ahmet Hamdi Tanpınar’ın en önemli eserlerinden olan *Beş Şehir*, Dergah Yayınları’ndan Beşir Ayvazoğlu’nun açıklamaları ve dipnotlarıyla yayımlandı. Kitabın bu özel baskısını diğer baskılarından öne çıkaran özelliği, Beşir Ayvazoğlu’nun titiz bir çalışmayla çıkarmış olduğu dipnotlar ve kitabın yazılış sürecine okurun tanıklık etmesini sağlayan giriş bölümü ve elbette sizi farklı bir zamana götüren fotoğraflar. Giriş bölümünde Ayvazoğlu, *Beş Şehir*’in yazılma ve yayımlanma süreçleri hakkında okuyucuya detaylı bilgi veriyor. Türkçenin en güzel denemelerinden olan *Beş Şehir*’in yazım sürecine Tanpınar’ın mektuplarından, günlüklerinden tanıklık etmek kitabı okur açısından daha anlamlı hale getiriyor.

Tanpınar gibi engin bilgi birikimine ve kültürel alt yapıya sahip, sanat tarihiyle yakından ilgilenen bir yazarın kaleme aldığı bir şehir kitabını okumak elbette kolay değildi. Kitabı eski baskılarından okumak, belirli ölçüde entelektüel birikime sahip okurlarda dahi edebi ve estetik zevk verse de ansiklopedilere ya da lügatlere başvurmadan anlatılanlara tam olarak vakıf olmak mümkün olmuyordu. Kitap okunurken bir *Beş Şehir*’i okuma kılavuzuna doğrusu ihtiyaç vardı. *Beş Şehir*’in bu özel baskısı *Beş Şehir*’i okuma kılavuzunun da ötesinde bir tat sunuyor okura, fotoğraflarla bir Tanpınar ve *Beş Şehir* yolculuğu…

Kitabın giriş notlarında Ayvazoğlu, sadece *Beş Şehir*’in değil, Tanpınar’ın bütün eserlerinin yeniden dikkatle okunması, kullandığı kaynakların kontrol edilmesi gerektiğini ifade ediyor ki gerçekten de Tanpınar söz konusu olduğunda, Ayvazoğlu’nun bu tutumu son derece önemlidir. Dolayısıyla Ayvazoğlu’nun da sözünü ettiği, artık bir ihtiyaç olan Tanpınar sözlüğü çalışmasının ilk güzel adımı olarak görüyorum bu çalışmayı.

Eski şehir fotoğraflarına ve nostaljiye tutkun biri olarak, diyebilirim ki *Beş Şehir*’in kaleme alındığı dönemlerde çekilmiş, kitap boyunca okura eşlik eden fotoğraflar kitabı daha da zengin kılmış. Bu haliyle kitap, genç kuşaklar için de ilgi çekici bir şehir kitabı haline gelmiş. Öyle sanıyorum ki Tanpınar, -kitap ilk basıldığında bir iki isim dışında kimsenin ilgi göstermediğini düşünürsek ki kendisi de eserlerine karşı sessiz kalınmasından oldukça yakınır- kitabının bu baskını görse herkesten çok kendisi sevinirdi. Hem Tanpınar’ın fotoğrafları hem de bu nostaljik fotoğraflar kitabın ruhuyla bir bütünlük oluşturuyor. ‘Ne içindeyim zamanın, ne de büsbütün dışında’ diyen Tanpınar’la bir yolculuğa çıkıyorsunuz. ‘Bir garip rüya rengiyle’ onun zamanına yakalanıp, ‘Abasız, postsuz bir derviş’in satırları arasında geziniyorsunuz.

Ayvazoğlu, kitabın giriş yazısında *Beş Şehir*’in bu özel baskısını hazırlarken hem genç kuşakların eserden daha fazla yararlanabilmesi için açıklama notları hazırladığını, hem de düzeltilmesi gereken bilgilere işaret ederek doğrularını gösterdiğini ifade ediyor. Gerçekten de bunu büyük bir titizlikle gerçekleştiriyor, kitabın bu özel baskısı Tanpınar’ın hak ettiği değere yakışır bir çalışma olmuş. Kitap bu haliyle bir kere daha okunmak için Tanpınar hayranlarını bekliyor.

Hem genç kuşakların eserden faydalanabilmesi bakımından hem de Tanpınar hayranlarının fotoğraflar ve dipnotlarla Tanpınar’ın şehirlerine doğru çıkarıldığı bu yolculukta Tanpınar’ın büyülü kelimeleriyle kurmuş olduğu kendi masalına yakından tanıklık ediyoruz. Beşir Ayvazoğlu’nun da ifade ettiği gibi şunu da unutmadan: ‘*Beş Şehir*’de bizi büyüleyen ansiklopedik bilgiler değil, Tanpınar’ın üslûbu’ydu.’

Beş Şehir (Notlarıyla)
Ahmet Hamdi Tanpınar
Dergah Yayınları

MÜSECCEL KİTAPTIR, **SOĞUK OKUYUNUZ...**

@kitapolog İhsan Sönmez

Geçenlerde uzun sure önce gördüğüm bir infografiğe yeniden rastladım: Bir "bestseller" yaratmak! İngiltere merkezli Waterstones isimli zincir mağaza kendi satış verilerine dayanarak en çok satan kitaplara dair istatistiki bir model ortaya koymuş. Kitabınızın adı "The" ile başlar, türü aksiyon macera polisiye olur, ana kahramanınız erkek olur, karakter dünyada farklı yerleri dolaşıp durur, kitap 3'lü 4'lü bir serinin içinde yer alır ve sayfa sayısı 400'ün altında olmaz ise, sıkı durun, bestseller olma ihtimali % 70'lere kadar çıkıyor.

Ne acayip bir sektörüz...

İşin bir de sezon tarafı var tabii ki. Sonbaharın kitapları bellidir, en baba yerli isimler kitaplarını o dönemde çıkartmaya çalışır. Kışın Latin ve Afrika edebiyatları iyi gider. Bir de telifi biten kitapları ocak ayında bol bol görürüz (Bkz. Küçük Prens). Baharda, efendime söyleyeyim, sağlıklı beslenmeler, diyet kitapları...

Peki yazın ne okunur? Veya ne okunmalı? İşte içinizi serinletecek bir yudum kitap...

Buz Sarayı
Timaş Yayınları

İsmi serin kendi sıcacık ve kısacık olan bu roman, yazarına 1963'te Nobel; çevirmeni Melih Cevdet'e ise 1973'te çeviri ödülü kazandırdı.

Rüzgârlı Pazar
Dergâh Yayınları

Süper kitap. Çok "vitrinde" değildir, ama her daim ruzigârlı olan Rüzgarlı'yı fısıldar. Tam yayla yollarına göre.

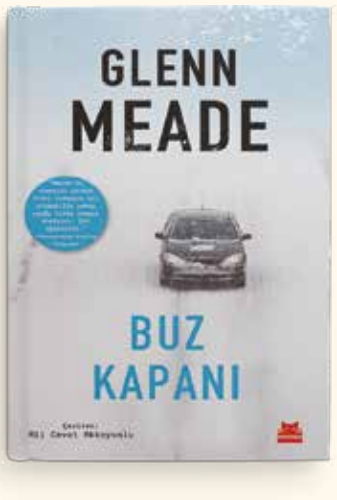

Buz Kapanı
Kırmızı Kedi

Gerçekten buz gibi bir kitap. Aksiyon macera gırla. Çevirmen Ali Cevat Akkoyunlu ise zaten hiç tereddüt etmeyin derim.

Gizli Buzlanma
Şule Yayınları

Ters köşe değil mi? Uzun süre şiir yayınlamadıktan sonra bu kitabı çıkartmıştı Ali Ural. Uzun yol için birebir.

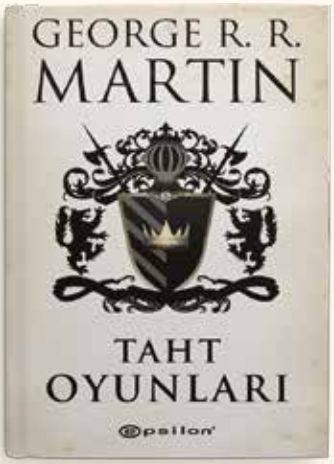

Taht Oyunları
(Buz ve Ateşin Şarkısı)
Epsilon Yayınevi

Aslında her mevsimin romanı, ama durun, serinin adı Buz ve Ateşin Şarkısı olunca, bu listeye girmesin de ne yapsın?

Gölgeler Koridoru
Sufi Kitap

Daha ilk sayfalarda ürperten bir serinlik var kitapta. Serinin birinci kitabı Su Üstüne Yazı Yazmak'tan sonra kafa açan bir roman.

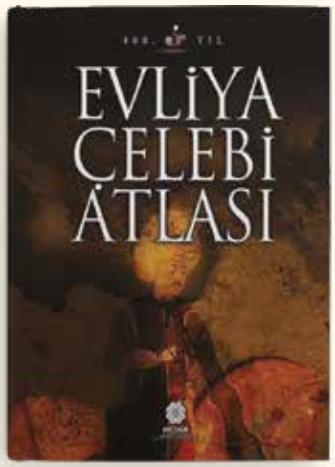

Evliya Çelebi Atlası
Mahya Yayıncılık

Evliya'nın peşinde yemek - kültür - tarih ve bilimum malumatı harmanlamak isteyen beri gelsin canlar!

Buz Gibi Soğuk
Doğan Kitap

Buzlar Kraliçesi diye de anılan Gritsen'den sıvı nitrojen soğukluğunda bir aksiyon. Bu kitabı okurken tenha köylerde mola vermeyin bence.

Mezar Gibi Soğuk
YKY

Baldacci Türkiye'de yüzü gülmeyen yazarlardan, ama çok sağlamdır. Biraz fazla Amerikanvari, yine de hızlı bir "dinlenme" kitabı.

SSCB GERÇEKTEN MARKS'IN YOLU MUYDU?

Burçin Aydoğdu

Louis Auguste Blanqui Fransız İhtilali'nin içine (ihtilalin 6. yılında) doğan, o ruhu kendince yöntemlerle yaşatmaya çalışan bir kuşağın önde gelen temsilcisi. İlk başta monarşiye karşı cumhuriyetin mücadelesini veren Blanqui, burjuvanın siyasi emellerini, yeri geldiğinde monarşiyle tevhit etmekte zorlanmadığını, Bourbon-Napolyon ayırt etmediğini fark edince kendini "halk" yerine "proleterya"ya yani emekçi sınıfına adamış bir idealist. Amacı proleterya adına harekete geçip monarşiyi yıkarak cumhuriyeti geri getirmek. Fakat proleterya için verdiği mücadeleye proleteryanın kendisinin seyirci kaldığını görünce (ki *"Bu topluma kin duymaya başladığımda 17 yaşındaydım"* diyor kendisi) daha da marjinalleşerek proleterya adına azınlığın diktatörlüğüne giden eylemciliğin temellerini atmış. Kitabımız onun bu hedefe ulaşmakta ne derece başarılı olduğunu tarafsızca ve sadelikle ifade etmiş.

Demirperde yıkıldıktan sonra bile geçerliliğini koruyan bir polemiktir: SSCB gerçekten Marks'ın yolu muydu? Ya da Çin öyle midir? Karl Marks eğer Lenin'i, Mao'yu, Troçki'yi tanısa hangisini tasvip ederdi? Sosyalist hareketin İngiltere gibi sanayileşmenin en önünde giden ülkelerden başlayacağını öngören Marks komünizmin geri kalmış ülkelere ait bir tercih olacağını öngörmüş müydü? Bu sorular söz konusu liderlere ait 'tevellüt yetmezliği' nedeniyle cevapsız kalmaya mahkum ama onlara bu yolda ilham veren Blanqui'ın hayatına ve Paris komününün ve Karl Marks'ın onun hakkındaki görüşlerine göz atmak mümkün.

Locatelli Kournwsky'nin yazıp çizdiği ve Hasan Doğan'ın Türkçeye kazandırdığı bu biyografik eserdeki olayların başlangıcı da bitimi de insanlık için önemli anlamlar taşıyor. Ömür boyu sürecek mücadelesine başladığı yıllar Fransa'da kurulan cumhuriyetin ABD'deki ilk örneğinin aksine ve sadece 12 yıl içinde tarihe gömüldüğü I. Napolyon döneminde başlıyor. Korktuğunun başına geldiği yalandan bir İkinci Cumhuriyet'in içinden geçerek Fransa tarihinin, monarşiye kesin olarak son veren Üçüncü Cumhuriyet döneminde noktalanıyor.

Platon, demokrasiyle yaşayan insanların otokratik liderin peşine düşmeye meyilli olduğunu, otokratik ortamın zamanla kaçınılmaz olarak oligarşiye döndüğünü ve oligarşiden bıkan halkın bir zaman sonra tekrar demokrasi talep ettiğini antik Yunan tarihi içinde gözlemlemiştir. Lakin tıpkı Roma tarihi aynı güzergahı takip ettiği ve Romalı siyasetçi/filozof Cicero Platon'u harfiyen doğruladığı gibi tarih tekrar tekerrür (evet 'tekrar tekerrür') etmiş ve krallarını giyotine gönderen Fransızlar bu sefer karizmatik lider Napolyon'un peşine takılarak "imparatorluk" dönemine girmişlerdi.

Kitabı okurken gerek Blanqui'nin kendisinde gerek düşmanı olan krallarda ve gerekse Fransız halkının genelinde göze çarpan bir duygu hali var: yenilene sempati duymak. Cumhuriyetçi genç subayların idam edilişini görüp cumhuriyetçi olan Blanqui, ihtilalde giyotine gönderilen kralın arkasında bıraktıklarının acısını kimse yaşamasın diye kimseyi giyotine göndermeyen 'restorasyon' dönemi kralları ve kalkışmalarına seyirci kaldıkları halde ömrünün 25 yılını hapiste geçiren Blanqui'yi hapisteyken ve seçilme hakkı da olmadığı halde belediye başkanı seçen halk… Bu arada belirtelim ki kitabın bir diğer adı Tutsak'tır. Daha doğrusu Tutsak, Louis Auguste Blanqui'ın lakabıdır. Hayatının 25 yılını hapishanelerde geçirince artık *L'enfermé* yani mahpustaki malum kişi dendiğinde onun kast edildiğini herkes anlar olmuş. Blanqui'ın hikayesinde, devlet tarafından affedildiği halde sırf aynı suçtan mahkum arkadaşları serbest bırakılmadığı için affı reddedişi de var tabii…

Louis Auguste Blanqui sıradan bir muhalif değil. Sürekli, hapisteyken dahi yazıp çiziyor ve her daim kaçış planı yapıyor; defalarca firar ediyor nitekim. Daha da önemlisi Blanqui'nin eylemcilikten anladığı gösteri yürüyüşü, protesto değil, sabotaj da değil. Yüzlerce, binlerce kişiyi örgütleyip fiziksel idmanından silahlanmasına kadar her şeyini hesaplayan, yani her otoriter devletin katıksız hapiste tutmak isteyeceği türden bir idealist. Bir asır sonra Mussolini'nin severek kullanacağı *"Chi ha del ferro ha del pane" (demiri olanın ekmeği olur)* sloganı da Blanqui'ye ait. Mücadelesini yarı adaşı Blanc* gibi demokratik yollarla değil siyasi otoriteye meydan okuyarak vermesini eleştirenlere şu sözü söylemiştir: *"Bu hayvan o kadar vahşi ve acımasız ki saldırıldığında kendisini savunuyor"*

Karl Marks'ın hiçbir komünist devleti görmeye ömrünün yetmediğini söylemiştir ama Marks hayattayken Paris Komünü'nü görmüştür. İşte o isyanı başlatıp Paris'in yönetimini ele geçiren ve Paris Komünü'nü kuranlar başkan olarak 'tutsak' Louis Auguste Blanqui'yi talep etmişlerdir. Çizgi öykü de o enstantaneden başlıyor. Komün, Blanqui'nin kendilerine verilmesi karşılığında içinde çok önemli şahıslar da bulunan 70 rehineyi takas etmeyi teklif etmiş ama yine de 1'e 70 veren bu teklifleri bile kabul edilmemiştir.

Ömrünün yettiği tek komünist deneyim olan Paris komününe karşı Karl Marks mesafeli durmuştur. Paris komününün hayata geçtiği 1871 yılında, komünizmin çıkış yeri olacağını düşündüğü Londra'da bulunan Karl Marx, komünü, kehanetlerini doğrulayıcı bir umut ışığı olarak görmüş ama gerçekleşmiş bir ideal olarak nitelendirmemiştir. Blanqui'nin ise komünün eksik kalan bir unsuru olduğunu ifade etmiştir.

Tüm bu mücadele dolu yaşamdan (ve tabii Paris Komünü'nün ortadan kaldırılmasından) sonra serbest kalan Blanqui yine rahat durmaz ve kitaba adını veren gazetesini çıkarır: Ni Dieu Ni Maitre yani "Ne Tanrı, Ne Efendi". Sloganı Türkçe "Ne kuluz ne köleyiz" diye yorumlamak da mümkün; çünkü her iki statüye yönelik reddin ardında aslında bireyin tamamen hem zihnen hem bedenen özgürleşmesi yatıyor. Aynı sloganı feministler de kullanmıştır: bedenlerinin kocalarına ait olmadığını, kocalarının onların efendisi olmadığını ifade etmek için. Yani ülkemizde son yıllarda dile getirilen "Benim bedenim benim kararım" sloganının da tarihini Blanqui'ye kadar geri götürmek mümkün. Kitapta bu adı seçmesinin arkaplanını kısaca görmek mümkün. Özetlemek gerekirse hayatının son yıllarında Blanqui kitleleri kendi görüşüne yöneltmek için dinin etrafından dolanmaktan vazgeçip doğrudan dini hedef alan yazılar yazmaya başlamıştır ve tıpkı din lehine yazılan her şey ilgi gördüğü gibi din aleyhine yazılan yazılarının da ilgi görmesi çıkaracağı gazeteye adını vermiştir. ■

* *Tenten'deki Fransız polis dedektifleri Dupond ve Dupont gibi Fransız cumhuriyet mücadelesinde de birbirine çok benzeyen iki önemli isim vardır: Louis Blanc ile Louis Auguste Blanqui. Belki de Blanqui'ye 'tutsak' diye lakap takılmasının sebebi bu iltibasın önüne geçmektir.*

Ne Tanrı, Ne Efendi
Locatelli Kournwsky
Çev. Hasan Doğan
Mylos Kitap

İSTANBUL'UN **SESLERİ**

Muhittin Şimşek

Ses varlıktır. Mevcudiyetin ve hayatiyetin izharıdır. Canlılara hastır. İnsan olarak bebeğin, çocuğun, büyüğün, yaşlının; Hayvan olarak binlerce türün, duyup duyamadığımız pirenin, karıncanın, mikro boyuttaki her canlının, her varlığın; güneş sisteminden atom sistemine, seradan süreyyaya, zerreden kürreye, galaksilerden şemsü-şumusa her varlığın sesi var. Doğaldır ki şehirlerin de sesi vardır.

Napolyon der ki: "Dünya bir ülke olsa başkenti İstanbul olurdu." İstanbul böyle bir şehir. Onun sesi de kendine özgüdür. Kültürün, medeniyetin, siyasetin, ticaretin 5000 yıllık beşikliğini yapmış bir şehrin sesi de kendine göre olur. Gün olmuş atların nal sesleri, savaşçıların kılıç şakırtısı, gürzlerin tokuşması, arenadaki matadorun bağırtısı ile çınlamış. Gün olmuş kilise çanları, sinagog ayinlerine karışmış. İmparatorun haykırışına gladyatörlerin narası eşlik etmiş. Paslı, küflü zindan kapılarının bed sesi, inleyen mahkumların sesini bastırmış. Ama her çağda sevgililerin fısıltısına şahitlik etmiş bir şehirdir İstanbul... Türlü sesler yankılanmış İstanbul semalarında.

Ses var insandan çıkar, hayvanidir.
Ses var hayvandan çıkar, insanidir.

Gücünü, kudretini, varlığını, makamını, hasılı sahip olduğu her şeyi kendinden bilme gafleti ile İstanbul semalarını inleten sesleri, onları yokluğa, ademe mahkum etmiştir.

Vazgeçilmezlikleri üzerine nice "tapınmacıların" sesleri ninni gibi gelmiştir onlara. Uyumuşlardır, uyuşmuşlardır. "Levh-i mahfuz"da kayıtlı sesleri, bugün unutulmuştur... Bu sesler içinde bir ses vardı ki tarih boyunca kulaklarda çınlayacaktı... Ortodoks Grandük Notaras, "Şehirde kardinal külahı görmektense Türk sarığını yeğlerim." diyordu.

Tâ ki "Ya İstanbul beni alır ya da ben İstanbul'u." diyen Sultan'ın sesi ile inleyene kadar... Gemiler denizler içindir. Denizde süzülürken ses çıkarırlar. Oysa gün geldi Kağıthane sokakları yağlı gemilerin sesi ile inledi. Tarihte başka hiçbir şehre nasip olmayan bir sesle... Leventlerin kalkan sesleri, surdan dökülen kızgın yağda kavrulan nice yiğitlerin yahut hendeklerde düşen civanmertlerin şehadet kelimesi getirmesini bastırdı günlerce... Sesler seslere karışmış, dışarıda Ulubatlıların, içeride Bizans askerlerinin sesleri. Dışarıda Akşemsettin'in yakarışları, içeride Cibali Baba'nın "Gavurcuklarımı koru Allah'ım!" niyazları. İstanbul sokakları, tarihte görmediği seslere şahitlik ediyordu.

Yüzlerce yıl geçti. Kendi medeniyetini oturttu İstanbul. Nezahetin, nezaketin ve nezafetin şehri oldu. Sesleri de öyle. Yaz gecelerinde ay ışığına, deniz dalgalarının eşlik ettiği "biz Heybeli'de" şarkıları, delikanlıların "heeeyt" naraları...

Musikisi ile, şiiri ile, martı sesi, vapur sesi ile.
Sonra, yoğurtçu, bozacı, simitçi, sütçü sesi ile...

Bozacı?!..

Şanssız bugünün çocukları. Onlar, bozayı marketlerde gördüler yanında leblebisi ile. Oysa soğuk kış gecelerinde huzur verirdi karanlığı yaran bozacı sesleri. Karlı İstanbul gecelerini ısıtırdı önce belli belirsiz, sonra netleşirdi bozacının kendine has sesi... "Eee Boozaaa, Vefa boozaaa"

Hele de o iki ses... Hattatın kalem sesi, müezzinin selası, Hafız Burhan'ın,

"Esir-i Zülf-ü yârinim ey yüzü mahım,
Gece doğmuş benim baht-ı siyahım"

Gazeli ile çınlamış boğaz. Bir İstanbul hanımefendisinin müşfik anne edası ile tanımadığı bir çocuğa "Ah yavrum!" deyişi hangi kültürde var sahi...

Ne kadar bozmak istersek isteyelim, ne kadar hoyratça yok etmek istersek isteyelim, yüksek yüksek binalarla seslere perde olmak istersek isteyelim, sesler yankılanır İstanbul semalarında. Medeniyetin, kültürün kadim sesleri yankılanır.

Hazan mevsimi farklıdır İstanbul'da. Yaprakların hışırtısı uğuldar ilkin kulaklarda, sonra rüzgarın sesi okşar söğüt ağacının yapraklarını. Zihin dinlenir, vücut üşürken. Huzur ve hazan çarpışır iç aleminizde. Ürkütür; ölümü hatırlatır kimi zaman. Barbaros Bulvarı'ndan Beşiktaş'a yürürken yere düşen yapraklar. Yaprak hışırtısına karışan rüzgar uğultusu anne kucağına sığınma arzusunu kamçılar adeta. E zaten hayat da bu değil midir? Korku ve ümit... Yahut, Havf ve Reca...

Ezan sesi ile başlar İstanbul'da hayat. "Esselat-ü Hayrin minennevm" inletir semaları.

Bebek mırıltısına, annenin şefkat dolu "yavrum"u eşlik eder sonra. İstanbul seherinde sakinliğin, dinginliğin sesi vardır sokaklarda. Kış ise mevsim, Yahya Kemal'in "Kar musikisi" dediği, "kar sesi" eşlik eder bu dinginliğe. Kendi nefesinizin ve düşen karların sesini dinlersiniz bir müddet. Bu dinginliği vapur sesi bozar önce... Alamet-i farikasıdır İstanbul'un vapur sesi. Şairleri etkilemiş, o sese şiirler yazmışlar, sevgililerine söyleyemediklerini o sesten cesaret alıp haykırmışlardır. Mesela utangaç şairlerimizden Ziya Osman Saba:

"Geliyor Boğaziçi'nden doğru
Bir iskeleden kalkan vapurun sesi,
Mavi sular üstünde yine
Bembeyaz Kızkulesi..." diyebilmiştir.

Canlanan caddede tramvay sesi eşlik eder. İlkin simitçinin ve börekçinin sesi duyulur her zamanki köşelerinden. Sonra martı sesleri... Gazeteciler, mürekkeplenmiş elleri ile gazeteleri sallayarak bağırırlar "gazte, gazteee.." Siz vapurdan ininceye kadar İstanbul sokakları canlanır. Vapur, martı, tramvay sesine, arabaların klakson sesleri karışır. Şimdi artık bir koşturma vardır İstanbul sokaklarında, herkes kendi aleminde.

İç sesi ile baş başa... Bir an trafik polisinin düdük sesi ile kendinize gelirsiniz. Sırtındaki kolanı ile önünüzden telaşla geçen hamalın "yük taşınır" sesini duyarsınız.

Esnaf lokantasının önünden geçiyorsanız eğer belli belirsiz "buyruun buyrun!" sesine kayıtsız ilerlersiniz. Bitirim esnaf çaycısı, tepsisini büyük bir marifetle sallarken çarpmamaya çalışırsınız. Sonra kulaklarınızı çınlatan sesi ile irkilirsiniz çaycının... "Çaylarr, tavşan kanıı..." Gün içinde kestaneci sesi eklenir. Hemen yanı başındaki ayakkabı boyacısının fırçası ile çıkardığı darbuka sesine kulak verirsiniz. Ve tabi hemen her semtte kurulan pazarcıların "gel abla geel" sesleri... Kapalıçarşı'da sırtında güğümleri ile şerbetçiler... Mısır çarşısında baharatçıların sesleri...

Onlarca salonda, onlarca konuşmacının medeniyet tasavvuru, tasviri süzülür genç dimağlara. Itri'nin, Dede Efendi'nin besteleri nağmelenirken, Nazım'ın, Attila İlhan'ın ya da Necip Fazıl'ın şiirleri ile duygu seline kapılırsınız. Ezberlersiniz onları sevgiliye fısıldamak için... Sonra...

Orhan Veli dinlemeye başlar bütün bunları, Aşiyanda ellerini yanaklarına dayayarak;

"İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Serin serin Kapalıçarşı,
Cıvıl cıvıl Mahmutpaşa,
Güvercin dolu avlular,
Çekiç sesleri geliyor doklardan,
Güzelim bahar rüzgarında ter kokuları
İstanbul'u dinliyorum gözlerim kapalı."

Ve bu sesler, an gelir susar. Seslerin en güzeline bırakır yerlerini. Muhteşem sesli müezzinlerin karşılıklı okudukları ezan seslerine... El ayak çekilince gecenin bir vakti, sessizliğe büründüğünde İstanbul ya da öyle hissedildiğinde, bütün sesler, desibellerini indirebildiği kadar indirirmiş, iki aşığa saygılarından: Galata Kulesi ve Kız kulesi, sabaha kadar fısıldaşır dururlarmış. Seslerini bugüne kadar duyan olmamış martılardan başka. Ve iki eski dostun sohbetleri duyulur, Rumeli ve Anadolu Hisarları... Olur mu olur. İstanbul bu. Her karışı efsane dolu bir şehirden bahsediyoruz...

Hasılı İstanbul'da her ses bir harmonidir. Ninni gibi, musiki gibi, ilan-ı aşk gibi.

Sevda kokar, medeniyet kokar, edebiyat kokar. ■

BİR FİLİSTİN VAR FİLİSTİN'DEN İÇERU

Tuğba Coşkuner

Size hiç de aydınlık bir hikâyeden bahsetmeyeceğim.

Hayfa'ya Dönüş isimli uzun hikâyesinin ismini alan, ana dilinden değil de İngilizceden Seher Özbay tarafından çevrilen kitap, mesleği gazetecilik olan ve Filistin'in özgürlüğünü savunduğu için evinin bahçesinde suikasta uğrayarak öldürülen Gassan Kanafi'nin kalemine sığınmıştır. Mutluluğun bıraktığı boşluğa üşüşen karabasanlardan ölüm görmekten aşınmış gözlere; iyimserlikten boşanmış öykülerden yeni ve eski nesil arasındaki kör döğüşlere uzanan bir kitap *Hayfa'ya Dönüş*. Asal düzlemde değerlendiremeyeceğimiz iyi kurgulanmış bir distopyayı anımsatan İngiliz-İsrail-Arap ilişkisinden, tohumları kurutulan dileklerden, bireysellikten ortak bir çatı olmanın erdemine kadar en süfli ve en yüce duyguları bir arada barındırıyor.

Köpüren düşmanlıklar ve şaşı zihniyetler üzerine sohbet edeceğimiz kitap, *Hayfa'ya Dönüş* uzun öyküsüyle beraber yazarın sıkmayacak derecede güzel ayrıntılarla derlenmiş bir özgeçmişinden, yakınlarının hazırladığı aydınlatıcı giriş yazısından, küçük bir teşekkür metni ve on dört başka hikâyeden oluşuyor. Hikâyeler ve yardımcı ekler Filistin'in işgalini siyasi, psikolojik, edebi ve sosyolojik yönden incelemiş. Yazar, Yahudi ve Arap çatışmalarını ta Osmanlı Devleti dönemine kadar gerilerden almış ve - Nazilerin Yahudilere yaptığı soykırımı da hatırlatarak - Yahudilerin Filistinlilere gösterdiği mizacı ironik derecede soykırıma yatkın muameleye kadar getirmiş. Kitap, iki ırkın yaşam, toprak mücadelesini tarih kitaplarından daha afillice ve duygusal boyutlarıyla ele aldığından okuyucuda kalıcı bir tarihi perspektif bırakıyor. Kitap için tarafsızlıktan vareste diyemeyiz çünkü yazarın kendisi de bu zulmün mağduru, fakat bu demek değildir ki müellif herhangi bir mugalatada bulundu. Ve zaten yazar öyküler içerisinde karşıt öğretili kitaplara da atıfta bulunmuyor değil, dileyen okuyucuların madalyonun diğer tarafından da meseleyi takip etmesi mümkün.

Kanafani, dönemin siyasetini öykülere, dimağlarda pütürtü kalmayacak şekilde güzelce yedirmiş. Yazarın mesleği gazetecilik olduğundan yazar, siyasi deyimlerden ve terimlerden cömertçe yararlanmış. Ancak bu, çevirmenin işinin ehli olması sayesinde göze batmıyor ve biraz rahatsız edici bir unsurla karşılaştığınızı hissettiğinizde en ayrıntılı ve iç rahatlatıcı, öğretici açıklamaları sayfanın alt kısmında görebiliyorsunuz. Böylece edebi bir kaygının değil bir haksızlığın dile getirilmesi olan bu öykülerin derdine çevirmenin notu da omuz vermiş oluyor. Ayrıca çevirmenin notları arasında Arap diline ve kültürüne dair okuyucuya yardımcı olabilecek bazı kelimeler hakkında bilgiler de görebiliyorsunuz ki bu da kitabı güzel kılan, yaşanmışlıkların içine ait olduğunuzu hissettiren bir diğer unsur.

Hikâyeler metaforlar ve siyasi, edebi telmihlerle örülü. Arap edebiyatına ve bahsedilen derde sığınak olan öyküler, genelde Filistinlilerin bakış açısıyla yazılmış; bırakıp gidilen evleri, evlatları, anıları, sürgünleri, haksız cezaları, neticesiz gayretler bütününü, istenç ve zihin kırılmalarını, sıhhati bozuk kırağı tutmuş hayalleri, temyiz melekelerine kramp giren bir halkı konu almış. Kitapta çeviriden çevrilmiş olmasına rağmen duygu bakımından bir noksanlık görülmemektedir. Hikâyeler, vatanlarıyla birlikte anı ve hayallerinden de sürgün yemiş insanların ekmek kavgasına, bir kamyon dolusu oyuncak yerine bir konserve kutusu yemeği tercih eden çocukların kamplarına, aynı evde yaşayamayacak kadar çok

kişinin aynı evde yaşadığı ve üstelik de aç yaşadığı evlere uzanıyor. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisini ispat niteliğindeki yaşamlara, geride kalanlara umut olan ölümlere, babaların oğulları, oğulların babalarını kaybettiği, adilliği tartılamayacak kadar şirazesi kaymış kurtuluş mücadelelerine büyüsel bir değirmi oluyor. İngilizlerin çekilmesiyle başlayan Yahudi zulmünü iki farklı Arap neslinin diliyle dillendiren öyküler, Filistinli Arapların toplum yapısına da ışık tutuyor. Bir halkın uyanışı, okuyacağınız kısa ama deryadil öyküler sayesinde temelleniyor. Ana öykü dışındaki öykülerde bazı karakterler birden çok öyküye konuk oluyor ve bu da öyküler arasında süreklilik ve duygu bağlantısı sağlıyor. Okuyucunun bu yüzden ara ara öykü değil de bir romanın farklı bölümlerini okuyor izlenimine kapılması bundandır.

Zorunlu sürgün sırasında beşikteki çocuğunu almaya fırsatı olmayan bir aileyi konu alan uzun hikâye ise kitabın sanıyorum ki kasıtlı olarak en son kısmına koyulmuş. Eserin haliyle bu hikâyenin ismini alması da oldukça isabetli. Sürülen Arap ailenin, yıllar sonra evlerini ziyaret etme fırsatı yakalaması ve beşikte bıraktıkları çocuklarının, onları vatanlarından ve çocuklarından süren Yahudilerin inançlarına göre yetişmiş olduğunu görmelerini konu alan son hikâye, meselenin nazikliğini, dram boyutunu da göstermiş oluyor. Diğerlerine göre çok daha etkileyici bir yönü olan öykü, yazarın tanınmasında da büyük öneme sahip.

Zulmün karşısında olduğumuza inandığımdan kitabın altı yıldır ikinci baskısının yapılmamasının ayıbını üzerimizde taşımamız gerektiğini belirterek aynı minval üzere basılmış kitaplara gönlü düşen okuyucuları, böylesi hem dini hem de insani boyut bakımından hassasiyet taşıyan bir konuda kitap seçmeye özen göstermeleri için uyarmak gerekiyor. Tanrı'nın katili bu zihniyetin eseri olan dram hakkında eğer roman türünden bir eser okumak isterseniz *Limon Ağacı*'nı; realiteye daha bağlı ve belgesel niteliğinde bir tarih kitabı okumak isterseniz de Collins'in *Kudüs Ey Kudüs* ve Fahir Armaoğlu'nun *Filistin Meselesi*, *Arap-İsrail Savaşları* kitaplarını önerebiliriz. ■

Filistin'in Çocukları
Gassan Kanafani
Çev. Seher Özbay
Otonom Yayınları

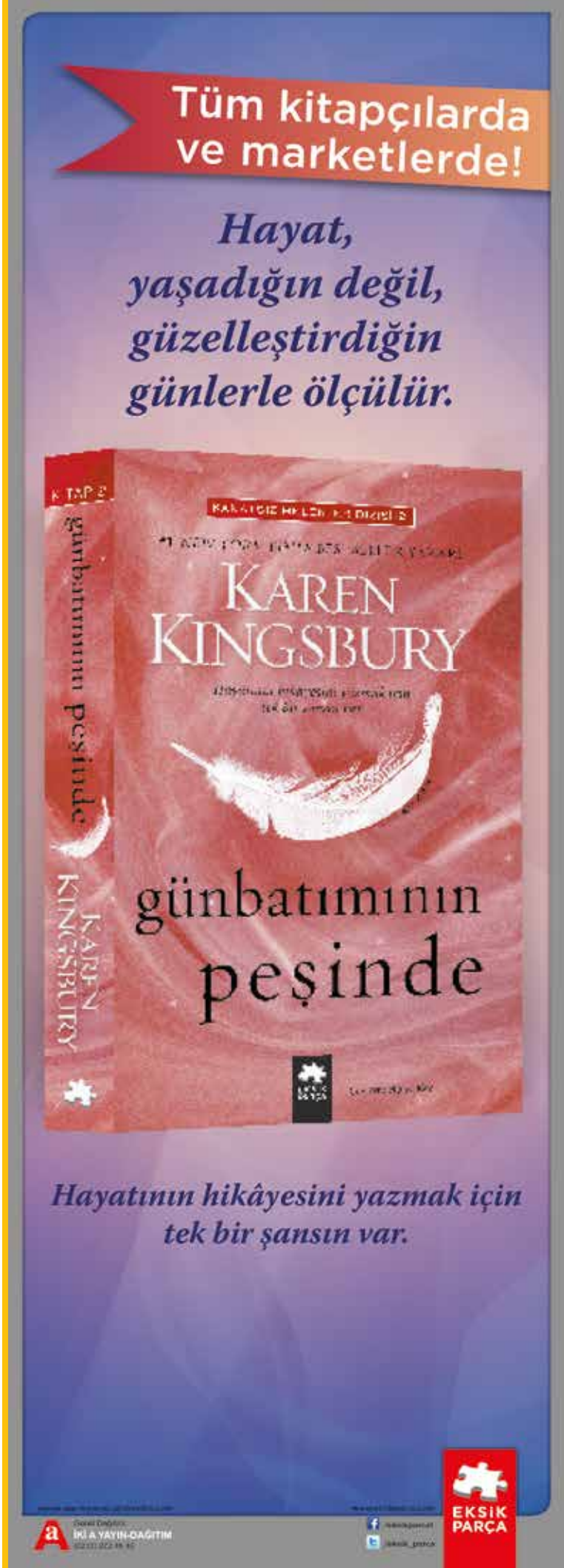

Akolot 2, Les Hommes-singes d'Ilya Ivanov, P. Baud - Bill © Éditions Delcourt - 2015

DO... DOKTOR IVANOV? BEN...
GEÇ KALDINIZ, EVET...
AMA ÖNEMLİ DEĞİL, ACELE EDECEĞİZ...
?
BENİ TAKİP EDİN.
HMM, DOKTOR, AMİRLERİM ARAŞTIRMALARINIZIN NEREDE OLDUĞUNU ÖĞRENMEK İSTİYORLAR.
SİZDEN HABER ALMAYALI ÇOK UZUN ZAMAN OL...
GERÇEKTEN GEÇ KALDIK.
NE..?
PROGRAM İÇİN Mİ?
EŞİMİN AKSİLİĞİ ÜSTÜNDE OLABİLİR, SİZE HABER EDERİM.
...
EŞİNİZ Mİ?
NE?
CANIM, İŞTE SONUNDA GELDİK!
ÜZGÜNÜM, GEÇ KALDIK.

SİZİ EŞİMLE TANIŞTIRAYIM, NATALYA...

SİZİN...

... EŞİNİZ Mİ?

EVET, BUNLAR DA İKİ OĞLUM.

PİOTR.
VE MİKHAİL.

AMA...
HAYIR.. SİZ ŞEY....
BU...
... BU DAHA ÖNCE GÖRÜLMÜŞ BİR ŞEY DEĞİLDİ.
SİZ NE YAPTINIZ...
... BÖYLE?
SİZ... SİZ ÇILDIR-MIŞSINIZ !!!
BU... DOĞAYA AYKIRI!
İĞRENÇ!
... BU ...
AA, İŞTE ARAMIZA DÖNÜYOR...

KENDİNİZİ NASIL HİSSEDİYORSUNUZ?
BİZİ ÇOK KORKUTTUNUZ.
BİRKAÇ GÜN BİLİNCİNİZ KAPALIYDI...
BEN...
ZORUN....
AHH!
DURUN, HAYIR, KENDİNİZİ YORMAYIN, DİNLENMENİZ GEREKİYOR.
HİÇ ENDİŞE ETMEYİN, BURADA SİZİNLE ÇOK İYİ İLGİLENECEKLER, GÖRECEKSİNİZ.
AYRICA, SİZİ GENÇ BİRİSİYLE TANIŞTIRMAK İSTİYORUM.
HER ZAMAN YANINIZDA OLACAKTIR.
BU, OLGA.
DAHA ÇOK UTANGAÇTIR, BİLİRSİNİZ, AMA ÇOK SEVİMLİDİR...
ÇOK İYİ ANLAŞACAĞINIZDAN EMİNİM.

AHMET DAVUTOĞLU
MEDENİYETLER VE SEHİRLER
AHMET DAVUTOĞLU'NDAN
YENİ KİTAP
MEDENİYETLER VE ŞEHİRLER
MEDENİYETLER VE ŞEHİRLER
AHMET DAVUTOĞLU
KÜRE YAYINLARI
Tel 0212. 520 66 42
Faks 0212. 520 74 00
satis@kureyayinlari.com
facebook.com/kureyayinlari
twitter.com/kureyayinlari
www.kureyayinlari.com

MUHAMMED ALİ
YUMRUĞUNU KİME SALLIYORDU?

Elif Kurt

Muhammed Ali... 12 yaşında bisikletinin çalınmasının ardından boks öğrenmeye başlayan Classius Clay, oradan dünya şampiyonluğuna giden, İslamla tanıştığı, barış yanlısı aktivist kimliği ve bir hayırseverlik hareketi ile yaşamının sonuna geldiği yolda altın eldiven Muhammed Ali olur.

4 Haziran sabahı 74 yaşında bu dünyaya veda eden Muhammed Ali, sadece 5 yenilgi görmüş ve dünya şampiyonluğunu üç kez kazanan ilk boksör olmuştur. Peki ringlerde 29 bin yumruk yemiş ve fakat kelebek gibi uçup arı gibi sokmuş Muhammed Ali yumruğunu aslında kime atıyordu? Beyazlara ve İslam karşıtlarına olarak başladığı aktivist yaşamı zaman içinde bu radikal çizgiden uzaklaşmış, Ali'nin uğruna asıl mücadelesini verdiği evrensel bir barış anlayışı ile İslam'ı araçsallaştıranlara karşı bir başkaldırıya ve hayırseverlik eylemleri ile kuşatıcı bir noktaya evrilmiştir. Gelin, Muhammed Ali ve bu değişim süreci, "Batılı Beyaz" basında nasıl yer bulmuş, beraber bakalım.

İlk kez, 18 yaşında genç Cassius Clay iken, ringdeki küçük bir zaferinin bölünmüş Amerika'yı ne kadar etkilediğinin tadına varmıştı. 1960'ta ağırsıklet şampiyonu olduktan hemen sonra, genç Cassius kendi memleketi Louisville Kentucky'deki bir "beyazlar" restoranına alınmamıştı. Rivayetlere göre o kadar sinirlenmişti ki Olimpiyat madalyasını Ohio Nehri'ne atmıştı (kaybettiği yönünde de iddialar var). Ve böylelikle öteki üzerinden inşaa edilen kimliğinin farkına varan Clay, ilk aktivist hareketlerine başladı. Başlangıç radikal bir çizgiydi. 1962'de, radikal siyahi dini bir oluşum olan İslam Ulusu Hareketi'ne katıldı. Cassius Clay olan ismini Muhammed Ali olarak değiştirdi; "Cassius Clay bir esir ismidir. Onu ben seçmedim ve ben istemedim. Ben Muhammed Ali'yim. Bu bir hür ismidir, Tanrı'nın sevdiği anlamına gelir. Benimle ve benim hakkımda konuşurken insanların bunu kullanmasını istiyorum."

Muhammed Ali'nin İslam Ulusu Hareketi üyeliği, kısmen yakın arkadaşı ve esinlendiği bir kimse olan Malcolm X sayesinde olmuştu. Fakat Malcolm X, hareketin lideri olan Elijah Muhammed ile ters düşmüş ve oluşumdan ayrılmıştı. Muhammed Ali de sonradan bu radikal yapıdan ayrılsa da Malcolm X ile tekrardan düzelme imkanları olmamıştı. Ali'nin başlangıçtaki radikal söylemleri bir arada yaşamaya dair girişimleri dahi reddeden cinstendi. Dr Martin Luther King'in siyahi ve beyaz entegrasyonuna çağrı yapan söylemlerine karşın Muhammed Ali şöyle demişti: "Beni istemeyen insanlara kendimi zorla kabul

ettirmeye çalışarak öldürtecek değilim. Entegrasyon yanlıştır. Beyazlar da istemiyor, Müslümanlar da."

Vietnam savaşına katılmama yönündeki tutumu da barış anlayışının henüz evrensel boyuta geçememiş olan kısmını yansıtıyordu. Siyah-beyaz ayrımından dem vurduğu itiraz gerekçesinde şöyle demişti; "Dünya üzerindeki siyahi insanların efendisi olan beyazların üstünlüğünü devam ettirmek için evden 10 bin mil uzağa gitmeyeceğim." Ve alacağı hapis cezası kendisine hatırlatıldığında ise, "Nolmuş ki? Biz, siyahi insanlar 400 yıldır hapisteyiz." diyerek savaşın kendisini direkt reddetmemiş, romantik bir tutumla siyahların dezavantajlı duruma düşürülmesi mevzusunu eleştirmişti. Söylemlerindeki ırkçı ve radikal ifadelerin 11 Eylül saldırılarından sonra tam anlamıyla yumuşadığını ve evrensel çizgiye yaklaştığını söylemek daha doğru olur. *Independent*'ın vefatı üzerine hazırladığı "Muhammad Ali: Symbol of the civil rights movement" (Muhammed Ali: Sivil Haklar Hareketinin Sembolü) çalışmasında, saldırılara dair Ali'nin şu sözlerine yer verilir: "Binlerin katili olan, kendilerini Müslüman diye adlandıran bu kimseler ırkçı fanatiklerdir. Dünyanın, bu yıkıma bir grup İslam takipçisinin sebep olduğunu düşünmelerine kızgınım, onlar (terör eylemcileri) gerçekten Müslüman değil."

Dünya şampiyonu olduktan sonra Ali "I'm the greatest." (Ben en iyisiyim) demişti. BBC, "önyargı duvarlarındaki çekiç" diye bahsettiği Muhammed Ali'nin yukardaki sözüne dair şunları söylemişti: "Siyah bir adamdan (duyulan bu sözler), Amerika'nın en çalkantılı dönemlerinin birinin ortasında, sadece bir övünç değil, aynı zamanda muazzam bir otorite ifadesiydi. Ali, pek çok siyah Amerikalı'nın kendilerini güçsüz gördükleri bir zamanda güç yaydı." Ali'nin hem kendini gördüğü hem de toplumun onu gördüğü "siyah ve müslümanların güçlü temsilcisi" kimliği evrensel barışçı kimliğinden önce uzunca bir süre varoldu. Ne zamanki İslam'ın teörle bağdaştırıldığı yaygın bir inanç başgösterdi, o zaman Muhammed Ali İslam'ın barış vurgusundan yola çıkarak evrensel bir anlayış kazandı. Al Jazeera de şu sözlerine yer vererek, Ali'nin duruşunu net bir şekilde veriyor: "İslam barış dinidir, terörizm veya insan öldürmeyi desteklemez. Hakiki Müslümanlar bilir ki kendilerini İslamcı cihadçı olarak adlandıran grubun acımasız şiddet eylemlerinin dinimizin esaslarıyla uyuşmaz." Ve şu sözleriyle Muhammed Ali'nin yumruğunu aslında kime salladığını, ne uğruna kelebek gibi uçup arı gibi soktuğunu anlarız: "Müslümanlar olarak, İslam'ı kendi kişisel gündemlerini kalkındırmak için kullananlara karşı durmalıyız." Evet Muhammed Ali'nin en büyük tepkisi İslam'ın araçsallaştırması, siyasetin eline malzeme edilmesineydi.

Çocuklar için Muhammed Ali

Muhammed Ali'nin yeni bisikleti çalındıktan sonra 12 yaşındaki Classius Clay'ın boks öğrenmeye başlamasından 60'ların meydan okuma, fedakarlık ve prensip ikonu olmasına, dünya şampiyonluğundan yürekli bir Parkinson hastası olmasına kadar kahramanlıklarla dolu öyküsü çok yoğun ve kompleks bir anlatıdır. Bu hikayeyi biz yetişkinlere anlatan, başta *The Soul of the Butterfly* (Kelebeğin Ruhu), *Healing, The Greatest: My own Story* olmak üzere İngilizce'nin yanısıra Türkçede de pek çok kıymetli eser yazılmıştır. Fakat dilimize hala çevrilmemiş bir kaç kıymetli Muhammed Ali portresi var.

Kompleks ve yoğunluğuna rağmen bu anlatılası hikayeyi çocuklar için revize etmeye yeltendiğimizde, pek çok büyük isim için geçerli olan problemlerle karşılaşmak kaçınılmaz. Farklı yaş grupları için çıkarılmış iki güzel kitap Muhammed Ali'yi küçük arkadaşları için anlaşılır hale getirmiş. Biri *Muhammad Ali Champion of the World* (Dünya Şampiyonu Muhammed Ali). Kapağında Boksör Muhammed Ali'yi çizim olarak gördüğümüz kitap, Jonah Winter tarafından yazılıp François Roca tarafından resimlendirilmiş. 4-8 yaş grubuna hitap eden kitap için yazar Winter'in fabl tarzı bir yaklaşım sunmuş. Diğer bir kitap da 10 yaş ve üzerine hitap eden *Twelve Rounds to Glory: The Story of Muhammad Ali* (Zafer için Oniki Raunt: Muhammed Ali'nin Hikayesi). Kitapta ikinci tekil şahsı özneyi kullanan Charles R. Smith Jr., canlı ve yüksek hayal gücünü kullandığı anlatı için övülmüş. Kitabı resimlendiren Bryan Collier'in Muhammed Ali ilüstreleri de ekseriyetle gülümsemelere yer vediği için eleştirmenlerin dikkatini çeken bir nokta olmuş. Smith'in anlatısı, diğer pek çok Muhammed Ali biyografisinden farklı olarak, Ali'nin sadece kahramanlaştırıldığı yönlerine değil, insan olarak düştüğü hatalarına da yer vermiş. Ali'nin hastalığını da ajitasyondan çok uzak tutarak yüreklilik çerçevesinde veren Smith, 1996 Olimpiyat meşalesini titreyen eliyle tutmasına atıfta bulunarak şöyle der: "Ringi, hayatı asla terk etmeyen şampiyonun anılarını yeniden tutuşturdun." ■

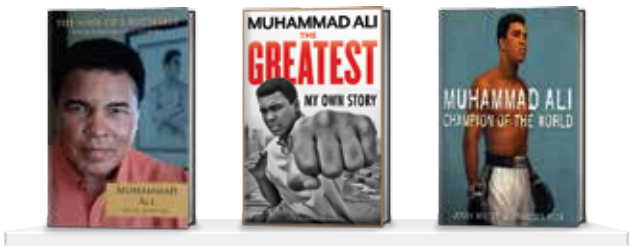

The Soul of the Butterfly | The Greatest: My own Story | Muhammad Ali Champion of the World

"MAVİ GEZEGENİN HİKÂYESİ": NE OLDU DA GEZEGENİMİZİ YOK PAHASINA SATAYAZDIK?

Adnan Saracoğlu

İzlanda'dan aklımızda ne kalmıştır? Belki popüler kültürü takip edenler için şarkıcı Björk ve en fazla birkaç sene öncesinde muhteşemce harlayarak dünyayı birbirine katan volkan –dikkaaat adını söylüyorum- "Eyjafjallajökull". Başkent Reykjavik bile güç bela anımsanır zannımca. Aynı İzlanda'dan, yakınlarda keşfetme bahtiyarlığı yaşadığım, Andri Snaer Magnasonca yazılmasından ve Aslaug Jonsdottırca resimlenmesinden tam on yedi sene sonra -maalesef- İngilizceden dilimize çevrilen "*Mavi Gezegen'in Hikâyesi*" adlı şaheserin çıktığını da davullarla ilan edeyim.

Dışarıdan bakıldığında alelade gibi duran, yaşlanmayan çocuklardan başkaca insan evladının yaşamadığı, çocukların yetişkin müdahalesinden uzak olmasının yansımasıyla dilediklerince yiyip içip dilediklerince koşup oynadıkları ve uyudukları bir gezegen. İki farklı okumaya da açık bu bahsedilen "yetişkinsizlik" hali: Teolojik bir okumayla gezegeni ve sakinlerini Altın Çağ'da yaşayan masum insanoğluna benzetebiliriz; doğallıkları kısıtlanmamış ve kemalattan uzak; bilgiyle tanışmamış, dolayısıyla bilginin tehlikeli iktidarına da kucak açmamış safça bir varoluşa sahipler. Ya da siyasi -anarşist- okumayla; her nevi otoriteden uzakta, hazlarına ve kadim doğanın çağrısına uyarak yaşayanların olduğu bir gezegenin hikâyesi anlatılan.

Öyle ya da böyle her güzelliğin zirve yaptığı anlatıda olduğu gibi tekinsiz bir yetişkin yabancının, Bay Pekmutlu İyigünler'in gelişiyle kara bulutlar sarmaya başlar etrafı. Teklif ettiği şeyler makul gibidir, gezegenin en büyük gösterisi olan kelebek uçuşundan kendilerine düşen payı almaya davet eder onları. Kelebeklerin tozlarını elektrik süpürgesine çektikten sonra bir kısmını pay eder çocuklara; hem de bedavaya! Karanlık çökmesin, böylece uçmaya devam edebilsinler diye güneşi de gökyüzüne sabitler ve güneşi perdelemesinler diye ak kuzu bulutlarını kara kurt bulutla kovalar. Son olarak kelebek tozlarından dolayı yıkanmayan ve kokuşan çocuklara, şelaleyi ve gökkuşağını harmanlayıp ürettiği muhteşem Teflon'u sadece gençliklerinden az bir kısmına karşılık sunar.

Kitabın sade ve güçlü bir ironi senfonisiyle çok nitelikli bir endüstri toplumu eleştirisi yaptığı kolaycacık çarpıyor gözümüze: Kelebeklerin, suyun gökkuşağının -ebemkuşağı mı desek- güneşin çeşitli müdahalelere maruz kalması ve janjanlı ambalajları insanların çiğliğini kışkırtan paçavra ürünlerle değiş tokuş edilmesi, yeni dünyanın keşfiyle başlayıp sanayi toplumuyla hızı artan ve global endüstriyel kapitalizmle zirveyi gören bir insanlık tecrübesi. Değerli madenlerin talanını kitaplarda okuduk, tereyağının margarin yağıyla, el emeği göz nuru kilimlerin makine halılarıyla vd. takasına ise bizzat şahit olduk. O ilk hazırlıksız yakalanışımızda çok organize ve şiddetli bir saldırıyla darmadağın edildik. Hasarı telafi etmek ve varlık ilmiklerimize uygun bir çevreyi yeniden tesis etmek kabiliyetine sahip olduğumuz için Brimir ve Hulda -kitabın iki önemli karakteri- dış dünyayı tanıdıkları ve neyle karşı karşıya olduklarını anladıklarında edindikleri tecrübeyle geri dönerler ve tüm varlıklara en uygun menfaati sağlamaya kalkışırlar. Sınırsız eğlence mottosuna uygun bir medyanın -kirli bilgi iktidarı- etkisindeki arkadaşlarını uyarmaları epeyce zor olsa da, kendilerinden çok daha kötü durumda bıraktıkları komşu çocukların fedakârlıkları hemen herkesi kendine getirir. ■

Mavi Gezegenin Hikâyesi
Andri Snaer Magnason
Çev. Akın Gökgezer
Pegasus Yayınları

62'DEN TAVŞAN
143'DEN SABUN FABRİKASI

Rabia Gülcan Kardaş

Sosyal medyada kahve, kurumuş yapraklar, taze çiçekler ile oluşturulan ambiyanslarla kitapların resmini paylaşan onlarca hesap var. Sallanan sandalyesinde, sarındığı örgü battaniyesi içinde sıcacık kahvesini yudumlayan kızların okuduğu kitap resimleri var. O kitaplar da böyle atmosferleri mi anlatır acaba? Biraz tembellik, bolca keyif, bir tutam şımarıklık hissettirecek kurgular mı vardır o kitaplarda? *62'den Tavşan* kitabını okurken ister istemez "yolculuk" hissi belirdi bende. Zaten bir iki sayfa sonra "önce hırıldayan sonra tıslayan" yeşil kamyonlu bir hikâye selam çakıverdi. Evin bütün eşyasını, çiçeklerini, oyunları ve şarkıları ve hatta masalları da alan bu kamyon ev halkını başka bir yere taşıyor. İşte sanki bütün hikâyeler de bu sırada söyleniyor.

62'den Tavşan 11 hikâyeden oluşuyor. Sevimli olmasına rağmen matematik ödevini sevimsiz bulan bir çocukla başlıyoruz yolculuğa. Her "taşınma" tanıdık mekânlardan, sokaklardan daha yabancısı olduğumuz mekânlara doğru değil midir? Bir nevi bu hikâyeler de öyle. Sıradan bir çocuğun ödev sıkıntısından yepyeni manzaralarla karşılaşacağımız sayfalara doğru ilerliyoruz. Ormanı anlatan kitaptan yolunu kaybedip dolaba sığınan bir fil şaşırtıyor önce bizi. Şaşırtıyor dedimse lafın gelişi. Öyle normal bir akışı var hikâyelerin. Zaten yazarı Gökhan Özcan. Mutluluğun resmini yapan Abidin'in renkli şemsiyesi dünyayı boyarken de normal geliyor, Yüzkilomürvethanım çığlık atarken de. Sıcağın içinizi ısıttığı, açık camdan esen rüzgârın ferahlattığı, güneşin henüz tam sararmadığı o anda nefes aldırıyor bu kitap okuyucuya. Ne allanıp pullanmış çocuk saflığı, ne abartılmış pembe dünyalar ne de aşırılığa kaçan fantastik unsurlar var. Bir çocuğun hayal gücü, eşyayı özümsemesi, manayı arayışı ve hayalleri var bu kitapta. Kör olan kedide akan gözyaşı, sokakta koştururken akan ter var. Yaz sıcağında iyi gider. Yanına bi gazoz açıp resim mi çekmeli ne! ■

62'den Tavşan
Gökhan Özcan
Çalışkan Çocuk

ÇOK MU KOMİK
BU SALGIN?

Necla Topçı

Gülmek bulaşıcıdır. Mesela yanınızda biri gülmeye başladığında istemsizce siz de gülersiniz. Bu insanın neye güldüğü ya da neden güldüğü soruları zihninizde dolaşırken bir bakmışsınız sebepsizce siz de gülüyorsunuz. Peki bir kere gülmeyi virüs gibi kaptığınız vakit ya bırakamazsanız? Gülmek iletişimde kullandığımız bir araç olmaktan çıkıp amaç hâline gelirse ne olur? İstemli değil istemsiz kahkahalar savurarak hiçbir şey yapamamaya başlarsanız... Dahası bu kahkahalar artık acı vermeye başladığında, bırakmak isteyip bırakamaz olursanız işte o zaman "çok komik bir salgın"a maruz kaldınız demektir.

Çok *Komik Bir Salgın* kitabında Surlandia ülkesinde bir gün esrarengiz bir şekilde gülme salgını ortaya çıkar. Gülmenin kaçınılmaz cazibesine kapılan halkın kralı Horatios için gülme bir aşağılanmadır. Öyle ki gün geçtikçe herkese bulaşan bu gülme illetini, düzen bozuculuk yahut uydurulan farklı sebeplerle halkına yasaklar. Gülme salgınına yakalanan halk bu yasakların saçmalığını daha da gülünç bulur. Çözüm bulunamayan salgına çeşitli kısıtlamalar getirilmesi, Horatios'un diktatör ilan edilmesine neden olur. Kısıtlamalar işe yaramayınca kral bu gülme illetiyle savaşmaya karar verir fakat savaşacak olan kişiler bile gülmekten hiçbir şey yapamaz hâle gelirler. Bütün olayların arkasında kralın zorbalıklarını destekleyen ve her defasında yasak fikrini kuvvetlendiren bir de sekreteri vardır.

Sistem, siyaset ve diktatörlük eleştirisi olan kitap, tam bir kara mizah örneği. Haksız fiillerin nasıl da kılıfına uydurularak servis edildiğini ironik bir dille ele alan yazarın fikirlerini, Petros Bouloubasis'in çizimleri destekliyor. Kitap bittiğinde yalnız Surlandia'nın macerasını okumuş olmuyorsunuz ayrıca dünyadaki bazı düzenlerin nasıl işlediği hakkında da fikir yürütebiliyorsunuz. ■

Çok Komik Bir Salgın
Vassilis Papatheodorou
Çev. Fulya Koçak
Kelime Yayınları

TOSTORAMAN'DAN YAYAZULA'YA

Ümit Yaşar Özkan

Julia Donaldson tarafından yazılıp Alex Scheffler tarafından resimlenen *The Gruffalo* İngiltere'deki ilk basımından dokuz yıl sonra Yıldırım Türker tarafından *Tostoroman* adıyla Türkçeye çevrilmişti. Türker'in çevirisini yaptığı kitap tükenmişti ve yeni baskısı da yapılmıyordu. Geçtiğimiz aylarda *The Gruffalo*, Ali Berktay tarafından bu kez *Yayazula* adıyla yeniden çevrildi; böylece çevrildiği bütün ülkelerde çocukların çok sevdiği bu masala yeniden kavuştuk. Belli ki adından başlayarak çevirmenlerini ve okurlarını problem çözmeye, hayal güçlerini ve zekâlarını kullanmaya kışkırtan bir kitapla karşı karşıyayız! Çevirmenlerimiz, Julia Donaldson'un İngilizce olarak 'uydurduğu' bu kelimeyi Türkçede de 'uydurmak' istemişler, hızımı alamayıp Gruffalo'ya başka nasıl adlandırabiliriz diye düşündüm ve üç isim buldum: Capcanavar, Hırıldak, Ejderobur. İsteyenler bu uydurma oyununu sürdürebilirler.

Donaldson'un dünya masallarından el alan bir modern masalcı olduğunu söyleyebiliriz. Halk masallarında ahenk unsurları (kelime ve motif tekrarları, aliterasyon, seci…) bolca kullanılır, dilin müziği dinleyenleri cezbeder, dikkatlerini sonuna kadar diri tutmalarını sağlar. *Yayazula* manzum bir masal, Yıldırım Türker ve Ali Berktay metni manzum özelliklerini koruyarak Türkçeye kazandırmışlar. Masalın konusu, karakterleri ve kurgusu da bize anonim masalları hatırlatıyor. Dünya masallarının çoğunda karşımıza çıkan bir kahraman tipi vardır, aslında pek de kahramana benzemez, donanımı da kahraman olmaya pek müsait değil gibidir, hikâye ilerledikçe bu tipin cüsse olarak kendisinden kat kat üstün hasımlarını zekâsını kullanarak nasıl dize getirdiğini görürüz. Anadolu masallarında bu tipin karşılığı olan Keloğlan, devleri ve haramileri yenmek için zekice çözümler üretmek zorundadır. Donaldson'un Keloğlan masallarını okuduğunu ya da duyduğunu zannetmiyorum ama diğer halkların masallarındaki bu tür kahramanların ona ilham verdiğini düşünüyorum. Çocukların bu kahraman tipini neden bu kadar sevdiklerini anlamak istiyorsanız dünyaya yetişkinlerin diz hizasından bakmayı deneyin! *Yayazula*'nın esas oğlanı olan fare, kendisini yemek isteyen tilki, baykuş ve yılanı zekâsıyla atlatmayı başarıyor ama bu üçünden kurtulan fare öyle bir düşmanla karşılaşıyor ki tam da bu noktada farenin nasıl bir çözüm bulacağını merak ediyoruz. Elbette dâhice bir çözüm buluyor minik kahramanımız.

Scheffler'in çizimleri sevimli ve canlı. İkilinin işbirliğinden başka harika masallar çıktığını, bunların bir kısmının çevrilip basıldığını da söyleyeyim, büyük ihtimalle *Yayazula'nın Yavrusu* da sıradadır. Ayrıca masalın animasyon ve müzikal olarak uyarlandığını da ekleyeyim. Affınıza sığınarak uydurduğum bir beyitle yazıya son veriyorum:

Donaldson, geleneğin kumaşından masallar dokuyor.
Dünyanın bütün çocukları onları heyecanla okuyor. ■

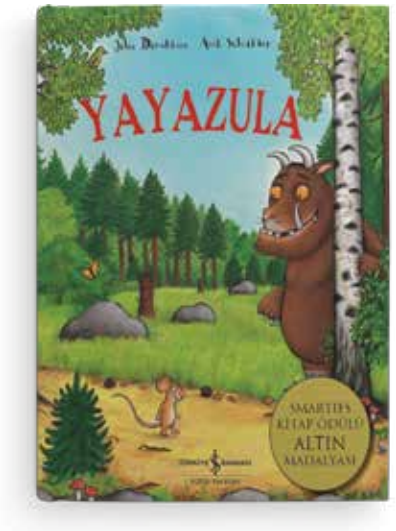

Yayazula
Julia Donaldson
Çev. Ali Berktay
İş Bankası Kültür Yayınları

TUHAF BİR ASANSÖR YOLCULUĞU

Elif Konar Özkan

Şair ve ödüllü bir hikâye anahtarcısı Ayşe Sevim. Hikâyelerin anahtarı ona *Güneşe Yolculuk* ile mi verilmiştir yoksa çok daha evvelden vardı da "çocuk edebiyatı" ile görünür mü oldu bilemeyiz. Bildiğimiz şu ki anlatmayı seven yazar kendini dinlettirmektedir. Şiirdeki masalsı damarı çok iyi yakalamış ve sıkı sıkıya tutmaktadır. Çocuk edebiyatı alanındaki ürünleri bunu göstermektedir.

Her şey rüzgârın getirdiği küçük bir notla başlar. Tuhaf bir asansör kahramanımızı ve okurları içine çeker. Bu asansör hem ileri hem geri gidebilen, farklı boyutlarda dolaşabilen bir zaman ve mekân makinesi gibidir. Şaban iyilik, merhamet ve merak damarından yakalanır "hikâye anahtarcısı"na. Sonrasında olaylar öylesine hızla ilerler ki kitabın arka kapağında uyarıldığımız gibi su içmeye bile vakit bulamayız okurken.

Bir yandan tarih ansiklopedisinin sayfalarında ilerleriz okuma maceramızda diğer yandan fantastiğin ve bilim kurgunun sınırlarında dolanırız adeta. Şaban'la birlikte gerçeği ararken kâh geleceğe seyahat ederiz kâh denizin yedi kat altına kâh İstanbul'un tarihi dönemeçlerinde dolanırız.

Şaban, Hikâye Anahtarcısı, Nefes, Cunlar, Selman, Abdülehad Nuri Hazretleri, Veba, Mabah; hepsi belli belirsiz bir silüet şeklindedir kitabın sayfalarında. Yani ressam, şairenin naif izlerini yok etmeden aynı naiflikle oynatmıştır dijital kalem ve fırçasını. Okurun hayal gücü aktif hâldedir bu tuhaf asansör yolculuğu esnasında ve yazar, her okuru farklı bir kahramanla yakalar. Çocuklarla yapılan çeşitli okuma notları göstermektedir ki kimi çocuk Şaban'ın macerasını merak eder, kimisi Mabah'ınkini, kimisi Cunlarınkini. Hepsi kendi hayat ve hakikat yolculuğunda ilerleyen her bir kahraman aynı zamanda bir şekilde tek bir hikâyeyi anlatır bize: Selman-ı Farisi'nin hakikati bulma yolculuğunu. Şaban'ın kaderindeki ağlar her bir kahramanınkiyle güçlü bir bağ kurar. İlmekler öyle ustaca atılır ki nihayetinde ortaya çeşitli dertlere deva bir "battaniye" çıkar. Gerçek hayattaki "hikâye anahtarcısı" yazar ile kitaptaki nine örgüyü seviyor olmalı ve ikisi de el işinde mahirler. Hem hikâye/masal/mesel örgüsü hem ninenin örgüsü ustalıkla birbirine geçiyor ve pek çok kritik anda hayat kurtarıyor.

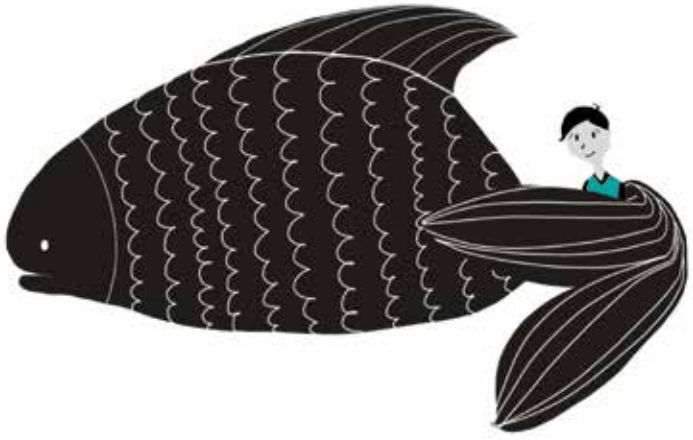

Tuhaflıklar Asansörü
Ayşe Sevim
Resimleyen: Sümeyye Eroğlu
Profil Yayıncılık

Okurlar ve hikâyeyi merakla dinleyen çocuklar olarak "hikâye anahtarcısı"nın diğer anlatılarını heyecanla beklediğimizi söylersek hiç de abartmış olmayız doğrusu. ■

GENÇLİK BAŞIMDA DUMAN

Tuğçe Nida Sevin

Hayalet Kalp
Ali Benjamin
Çev. Selen Ak
Yabancı Yayınları

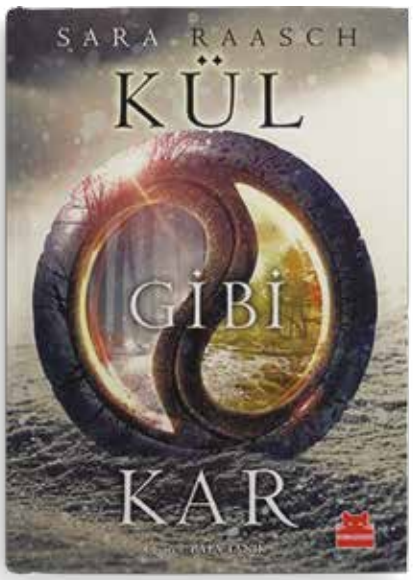

Kül Gibi Kar
Sarah Raasch
Çev. Bala Tanık
Kırmızı Kedi

Kaybın, ardından gelen iyileşmenin ve arkadaşlığın öneminin gözler önüne serildiği bu romanda Suzy ve Franny uzun yıllardır en yakın arkadaşlardı... Ta ki ortaokula geldiklerinde birbirlerinden yavaş yavaş uzaklaşmalarına kadar; ya da bu durumda Franny, Suzy'nin tuhaf bilimsel takıntılarından uzaklaşmaya karar verene kadar. Hayatın zor olduğu ortaokul yıllarında, Suzy Swanson'ın ya da Zu'nun, yedinci sınıfa başladığında başka bir sorunu vardı: Eski arkadaşı ölmüştü ve Zu üzüntü ve suçluluk duygusu yüzünden sessizliğe gömülmüştü. Etrafındaki herkesi, boşanmış ebeveynlerini, ağabeyini, psikoloğunu ve kendisine ilgi gösteren öğretmenini uzağında tutuyor; vaktini arkadaşının ölüm nedenini araştırmaya harcıyordu. Çünkü yetişkinlerin iddia ettiğinin aksine bazı şeyler durup dururken olmazdı ve Zu bunu kanıtlayarak hem arkadaşının ölümünü aydınlatıp suçluluk duygusundan kurtulacak hem de Franny ile birbirlerinden kopmalarına neden olan farklılığının getirdiği pişmanlığı yenecekti. Böylece arkadaşının nadir görülen bir denizanası türünün ısırması nedeniyle öldüğünü kanıtlamak için bir plan yapmıştı ve bu uğurda dünyanın öbür ucuna gitmeye hazırdı.

Entrikanın, tehlikenin ve savaşın iç içe geçtiği büyüleyici ve farklı bir dünya; sayfaları hızla çevirten, tempolu, fantastik roman. On altı yıl önce Kış Krallığı istila edilmiş, halkı kralsız ve sihir yeteneklerinden yoksun bırakılmıştı. Meira'nın da dahil olduğu sekiz kişi kaçabilmiş ve Kış Krallığı'nın yeniden ayağa kalkabilmesi için tek umut haline gelmişti. Bu sekiz kişi Kış'ın sihrini geri çalacak ve krallığı yeniden ayağa kaldıracaklardı. Ancak Meira narin yapısı nedeniyle henüz tam bir savaşçı değildir. Kendisini bir anda karanlık büyülerin, tehlikeli politik entrikaların ortasında bulur ve hayalini kurduğu hayatın hiçbir zaman kendi ellerinde olmadığını fark eder. Kitabı benzerinden ayıran ise kurduğu gerçekten farklı atmosferidir. Kurulan bu dünyanın tarihi de incelikli olarak düşünülmüş; karmaşık yapısı ise neredeyse pürüzsüz. En etkileyici tarafı da yan karakterler: Her biri kendi içinde hataları olan, bunlarla yaşamayı öğrenmiş, sonuçlarına katlanmaya hazır, gerçeküstü bir dünyada son derece gerçekçiler. Ayrıca maceranın eksik olmadığı bir dünya Meira'nınki. Daha ilk sayfadan onun peşinden sürüklenmeye hazır olun.

Geceyarısı Leydisi
Cassandra Clare
Çev. Zeynep Arıkan
Artemis Yayınları

Cassandra Clare Gölge Avcıları'ndan yine uzaklaşamıyor. Yeni seri Karanlık Sanatlar, Los Angeles'ta geçiyor ve Gölge Avcıları yine başrolde. Ölümcül Oyuncaklar serisinin son kitabı *Cennet Ateşi Şehri*'ndeki felaketlerden bu yana beş sene geçmişti ve yeni bir Gölge Avcıları nesli ilk aşkı tatmaya ve ardından gelen kaosa hazırlanıyordu. Bu seride de Gölge Avcıları'nın yanı sıra periler, olağanüstü savaşçılar, Nefilimler okurlarını bekliyor.

Unutulmaz Aşk
Nicholas Sparks
Çev. Demet Altınyeleklioğlu
Artemis Yayınları

İlk aşk asla unutulmaz... Dawson ve Amanda zıt iki aileden geliyorlardı. Biri "üst sınıf"tan, diğeri şiddet dolu bir aileden. Dawson ve Amanda çılgıncasına âşık olduklarında birçok âşık gibi yolları ayrılmak zorunda kalmıştı. Yıllar sonra kasabaya döndüklerinde karşılaşan ikili anılarla yüzleşirken yaptıkları seçimlerle inkâr edilemez gerçekleri keşfedecekler.

PORTRE

MUCİZE'NİN MUCİZE YARATAN YAZARI

R.J. Palacio

R.J. Palacio, 2012'de çıkış romanı *Mucize* ile *New York Times* çok satanlar listesinde bir numara olunca çocuk edebiyatının en çok aranan ismi haline gelmişti. Oysa ki Palacio 20 seneyi aşkındır bu endüstrinin içindeydi. Özellikle artistik yeteneğiyle tanınan yazar, Scribner ve St. Martin's Press'te tasarım departmanlarında çalıştıktan sonra 17 sene boyunca Holt'ta sanat yönetmenliğini yapmış; birçok ünlü yazarın kapak tasarımlarını gerçekleştirmiş. Zaman içerisinde çocuk kitaplarına duyduğu ilgi tasarım alanından editöryal çalışmalara kaymasına neden olmuş ve 2006'da Workman'da çocuk kitaplarının başına geçmiş. Bundan bir sene sonra bir dondurmacı dükkânı önünde, yıllardır beklediği en uygun zamanın asla gelmeyeceğini fark ederek en uygun zaman içinde bulunduğun andır, demiş ve kendi kitabı üzerindeki çalışmalarına başlamış. Ancak ne yazık ki kendi kitabının kapağını kendisi tasarlayamamış.

Palacio'nun romanı hızla çocuk klasikleri arasına girdi ve o zamandan beri popülaritesinden bir şey kaybetmedi. Sadece Kuzey Amerika'da bir milyondan fazla satan roman R.J. Palacio'nun hayatında kaçınılmaz değişikliklere neden olmuş. Her ne kadar tam olarak bu alanda çalışmayı bırakmamış olsa da Workman'daki görevini bırakmak zorunda kalmış.

Yazar, *Mucize*'yi sadece çocuklar için değil, aynı zamanda yetişkinler, özellikle de ebeveynler için de yazmış; çünkü 2007 yılında dondurmacı dükkânı önünde yüz kemiklerinde deformasyon olan küçük kız çocuğunu görmesiyle panikledikten sonra "Böyle bir durumda siz ne yapardınız?" sorusunun herkese yöneltilmesi gerektiğini fark etmiş.

Empatinin öğretilebilecek bir şey olmadığına, ancak örnek alınabilecek bir davranış olduğuna inanan R.J. Palacio şimdilerde New York'ta kocası, iki çocuğu ve iki köpeği ile yaşıyor ve çocuk edebiyatına farklı şekillerde katkılarda bulunmaya devam ediyor. ■

"SENDEN ÖNCE BEN" KİTABININ YAZARI **JOJO MOYES İLE DOBRA DOBRA***

Söyleşi: Keith Rice / Çeviri: M. Merve Şimşek

Jojo Moyes'in 2012 yılında çok satan kitabı "*Senden Önce Ben*"in film uyarlaması Thea Sharrock'un yönetmenliğiyle 3 Haziran tarihinden itibaren sinemalarda olacak. Yakın zamanda Moyes ile film için yapılan bir basın etkinliğinde romanını filme uyarlamak, konunun zorluğu ve mizahın önemi ve daha başka konular hakkında konuşmak üzere bir araya geldik.

"Senden Önce Ben" için ilhamınız neydi? Bu son derece büyüleyici ve zor bir konsept, sizi buraya ne getirdi?

Jojo Moyes: Benim bu zamana kadar öğrendiğim bir şey varsa o da aklınızda yer eden hikayeyi yazmanız gerektiğidir. Bir şeyi küçümseyerek yazamazsınız. Sadece pazara uygun olan bir şey yazamazsınız. 2008 veya 2009 yılında genç bir atletin geçirdiği kazanın ardından ellerinin ve ayaklarının felç olduğunu ve bundan yıllar sonra ailesini onu bir başkasından yardım alarak intihar edebileceği bir merkeze götürmeye ikna ettiği hakkında bir haber duymuştum. O anda işittiklerime inanamadım. Bunu herhangi bir seviyede anlamam mümkün değildi. Sonrasında bu konu hakkında daha fazla okumaya başladım ve benim olmasını istediğimin aksine sadece siyah ve beyaz olmadığını gördüm. İnsan yıkıcı fiziksel bir kaza geçirdikten sonra Christopher Reeve gibi bu olayı atlatmanın bir yolunu bulan inanılmaz ve ağırbaşlı biri olacağını düşünmek istiyor.

Ben öyle biri olacağımdan emin değilim. Sanırım ben uzun bir süre son derece kızgın olurdum. Bu tip omurilik yaralanmalarıyla ilgilenen bir hemşireyle görüştüm ve bana kariyeri boyunca bu durumu kabullenmeyi ve bir çıkış yolu aramayı reddeden sadece 2 erkek gördüğünü söyledi. Bu beni büyüledi çünkü o adamın annesi olmanın, o adama aşık olmanın ve o adam olmanın nasıl olabileceğini düşündüm. Bunun anlatmam gereken bir hikaye olduğunu biliyordum.

Etkin olarak bu sadece iki kişinin hikayesi. Bu hikaye birini nasıl değiştirebileceğinizle ve değişmeyi reddeden birini nasıl kabulleneceğinizle ilgili. Bu hikaye seçimler hakkında. Bu hikaye, hayat kalitesi ve bu hayat kalitesinin ne olacağına kimin karar verme hakkına sahip olduğuyla ilgili. Ama bu hikaye en çok biraz uyumsuz iki insan arasındaki bir aşk hikayesi, ki konuya bakıldığında çok beklenmemesine rağmen yazarken beni çok güldürdü.

Mizahın bu deneyim için önemli olduğunu söyleyebilir misiniz?

JM: Açıkçası, ben onun kilit nokta olduğunu düşünüyorum. Ben bundan önce içerisindeki kelimelerde tek bir kahkaha olmayan sekiz adet kitap yazdım. Fark ettiğim nokta ise şu oldu. Bir okuyucuyu veya seyirciyi güldürebildiğiniz sürece onları alaşağı edebilirsiniz. Bu yüzden tüm olay dengeyi korumak ve aynı zamanda konuya saygılı olmaktan geçiyor.

Konu açısından bakacak olursak, "*Senden Önce Ben*" için yaptığınız araştırmada ne kadar derine indiniz? Kitapta iki tane çok hassas konu var: Kuadripleji, yani hem ellerin hem de ayakların felç olması durumu ve dışarıdan yardım alınarak intihar etme...

JM: Bir zamanlar hayatta kalmak için 24 saat bakıma ihtiyacı olan iki akrabam vardı. Dolayısıyla okuduğunuz günlük yaşama dair detaylar çoğunlukla benim veya onların kişisel deneyimlerinden geliyor. İnternete girdim ve endişelerinin ne olduğunu öğrenmek için Kuadriplejik topluluklarla görüştüm ve onlara bakanların da görüşlerini aldım; çünkü Kuadriplejik hastaların bakımını üstlenen kişiler kesinlikle bu hikayenin kilit noktasını oluşturuyor. Kuadriplejik hastalardan ve hasta bakımını üstlenen kişilerden aldığım maillerde onların hikayesini anlattığımı belirtmeleri beni rahatlattı. Hikaye hakkında sevdiğim şeylerden biri Will'e aşık olan kadınların sayısı. Sakatlık en az önemli konu haline geliyor, neredeyse unutuyorlar ve "*Seni Seviyorum Will Traynor*" diyorlar (gülüyor). Sadece Twitter akışıma bakmanız lazım. Her sabah bana "*Senden nefret ediyorum! Ona bunu nasıl yaparsın*!" diyen kadınlarla uyanıyorum, evet (Gülüyor).

Bu sizin ilk senaryo yazışınız değil mi?

JM: Evet, ama bir canavar yarattılar. Şimdi iki romanı daha uyarlamaya giriştim. Bu süreci çok sevdim.

Bu sürecin en şaşırtıcı kısmı neydi?

JM: Hayatımda başıma gelen en dik öğrenme eğrisi oldu. Ben senaryoyu yazmak istemedim. Hatta, hepimizin duyduğu hikayelerden yola çıkarak beni sürecin mümkün olduğunca dışında tutacaklarını düşündüm (Gülüyor). Ama onlar kitabın özel bir tonu olduğunu, mizah ve trajedi arasında veya aşk hikayesinin ve hikayenin daha çekişmeli yönleri arasında çok hassas bir denge olduğunu -tüm bu unsurlar üzerinde hakimiyet sağlanması gerekli- hissetiler diye düşünüyorum. Bana geldiler ve "*Denemek ister misin?*" dediler Ve ben de "*Hayır*" demeyi gerektirecek tüm nedenleri düşünmeden önce "*Evet*" cevabı veren kişilerden biriyim (Gülüyor).

Senaryo yazmak bariz bir şekilde bir roman üzerinde çalışmaktan farklı. Eminim ki çıkarmak zorunda kaldığınız bazı anlar ve hikaye unsurları olmuştur. Tabiri caizse sevdiklerinizi öldürmeniz gerekmiştir. Bu nasıl hissettirdi?

JM: Bu en zor kısımdı. Gerçekten hikayenin özünü bulmaya çalışmak zorundasınız. Tabii ki bir yazar olarak her şeyin film için mutlaka gerekli olduğuna yürekten inanmış durumdasınız. Sonra onları bir araya getiriyorsunuz ve 380 sayfalık bir senaryo yazdığınızı ve kimsenin bunu sonuna kadar izlemeyeceğini fark ediyorsunuz. Çıkarmak zorunda olduğumuz bazı sahneler için altı ay kadar uzun bir süre enine boyuna düşündük. Örneğin labirent sahnesi gibi.

O sahnenin filmde olmaması beni şaşırttı. Kitapta önemli bir an gibi görünüyordu. Neden kaldırıldı?

JM: Bu, bir kitabı filme uyarlamanın zorluğunu öğrendiğim kilit anlardan biriydi. Aslında ben o sahneyi senaryoya yazdım, hatta birçok farklı şekilde yazdım. Fakat yazdıkça bunun kitaptaki atılabilir kısımlardan biri olduğunu farkettik. Çok anlaşılmaz şekilde tarif ediliyor. Ne olduğunu düşündüğünü ilk söylediğinde önce o kısmı geçiyorsun ama sonra "*Söylediğini düşündüğüm şeyi mi söylüyor?*" diye düşünüyorsun. Sonra geri dönmen gerekiyor. Bu onun gömdüğü, bastırdığı bir şey. Labirent sahnesini görsel olarak oluşturmaya çalıştığınızda, gerçekleşen olayın da korkunçluğuyla, çok daha ağır bir şey haline geliyor ve neredeyse filmi ele geçiriyor.

Jojo Moyes

Bunun o anı ekrana yansıtmakla bir sayfada anlatmak arasındaki fark olduğunu söyleyebilir misiniz?

JM: Evet, çünkü görsel olarak o kadar anlaşılmaz koşullarda veya düşüncesizce yapamazsınız. Bunu konuya saygılı bir şekilde yapmak için hiçbir yol bulamadık. Lou, sadece "Ah, birkaç yıl önce başıma korkunç bir şey geldiğini düşünüyorum ama şimdi iyiyim." diyemez. Bu sadece saçma olurdu. Thea Sharrock ve benim, üzerinde en uzun süre enine boyuna düşündüğümüz sahne oldu o sahne. En sonunda zaman kısıtlamaları nedeniyle, en önemli hikayenin Will ve Lou arasında geçen hikaye olduğuna karar verdik ve kitapları seven insanların o kısmı Lou'nun arka planda yer alan ve bizim senaryoya dahil edemediğimiz hikayesi olarak göreceğini hissettik.

İzleyicilerin filmden ne çıkaracağını umuyorsunuz? Okuyucuların kitaptan ne çıkaracağına dair düşüncelerinizden farklı mı?

JM: Umarım ki her ikisi birbirine mümkün olduğunca yakındır. En sevdiğim şey insanların ön gösterimler sonrası bana tweet atıp "Ağlıyorum ama aslında gülüyor gibiyim de. Gerçekten kızgın hissediyorum. Ama aynı zamanda sevinçliyim. Ve ben nasıl hissettiğimi bilmiyorum!" demeleri. İnsanlardan şimdiye kadar "Açıkçası, bu şimdiye kadar gördüğüm en depresif şey." diyen bir tepki almadım. İnsanlar filmden çıktıklarında mutlu ve sevinçli görünüyorlar. Sonuçta, bu bir umut mesajı. ■

** Kaynak: signature-reads.com*

WATTPAD YAZARI BÜŞRA YILMAZ: "HAYAL GÜCÜMLE YAZIYORUM"

Büşra Yılmaz

Öncelikle sizi Wattpad aracılığı ile tanıdık. Orada yazmaya başlamadan önce de bir şeyler yazıyor muydunuz, ilk ne zaman başladınız yazmaya? Yazılarınızı Wattpad'de yayınlamaya ne zaman başladınız?

Önceleri yalnızca amatör olarak dizi ve film senaryoları yazıyordum. Ancak o piyasa amatörlere kolay kolay fırsat vermediği için pes edip en azından değişik bir şeyler denemek açısından amatör yazarlara kucak açan Wattpad platformunda yazmaya başladım. Başta tek isteğim kendi kendime denemediğim türler denemek ve vakit öldürmekti. Yaklaşık 1,5 yıl önce yazmaya başladım orada.

Wattpad ortamı ne kattı size? Yazarlığınıza, yaşamınıza ve entelektüel hayatınıza ne gibi etkileri oldu?

Bana kattığı şey, bir okur kitlesi ve onlarla aramdaki sıkı etkileşim oldu. Yorumlar, satır aralarına bıraktıkları notlar geri dönüş olarak güzel bir deneyim oldu benim için.

Okuyucuyla birebir temas halindesiniz. Yayınevleri yazdığınız, emek verdiğiniz, uğruna saatlerinizi harcadığınızın eserinizin heba olmasına da sebep olabilir, tam tersi daha fazla değer görmesine de vesile olabilir. Yayınevleri sizce bir Wattpad yazarı için ne ifade ediyor, yayınevleri ne kadar önemlidir?

Birçok genç ve amatör yazarın bu şekilde hikâyeleri heba olmuş durumda zaten. Yaşları genç insanları, hayallerine kavuşturmak vaadiyle kandırıp hikâyelerinin telifini alan pek çok yayınevi mevcut... Bu aşamada yapılması gereken köklü ve güvenilir yayınevleri ile çalışmaktan başka bir şey değil. Gerek edisyon gerek baskı gerek tanıtım gerekse dağıtım aşamalarında yayınevinin payı büyük.

Ölüme Fısıldayan Adam
Büşra Yılmaz
Epsilon Yayınları

Sizce yazmak bir yetenek işi midir? Kabiliyet gerektirir mi? Yazmadan önce okuduğunuz kitaplar, izlediğiniz filmler ya da var mı?

Hayal gücü, birikim, yetenek ve okunulan kitaplar... Hepsi birbirine bağlantılı ve önemli faktörler. Hayal gücü olmadan ilgi çekici ve farklı bir yapıt oluşturamıyorsunuz, yetenek olmadan onu ilgi çekici bir halde insanlara sunamıyorsunuz, kitap okumamışsanız da işin tekniğini, yolunu yordamını bilmiyor ve amatör cümleler kuruyorsunuz. Hepsi birbirinden ayrılmaz ve önemli maddeler. Benim sadece müzik kriterim var. Her ruh halime göre farklı bir oynatma listem var ve o olmadan yazmaya odaklanamıyorum.

Kitaplarınızı ne kadar sürede yazıyorsunuz? Tamamen okurla olan ilişkiye mi bağlı, yoksa zamanını siz mi belirliyorsunuz?

On bin kelimelik bir bölümü bir günde yazdığım zamanlar da oluyor, birkaç bin kelimeyi bir ayda yazdığım da. Bu yazdığım şeye göre değişiyor. Örneğin, genç kız mizahı denememde çok akıcı bir şekilde hızla yazıp birkaç ay içinde her şeyiyle bitirmiştim. Ancak diğer kitabım *Ölüme Fısıldayan Adam*, psikolojik-dram olduğu için onda süre epey bir uzadı.

Yazarlığınızı geliştirmek için takip ettiğiniz bloglar, siteler, kitapları sorsak, özellikle en çok sevdiğiniz ilk 5 kitabınız örneğin?

Hayal gücümü izlediğim filmler, diziler ve animeler beslerken yazarlık boyutunda elbette kitaplar geliyor. Ben daha çok polisiye ve fantastik seviyorum aslında. Klasikler dışında Jean Christophe Grange ve Danielle Trussoni'nin tarzını çok seviyorum. İkisinin çıkardığı her kitabı takip etmeye çalışıyorum. ■

KİTAP BLOG

Nihal Yormaz

Zimlicious.com

Uzun yıllardır blog yazarlığı yapan Simay Yıldız adlı bir genç kıza ait olan Zimlicious'ta, kitaplara ve filmlere dair oldukça kayda değer yorumlar bulabilirsiniz. Zimlicious'ın sahibi Simay, bir kitabı bitirir bitirmez diğerine başlayan kitap kurtlarından. Kitap okumak için bütün gece uyanık kalmanın en büyük zevki olduğunu ifade eden blog yazarı, okuduğu ve izlediği hemen her şeyi okuyucusuyla paylaşmaktan da inanılmaz mutlu oluyor.

Bu blogda karşılaşabileceğiniz kitapların yelpazesi ise oldukça geniş. Büyülü gerçeklikten tutun çocukluktan/ergenlikten olgunluğa geçişle ilgili ve "Coming of age" olarak adlandırılan kitaplara, bilim kurgu romanlarından tutun da tarihi romanlara, popüler kültür, sosyal medya, internet ve psikoloji kitaplarına kadar birçok tarzda kitap bu blogda sizler için yorumlanıyor.

Son derece sade ama bir o kadar da ilgi çekici bir tasarıma sahip blogda bulabilecekleriniz bunlarla da sınırlı değil. Sık sık güncellenen ve oldukça güçlü bir arşive sahip blogun "Yazarlarla Söyleşi" başlığı altında yayınlanan bir bölümü var ki ciddi anlamda bir emek harcandığı çok net bir şekilde görülebiliyor. Bu bölümde hem Türk hem de yabancı yeni yazarlarla yapılan söyleşiler oldukça samimi ve bir o kadar enteresan. Simay Yıldız yazarlara, özel hayatlarıyla da ilgili sorular sorarak okurun ilgisini ayakta tutmayı başarıyor.

Hemen hemen her yaş grubuna hitap eden bu blogun en ilginç yanlarından biri de 4 farklı kitap odaklı projeye dâhil olması. Kitap odaklı bu projelerden haberdar olmak için mutlaka blogu ziyaret edin, çünkü içi dolu olmasının yanı sıra son derece de orijinal öneriler barındıran oldukça farklı bir blog kendisi.

Raflarinarasindan.blogspot.com

Rafların arasından adlı bu blog, başlarda 6 farklı yazarın bir araya gelerek okudukları kitapları tanıtmaları üzerine tasarlanmış bir blog. Şimdilerde ise Sweet Leaf ve Sycorox adlı iki yazar tarafından yürütülüyor. Ayrıca her hafta bir konuk yazar alınıp o yazara bir hafta içerisinde istediği kadar kitap tanıtma şansının da verildiği Raflarinarasindan'da, 1Kitap5Yazar adlı çok ilginç de bir bölüm var. Burada, bir grup okuyucu aynı kitabı okuyarak birer paragraflık yorumlar yapıyorlar ve böylece bir kitap hakkında birden fazla yorum okumuş oluyorsunuz. Çeşitli yorumlar arasında hem kitapla ilgili ipuçları hem de farklı bakış açılarıyla bir araya gelebiliyorsunuz.

1 haftalığına da olsa konuk yazar olarak arz-ı endam edebileceğiniz bu güzel blog "Blog Tur" olarak adlandırılan yeni bir blog kültürünün de bir parçası. Blog tur, yurtdışında Blog Book Tour olarak biliniyor. Bu oluşumda bir grup blogger bir araya gelip yayınevlerinin veya yazarın göndermiş olduğu bir kitabın sosyal medyada tanıtılmasını ve dikkat çekmesini sağlama çabası olarak açıklanabilir. Kitabı yeni çıkan yazarlar bu tarz blog yazarlarından yardım alarak tanıtımlarını son derece etkin bir şekilde yapabiliyorlar.

Bu tarz bloglarda ve dolayısıyla Raflarinarasindan'da bulabilecekleriniz ise özetle şu şekilde:

- Blog yazarlarının objektif kitap incelemeleri ve tanıtımları,
- Yazarın kısa biyografisi ve bazen de yazarla gerçekleştirilen bir söyleşi,
- Hediye kitap çekilişleri,
- Kitap ödüllü yarışmalar vb.

Kısacası sanat, edebiyat ve kitaplarla ilgili ilginç yorumlar okumak isteyen herkesin gönül rahatlığıyla uğrayabileceği güzellikte bir blog. Bir kitapseverin burada sıkılması pek mümkün gözükmüyor. ■

BÜYÜK YAYINCILAR
E-KİTAP FİYATLARINI DÜŞÜRÜYOR*

Michael Kozlowski / Çeviri: M. Meliha Şimşek

Büyük yayıncılar e-kitap satışlarının sürekli düşüşünden sıkılmış durumda ve artık bu duruma karşı harekete geçiyor. Yayıncılar bir çok büyük pazarda çok satan kitapların fiyatını 3 dolar düşürdü ve ilk defa kitabı çıkan yazarların fiyatlarını da bağımsız yazarlarla rekabet edebilmelerini sağlamak amacıyla düşürdü.

Kindle 2007 yılında ilk defa piyasaya çıktığında dijital kitaplar için yeni bir dönem başlattı. Birdenbire e-kitaplar yayıncılıktaki en aktif bölüm haline geldi ve birkaç yıl içerisinde Penguin/Random House, Macmillan, Simon and Schuster, Harper Collins ve Hachette gibi firmaların gelirinin % 21 ila %24'ünü oluşturdu.

E-kitapların bu kadar popüler olmasının en büyük nedenlerinden biri e-kitapların oldukça ucuz olmasıydı. E-kitaplar karton kapaklı bir kitabın yarı fiyatına ve kağıt kapaklı bir kitaptan da daha ucuza satılıyordu. Amazon'un bugün sahip olduğu ezici güç, dijital içeriği herkesten daha ucuza satmaları ve Kindle e-kitap okuyucularının satışını artırmak için kaybı göze almaları sayesinde oluştu.

2015 yılında tüm yayıncıların sözleşme yenileme zamanı geldi ve hepsi e-kitap fiyatları üzerinde daha fazla kontrol sahibi olmak istediğine karar verdi. Artık daha fazla Amazon'un tüketici fiyatlarını dikte etmesini istemiyorlardı ve dijital format olgunlaşmışken daha fazla para almak istiyorlardı.

Yayıncılar bir e-kitabın fiyatını artırmanın satışlarda bu kadar ciddi bir düşüşe neden olacağını öngöremediler. Amerikan Yayıncılar Birliği 2015 yılında e-kitap satışlarının % 11 azaldığını söyledi ve Nielsen de bu düşüşün %4'e yakın olduğunu belirtti.

Sanırım yayıncılar, okuyucuların e-kitap formatını tamamen terk etmesine veya kendi yerel kitapçılarına geri dönmesine neden olan şeyin fiyat olduğunun farkına vardı. Kanada'nın en büyük kitap zinciri olan Chapters Indigo, 2015 yılında firmanın gelirinin % 12.5 arttığını belirtti ve Waterstones

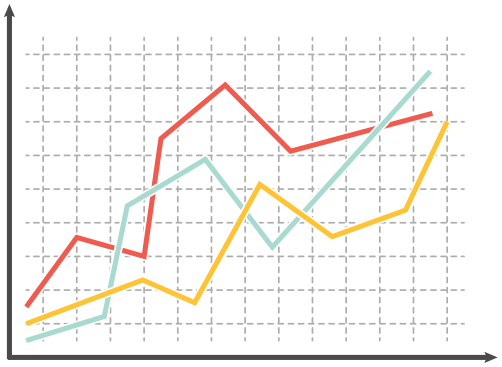

firmasının geliri de kağıda basılı kitapların satışındaki canlanma nedeniyle arttı.

2016 yılında tüm dünya çapında yayıncılar e-kitapların fiyatlarını düşürmeye başladılar. Amerika Birleşik Devletlerinde en büyük beş e-kitabın ortalama fiyatı Ocak ayında 10,31 $ iken bu fiyat Nisan ayında 8,67 $'a düştü. Eğer bilinen bir yazarın hayranıysanız, bu yazarın eski kitapları artık 2,50 $ daha ucuz. Almanya'da bir e-kitap şimdi 2015 yılına göre % 5.9 daha ucuz. Standart bir e-kitap artık € 7.01 (US $ 7,95) yerine 6,60 € (ABD $ 7,48) tutuyor. Bu esnada Hollanda'da birçok satan kitabın fiyatı %5 azalırken, Brezilya'da %3-5 arasında fiyat düşüşü oldu.

Amazon dünyanın en büyük e-kitap perakendecisi ve yayıncıların dijital satıştan elde ettiği gelir en çok Amazon'dan kaynaklanıyor. E-kitap patlaması Amazon tarafından harekete geçirildi ve onlar mümkün olduğunca çok sayıda kopya satmak için ne şekilde fiyatlandırma yapılması gerektiğini biliyorlar. Amazon bizi çok satan bir yazar tarafından yayınlanan yeni bir kitaba 9,99 $ ödemeye alıştırdı ama yayıncılar bu bedeli 16,99 $'a çıkarınca insanlar yüz çevirdi. Bir taraftan e-kitapların fiyatlarının düştüğünü gördüğüm için mutluyum ama bir yandan da Amazon'un yine tam kontrol sahibi olmasını istiyorum.. ■

** Kaynak http://goodereader.com*

E-KİTAP ABONELİK SİTELERİNİN **IOS ÜZERİNDE YILDIZI PARLAYACAK***

Apple, e-kitap firmalarının abonelik ücreti alması için yeni bir metot sunacak. Şu anda Apple, App Store üzerinden alınan üyelik ücretlerinden %30 pay alıyor ama yeni metotla eğer bir müşteri bir servise birden fazla yıl aboneliğini devam ettirirse Apple sadece % 15 kesinti yaparak elde edilen karın %85'ini e-kitap firmasına bırakacak.

Yeni uygulama üyelik politikasının en bariz yararlanıcısının Amazon ve onların Sınırsız Kindle programı olacağını düşünüyorum. Bu bana mantıklı geliyor çünkü onların e-kitap kataloğunun büyük çoğunluğunu bağımsız yazarlar ve küçük yayınevleri oluşturuyor. Bunlar, istatistiksel olarak ortalama bir müşterinin uygulama içi satın alımlara ve üyelik ücretlerine daha fazla para harcadığı Apple platformunda daha fazla görünürlüğe sahip olmak için harıl harıl çalışacak olan insanlar. Amazon, muhtemelen şirketin karlılığını koruması için Apple platformu üzerindeki telif oranlarını ayarlamak zorunda kalacak.

Scribd, Entittle ve Oyster'ın iflasından sonra, ayakta kalan az sayıda e-kitap abonelik sitelerinden biri. Şu anda ayda 8,99 $ karşılığında 3 kitap, 1 sesli kitap ve ayrıca yazılı müzik eserleri ve dökümanlara ve Scribd seçmelerine erişim sunuyorlar. Kullanıcıları bir yıllık üyelikle bağlasalar ve onlara bunun karşılığı indirim yapsalar daha fazla gelir elde edebilecekleri düşünüyorum.

Apple'ın yeni sistem üzerindeki son dokunuşları devam ederken yeni üyelik sisteminin birkaç ay içerisinde geçerli olması bekleniyor. ■

** Kaynak http://goodereader.com*

CALİBRO'DA ÖNE ÇIKAN KİTAPLAR

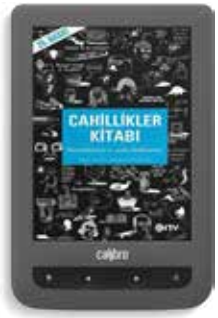

Cahillikler Kitabı
John Lloyd
NTV Yayınları

Klasik bir doğru bildiğimiz yanlışlar kitabı. NTV Yayınları'yla özdeşlemiş bu eserin e-kitabı da matbu versiyonu gibi çok okunuyor. Kitap filozofların, bilimcilerin ve sokaktaki insanların cevabını aradıkları o büyük ve basit sorunun cevaplarını eğlenceli bir şekilde veriyor. Hakikat nedir, zırva nedir?

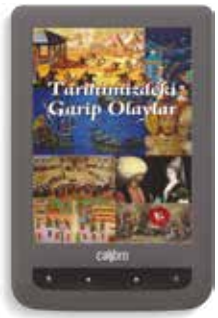

Tarihimizdeki Garip Olaylar
Sabri Kaliç
Maya Kitap

Sürprizlerle dolu bir kitap. Neden hiçbir Osmanlı padişahı hacca gitmedi? II. Abdülhamit, neden Mohikanları İstanbul'a getirmeye çalıştı? İstiklal Caddesi'ndeki ünlü Atlas Pasajı hangi dönemde at ahırıydı? Kanuni'nin cenaze namazı neden üç kere kılındı? gibi birbirinden ilginç ve tuhaf soruların cevapları bu kitapta.

İmdat! Çıkarın Beni Buradan
Salah Naoura
Tudem Yayınları

Çocukların gündelik yaşamındaki karmaşaları, renkli karakterler ve kurgularla eğlenceli birer serüvene dönüştüren Alman Gençlik Edebiyatı Ödüllü Salah Naoura hem ilk kez Türkçe'de hem de aynı anda e-kitap olarak... İmdat! Çıkarın Beni Buradan, aile içi iletişim sorunlarını, çocukların diliyle, çocuklar için anlatan harika bir roman.

ARKA BLOG

Ezgi Durmuş @aylakmatmazel

ZAMANI GERİ ALABİLSEYDİM, ALMAZDIM

Size yıllardır doğru bilinen bir yanlıştan bahsedeceğim: "Vücudumuzun 3/4"ü sudur." Yalan. Bir kere vücudumun 3/4'ü su olsa, benim bu sıcakta çoktan buharlaşmam gerekirdi. Ya da kışın buz tutmam… Neyse ki ben varım da bilim artık kandıramayacak sizi. Vücudumuzun 3/4'ü umuttur arkadaşlar, umut. Hatta her şeyin başı umut. Bizi ayakta tutan da omurgamız değil, hayallerimiz. Bunu nereye bağlayacağımı tahmin edemezsiniz diyeceğim ama, yazıdan önce üstteki resmi gördüğünüz için çok zor olmayacaktır sanıyorum. Evet, Tunç İlkman'a. Son bir senede duyduğum en güzel hayali kuran adama...

Geçtiğimiz sonbahar, Instagram'da saman kağıda yazılmış bir mektup dikkat çekti. Hatta kısa sürede sosyal sorumluluk projesiymiş gibi herkes o mektubu paylaşmaya başladı. Amaç; birbirinin izini kaybetmiş iki aşığı buluşturmaktı. Bayılırız böyle trajik hikâyelere zaten, bize de fırsat çıktı. O mektupla beraber gelen günlük, olduğu haliyle, hiçbir değişikliğe uğramadan basıldı ve *Bir Gün Beni Ağlayacaksın* olarak raflardaki yerini aldı. Fakat okuyunca anladık ki ortada iki aşık yoktu, sadece aşık bir adam vardı. Öyle büyük bir kalabalık varmış ki aşkı tek taraflı yaşayan, Tunç İlkman kısa sürede iç sesimiz oldu ve yaşayamadıklarımızı anlattı. Yaşadığımız her şey önünde sonunda birer anıya dönüşür de yaşayamadıklarımız hiç çıkmaz ya aklımızdan, hiç çıkmadı sözleri aklımızdan. Kim bilir kimleri düşünerek çizdik cümlelerinin altını, kaç kere 'ah!' dercesine gözlerimiz uzaklara daldı… Derken ikinci kitap *Aşık Ölüyorum* çıktı.

Şans mı tesadüf mü bilemem ama *Aşık Ölüyorum*'da Tunç İlkman'la yollarımız buluştu ve kitabı yayına hazırlama lütfu bana sunuldu. Sevdiğiniz bir yazarın editörü olma mutluluğunu anlatamam, emoji kullanamıyoruz çünkü burada. Kitabı hazırlarken çok uzun süre beraber vakit geçirdik ve anladım ki bu adamı ayakta tutan şey yazma hevesi. Hani dünyanın en cool düğünü de olsa, bir yerden sonra kravatlar başa bağlanır, o cool hallerden eser kalmadan Ankara'nın Bağları'nda oynanmaya başlanır ya; öyle bir etkisi var Tunç'un da. Birkaç sayfa okuyunca, cama başını yaslayıp uzaklara bakmalı duygusal şarkı klibi çekerken buluyorsun kendini. (Örnek için; Candan Erçetin – Yalan klibini izleyebilirsiniz) Senin en derine sakladığın, senin dışında kimse göremez sandığın yarana dokunuyor yazdıkları bir şekilde ve acısını tekrar tekrar hissediyorsun okuduğun her kelimede. Hayatında bir kez bile olsa aşk karşısında kendini çaresiz hisseden herkesin, kitabı kapatıp göğsüne bastıracağına eminim. Çünkü ben de çaresizliğin ne demek olduğunu biliyorum, göğüs kafesimde hissettim.

Aşk uzmanı değilim ama o kadar çaresizken nasıl dik durulur derseniz; böyle işte. Umut ve hayallerle… Tunç İlkman'ın da umudu şimdiye kadar söyleyemediklerini anlatmak, o sözleri asıl sahibine, yani onları hissettirene duyurmakmış. Kısacası; bu zamana kadar sustuğu ne varsa artık bilsin diye yazmış. İnsan ummaktan ve hayal etmekten vazgeçmez, bunları dile getirmekten vazgeçer sadece. O vazgeçmemiş, inanmış. İyi ki inanmış da bize de bir kapı aralamış adı 'belki' olan. Küçücük bir ihtimal değil midir zaten çoğu kez bizi düşmekten alıkoyan?

İnancını kaleminden daha dik tutan Tunç İlkman'ın en büyük hayaline gelince… Zamanı geri alma şansı olduğunda bile, geri almak istemeyecek kadar mutlu olmakmış en büyük hayali.

Eğer bir hayale sarılabilseydik, saatlerce parmak uçlarımda durma pahasına boynuna sarılırdım bu hayalin. Sizce de değmez mi? ■

ANİME USTASI HAYAO MIYAZAKI ve EN İYİ 10 FİLMİ

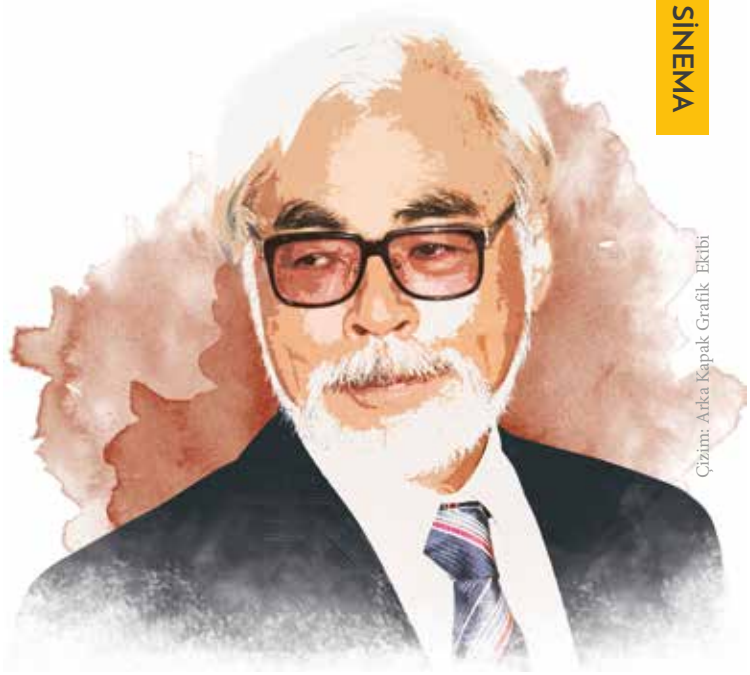

Çizim: Arka Kapak Grafik Ekibi

Abdullah Rıdvan Can

Filmlerinde işlediği konular ve sürekliliği olan tema ve kodlarla birlikte Miyazaki, sinemasal açıdan üstün bir dil yeteneğine sahiptir. Bu dil, imgelem yoluyla kültürel aktarım yapan birer mekanizma haline gelmektedir. Canlıdır ve işleyiştedir. Miyazaki sinemasında en çok kullanılan birkaç imgeden biri olan kadın figürleri, toplumsal olarak Japon kültüründe kadının yerine işaret etmektedir. Bunun yanında genel olarak bahsedecek olursak Miyazaki filmleri, felsefi bir bakış açısının yanında iç anlam ve süreklilik bakımından üst bir dile sahiptir. Bu anlatı üslubu, kültürel bir imgelem olarak ele alındığında özellikle auteur kuramı çerçevesini oluşturan; kendini yineleme metodunu bir kısır döngü olarak ele almadan niteleyecek olursak kendini yineleyen ve genel manada eylemsel olarak bir bütünlük içerisinde seyreden bir sinema diline sahip oluşu Miyazaki filmlerini değerli kılmakla birlikte yönetmenin auteurlüğü hakkında bize belirli hatlar çizmektedir. Biz bu yazıda her ne kadar auteur'lüğüne dair değini yapmayacak olsak da onun bu sinemasal tutarlılığının kültürel bir beslenme kaynağı veya tersten okunduğunda kültürdeki tutarlılığın bir yansıması olarak değerlendireceğimiz için yer yer bu kurama da değineceğiz.

Filmlerinde ele aldığı konuları şekillendirirken genel itibariyle kendi sinemasının dili haline getirmiş olduğu etmenleri kullanmada ve onu filmin içerisine yedirerek senaryo bağlamında veya yönetim bağlamında herhangi bir eğretiliğin olmadığını göstermektedir. Uçmak eylemi onun filmlerindeki en önemli imgesi olduğu kadar kadına bakış açısı da felsefi ve kültürel bir kod özelliği taşımaktadır. Aile her ne kadar önemliyse toplumsal bellek de o derecede önemlidir.

Okunmasını kolaylaştırmak adına Miyazaki sinemasını iki farklı süreçte ele almak gerekirse bunlardan ilki; yönetmenin toplumsal bellek dediği ve kültürel kodların tamamını barındıran ve Japon tarih felsefesine dâhil olan tüm etmenlerin sunulmasıdır. İkincisi ise daha çok teknik veya görsel olup aynı zamanda evrensel estetik değerleri kapsayan ve bunu zihinsel bir imbikten geçirerek filmlerinin felsefi alt yapısına dâhil etme sürecidir. Uçmak eylemi, hem teknik ve görsel hem de evrensel estetik değerler bakımından bu konuya dair önemli bir imgedir.

Bununla alakalı olarak şöyle bir yargıda bulunmak yerinde olacaktır. Hayao Miyazaki'nin uçaklara ve uçan nesnelere karşı özel yakınlığı hemen hemen bütün eserlerinde görmek mümkündür. *Porco Rosso*, 1920'li yıllarda tamamen çift kanatlı ve pervaneli avcı uçakları döneminde geçer, akrobasi ve it dalaşını yüceltir. *Laputa*, gökyüzünde gizemli bir enerji sayesinde uçan bir adayı konu alır, *Nausicaa'nın Rüzgarlı Vadisi*'nin ötesindeki topraklar üçüncü dünya savaşından sonra yaşanan dehşet verici ekolojik bir felaket tarafından yok edildiği için insanlar zehirli toprakların ve polen bulutunun çok üzerinde, göklerde yol alan hava gemileriyle seyahat etmektedir.

Bahsi geçen mesele, uçmak eylemin ilk ve görünen yüzüdür. Aynı zamanda Miyazaki, bu kadar çok

uçma eylemini kullanmakla birlikte hiçbir zaman pilot olmayı hiç düşünmemiş ve uçak uçurmayı istememiştir. Bu detay, Miyazaki sinemasının bir felsefesi olduğuna dair en önemli iç anlamdır. Zira Miyazaki, bu gibi bir eylemi sadece sinemasının anlamsal derinliği ve tutarlılığı açısından ele alarak bir nevi auteurlüğüne dair bir iz bırakıyor. Bunun yanında en önemli konulardan biri olan filmlerindeki detaycılık ve ayrıntı etmenini ele alırken uçmak eylemi sınırları içerisinde kalarak konuya yaklaşmak gerekecek. Detay çizimler ve en ince ayrıntılar onun uçan nesnelerindeki dikkate değen en önemli ögedir. *Howl'un Yürüyen Şatosu*'nda hava gemileri birbirleriyle kapışır; Howl geceleri dev siyah kanatlı bir yaratığa dönüşerek düşman hava gemilerine ve Büyücü Saliman'ın uçan ajanlarına saldırır. *Howl'un Yürüyen Şatosu*'ndaki zırhlılar ilk ironcladleri ve dreadnotları andırır, uçan gemiler ise gerçek zeplinlerle *Nausicaa* ve *Laputa*'nın hava gemilerinin bir harmanıdır.

Uçmak, Japon kültürünün tarihsel sürecinde okunacak bir etmen ve imgedir. Anime sinemasının da özelliklerinden yararlanarak tasarlanan bu uçan nesneler ve uçan nesnelere dönüşen karakterler özellikle kısmi olarak gerçekliğe sadık kalmasıyla temellerini çok sağlam bir şekilde atarak belki de buluş dünyasına farklı bakış açıları getirmektedir. Bu mana üzerinden gidildiğinde bile Miyazaki sineması uçma edimi üzerine önemli kodlar ve kültürel anlamlar taşımaktadır. Japon tarihi ve kültürünün süreç olarak zor ve zahmetli dönemlerden geçtiği hakkında su götürmez bir gerçektir. Bu mana, uçmak edimi üzerinden ele alınacak olursa hız, yükselme, daha fazla ferahlama, sahip olunanla yetinilmeyip gözleri daha yüksekte olarak yaşama üzerine anlam çıkarsamaları yapılabilir. Miyazaki, hemen hemen her filminde toplumsal olaylara bakış açısını keskin çizgilerle ifade ettiği için bu eylemi de kültürel imge ve öngörü adına kullanıyor olması yüksek ihtimal dâhilindedir ve sinema bağlamında böyle okunmalıdır.

Miyazaki sineması, sadece "uçmak" demek değilse de yine de büyük bir kısmını ve teknik alt yapısını oluşturmaktadır. Hikâye işleyişinde ve karakter analiz süreçlerinde bunu açıkça görüyor olmamız, filmlerdeki tekrar edegelen bu imge durumunu yüceltmekle birlikte sinema dili oluşturma fikrinin de temelini oluşturmaktadır. Diğer kodlara ve felsefi altyapılara ihtiyaç hissetmeden de başlı başına bu eylem, Miyazaki sinemasının devingen yapısına ve içsel ahengine dalalet eder. Diğer tüm ögeler, birer yan hikâyecik ve söylev olarak filmlerdeki hak ettiği yeri bulur.

Aile yapısına önem verme, ideal aile ve ailenin dönüşümü konusu özellikli ve hassas konular olmaları bakımından en ince detaylarla ele alına gelmiştir. *Ruhların Kaçışı*'nda aile bireylerinin domuza dönüşmesi, modern çağla beraber zihinsel bir dönüşüme uğramış ve manasının yitirmeye yüz tutmuş "harcama kültürü" üzerine inşa edilmiş ailenin maddesel tezahürünü yansıtmaktadır. Yediğini ve doyduğunu anlamayan bir hayvan üzerinden görselleştirilen aile bireyleri toplumsal erozyonun boyutlarını da bizlere yansıtmaktadır. Aile kutsal ve önemli bir sistemdir. Bu nedenle Japon kültüründe bu kadar derin öneme sahip olan bu kavram da karşılığını ve imgesel anlatımını kazanarak Miyazaki sinemasında yerini bulmaktadır.

Kadına bakış meselesi ise aile konusundan birkaç adım öndedir. Özellikle tasarladığı güçlü kadın karakterlerle, kadının tarihsel süreçteki yeri ve konumu itibariyle "geleceğe dair" olma özelliğine vurgu yapmak gibi bir fikri olduğu çıkarımını yapmak belki çok paranoyakça olacak ama üzerinde akıl yürütmeye değer bir konudur. Çünkü her ne kadar kadınlar güçlü ve hakimiyet sahibiyse de onları maddi

Spirited Away
(2001)
IMDb puanı: 8,6

Princess Mononoke
(1997)
IMDb puanı: 8,4

Howl's Moving Castle
(2004)
IMDb puanı: 8,2

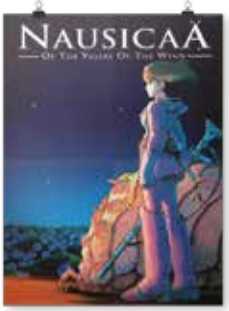

Nausicaä of the Valley of the Wind (1984)
MDb puanı: 8,2

Whisper of the Heart
(1995)
MDb puanı: 8,0

olarak bağlayan eş, çocuk veya diğer insani ilişkiler onlara kadınlıklarını anımsatan en güçlü argüman ve toplumsal devamlılığı ve doğurganlığı imleyen en ince detay olarak Miyazaki sinemasında yerini alıyor. Miyazaki, güçlü kadın karakterleri çok sever ve böylesine karakterleri animelerinde de genellikle başkarakter olarak kullanır. Hikâyelerini de genel olarak iki güçlü kadın karakterin çatışması üzerine kurgular: *Prenses Mononoke*'de Kurt Tanrıları tarafından büyütülen *San ve Demir Dağın efendisi Lady Eboshi*, *Ruhların Kaçışı*'ndaki Chihiro ve ruhlar hamamının patroniçesi Cadı Yubaba, *Howl'un Yürüyen Şatosu*'ndaki Sophie ve Batının Kötü Cadısı...

Bu karakterlerin analizleri, filmin de dilini oluşturmakla birlikte auteur kuramı çerçevesinde ele alınan tüm Miyazaki filmleri dâhilinde okunmalıdır. Genel hatlarıyla birbirini andıran ve birbirlerine hiç benzemedikleri halde her filmde farklı bir fikir altyapısına sahip olan kadın karakterler sinemasal devingenlik ve süreklilik adına önemli bir imgedir. Bu meseleyi daha da önemli yapan durumla ilgili olarak; Genellikle bu karakterler ortada olan bir erkeğe (ki bu çoğu zaman korkunç hatta tanrısal güçlere sahip olan bir erkektir) hükmetme savaşı içindedirler: *Prenses Mononoke*'de bir Şeytan Tanrı tarafından lanetlenmiş Prens Ashitaka, *Ruhların Kaçışı*'nda Yubaba'ya kulluk etmek zorunda olan ve güzel bir oğlan çocuğu görünümünde gezinen Ejderha Baku, *Howl'un Yürüyen Şatosu*'nda bütün kadınların sevgilisi yakışıklı büyücü Howl denebilmektedir.

Karakterlerin baskın ve hikâyeyi yönetebilme güdülerinin güçlü olduğu filmlerde, yönetmenin olaya bakışı ve süreci son derece dikkatli ve bilinçli okuması yatmaktadır. Yönetmen, bunca karakterler arasından birbirlerini imleyen ve birbirlerini işaret eden bu tipteki karakterleri kullanmak kastıyla auteur kuramı çerçevesinde önemli bir karşılaştırmaya tabi tutulmuştur. Daha da derine inecek olursak; "*Prenses Mononoke*'de çarpıcı olan karakterlerinin, özellikle de kadın karakterlerinin fazlasıyla yuvarlak ve karmaşık oluşudur. Lady Eboshi, yüzeyde öykünün köylüsü gibi görünür, sonuçta ormanı tahrip etmektedir ve saldırgandır." Bir başka karaktere bakacak olursak Chihiro, Miyazaki'nin güçlü kadın karakterlerinden bir başkası, bir başoyuncu, ruhsal anlamda bağımsız ama sorumsuz olmayan bir kişiliktir. Herhangi bir toplumsal gruba uyum sağlama ve kabul edilme yetisi hem bir ruhlar âleminde bile ayakta kalabilmesiyle hem de eski sınıf arkadaşlarından aldığı çiçeklerle sergilenir.

Son olarak da *Howl'un Yürüyen Şatosu*'ndaki Sophie'ye bakalım: *Ruhların Kaçışı*'ndaki Chihiro'da olduğu gibi Sophie de bir kimlik krizi yaşar; iki karakteri birbirinden ayıran *Howl'un Yürüyen Şatosu*'nda krizin ruhani değil fiziksel oluşudur. Sophie, Çöplük Cadısı tarafından ihtiyar bir kadına dönüştürülür ve sabırlı bir isteksizlikle onun rolünü üstlenir. Bu, onun fiziksel görünümünü etkiler ama asıl Sophie'nin kendisiyle ilgili hissettiğini yansıtır: kendi görünümünü kötüleyerek. Paradoksal bir biçimde, yaşlı görünümü nedeniyle iyi görünme şansı olmadığından daha fazla özgürleşir ve kendine güvenir, kaybedeceği bir şey olmadığından zorluklara karşı dimdik durur.

Tüm bu kavramlar Miyazaki sinemasının temel yapı taşlarını oluşturarak yönetmenin nasıl bir fiziksel ve ruhani yapıya sahip olduğunu belirtmekle birlikte sinema dili açısından değerlendirilen söylevlerini sabitleyici bir özelliğe sahiptir. İçsel bütünlük ve filmler arası anlam geçişi, sinemasının auteur kuramı çerçevesinde değerlendirilen tüm sorunsallara cevap vermektedir. Kavramsal düzeyde farklı her fikre açık olan Miyazaki, film dili açısından sabitleyegeldiği tüm etmenleri büyük bir vefa ve kararlılıkla ele alıp işlemektedir. ■

My Neighbor Totoro
(1988)
IMDb puanı: 8,3

From Up on Poppy Hill
(2011)
IMDb puanı: 7,4

Ponyo
(2008)
IMDB puanı: 7,7

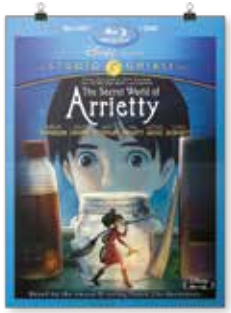

The Secret World of Arrietty
(2010)
IMDb puanı: 7,7

Kiki's Delivery Service
(1989)
IMDb puanı: 7,9

GİRİŞİMCİLER İÇİN **FİLMLER**

Tuğba Güner

SOSYAL AĞ: Yıl 2003. Kız arkadaşı tarafından terk edilen ve bunun acısını çıkarmak isteyen Harvard'lı Mark, kampüsteki tüm kızların bilgisinin olduğu veri tabanına sızar. Kimin daha güzel olduğunu seçebileceğiniz, adını Facemash koyduğu bir sayfa oluşturur. Önce sadece Harvard'da kullanılan sayfa gittikçe büyür ve Facebook'a dönüşür. Filmin başlarında bize asosyal olarak gösterilen ve şu an dünyanın en genç milyarderi olan Mark Zuckerberg'in hayat hikâyesine de ışık tutan yapımda, bir milyarı aşan aktif kullanıcısı olan Facebook'un kurulma aşamaları anlatılıyor. Eğlence amaçlı ortaya atılan fikir bir anda tüm hayatları değiştirebiliyor. Aaron Sorkin'in en iyi senaryo dalında tek Oscar'ını aldığı filmdeki şu replik günümüzü de özetler nitelikte: "İnsanoğlu çiftlikte yaşadı, sonra şehirlerde yaşadı ve şimdi de internette yaşayacak!"

STEVE JOBS: Jobs'un dâhiliğine ikna olacağımız bir film. Karşımızda yine *Sosyal Ağ* filminden tanıdığımız Oscar'lı senarist Aaron Sorkin var. Hızla akan uzun diyaloglarından tanıdığımız yönetmen Sorkin bu filmde de repliklerle başımızı döndürüyor. Böylece konuşmaları takip edebilmek için bir an bile filmin başından ayrılamıyorsunuz. Jobs'un hayatına ciddi şekilde yön veren üç önemli konu ele alınıyor. 1984'teki Macintosh lansmanı, 1988'de Apple'dan kovulması ve 1998'deki iMac lansmanı. Bu dönüm noktalarının onun hayatını ne derece etkilediğini izliyoruz. Klasik anlamda bir biyografiden çok uzak olan filmde Jobs'un zekâsını, hırslarını ve kızıyla olan özel hayatını da görüyoruz. İki ortak Steve Jobs ve Steve Wozniak arasında geçen bu diyalog Jobs'u daha iyi tanımamızı sağlıyor: "Mühendis değilsin, tasarımcı değilsin. Duvara bir çivi bile çakamazsın. Nasıl oluyor da günde on defa Steve Jobs bir dahi cümlesini duyuyorum. Sahiden sen ne yapıyorsun?" "Müzisyenler enstrümanları çalar, ben ise orkestrayı yönetirim."

UMUDUNU KAYBETME: Christopher Gardner adındaki bir röntgen cihazı satıcısının gerçek hayat hikâyesine dayanan film, zor zamanlar geçiren girişimcilere motivasyon kaynağı olacak nitelikte. Maddi zorluklar yaşayan Chris eşi tarafından terk edilir. Kirasını ödeyemediği için evden de atılınca oğluyla bir başına kalır. Oğluyla sokaklarda yaşamaya başlayan Chris, artık tercih edilmeyen ve piyasadaki ürünlere göre daha pahalı olan bir röntgen cihazını kendisi üretmişçesine pazarlamaya çalışır ama başarılı olamaz. Ünlü bir borsa şirketine altı ay boyunca hiç para almadan çalışmak ve staj sonunda seçilenler arasında yer almak şartıyla kabul edilir. Neyse ki hikâyemiz mutlu sona doğru gider ve Chris milyoner bir girişimci olmayı başarır. Filmin adı tam olarak hikâyeyi özetleyecek nitelikte ve başrolde olan Will Smith kendi oğluyla birlikte izleyici karşısına geçiyor.

WALL STREET-BORSA: "Hırs iyidir." repliğiyle hafızalarımıza kazınan, sinema tarihinin kült filmlerinden biri; 1987 yapımı Wall Street. Para kazanmak uğruna acımasız olan ama işin içine aile ve değerler girince çatışma yaşayan insanlar. İş dünyasının perde arkasını gösteren ve hırslarına yenik düşen insanları gözler önüne seren filmimiz genç borsacı Bud Fox üzerinden ilerliyor. Fox, çok iyi bir finansçı olmak için mücadele ederken hırsın vücut bulmuş hali, Wall Street efsanesi Gordon Gekko himayesinde piyasanın inceliklerini de öğrenmeye başlıyor. Ancak işlerin hiç de göründüğü gibi kolay ve "temiz" olmadığını anlıyor. Elde edilen zenginlik kadar ödenmesi gereken bedeller de vardır. Sistemin acımasızlığını çok iyi şekilde ortaya koyan, Michael Douglas'ın Oscar ödülü aldığı filmin 2010 yılında "**Para Asla Uyumaz**" adında devamı da çekildi.

GÖKLERİN HÂKİMİ: Amerika'nın en zengin insanlarından olan, daha çok havacı kimliğiyle tanıdığımız ama *Cehennem Melekleri* adındaki filmi çekmek için babasının bıraktığı tüm serveti harcayan Howard Hughes'ın hayatı. Film, Hughes'in gençlik yılları ve uçma sevdası ekseninde ilerliyor. Hughes'in azim ve hırsını, havacılıkta çığır açmış projelerini, sektördeki rakibiyle girdiği mücadeleyi izliyoruz. Ve bunun yanında hayatını sekteye uğratan obsesif kompulsif bozukluğunu da. Bol Oscar'lı, Leonardo Di Caprio'nun başrolde olduğu bu filmi girişimciler sevecekler.

STAJYER: Yaşı 70'e dayanmış, eşini kaybetmiş ve emekli bir adam; Ben Whittaker. Artık evde oturmaktan sıkılmış ve bir işe yaradığını hissetmek istiyor. Genç bir kadın tarafından kurulan moda sitesinin kıdemli stajyer aradığını duyunca anında başvuruyor. Şirketin en yaşlısı olan Ben, yaşadığı kuşak çatışmasıyla da absürd durumlar sunuyor. İlk başta her ne kadar şirketin sahibi Jules onu ayakaltında dolanan birisi olarak görse de zamanla onun deneyimlerinden fazlasıyla faydalanıyor. Robert De Niro'nun başrolde olduğu *Stajyer*, komedi unsurları olan ve kendinde güç hissettikten sonra yaş gibi önemli bir sorunu aşıp sektöre tutunabilmeyi gösteren bir yapım.

JOY: Aşk acısı, iş hayatının zorlukları ve tüm bunlara eklenen maddi sıkıntı ile boğuşan ama yılmayan bir kadın; "Miracle Mop"un mucidi Joy Mangano. Yüzden fazla patentli ürün icat eden ve üç çocuğuyla tek başına ayakta kalmaya çalışan Joy'un bugünlere nasıl geldiğini ve mücadelesini anlatan film, özellikle kadın girişimciler için biçilmiş kaftan niteliğinde. Ailesini tek başına geçindiren, zeki, çalışkan ve en önemlisi üretken Joy'u Jennifer Lawrence canlandırıyor.

ÇOK PİŞMİŞ: Girişimcilik denilince aklımıza bilişim gibi belirli sektörlerin geldiği gerçek. Ama her meslekte girişimciler var, her şeye yeniden başlamaya çalışan Adam Jones'un işi aşçılık gibi. Çok usta bir şef olan ama sorumsuzluğu yüzünden batan Adam sil baştan bir kariyere atılır. Londra'da yeni bir restoran açarak kazanması çok da kolay olmayan ve herkesin çabaladığı 3 Michelin yıldızını almaya çalışır. Sadece bir "aşçı" filmi olmanın ötesinde olan, kötü liderliğin risklerini vurgulayan girişimciler için ders niteliğinde olacak bir yapım.

ZEKÂ PIRILTISI: Yıl 1964. Robert Kearns yağmurlu bir günde otomobilinde giderken sürekli çalışan ve camları çizen sileceklerinden yakınır. Belirli zaman aralıklarıyla çalışan bir silecek modeli fikri aklına gelir ve bunu gerçekleştirir. Bu silecekler Ford'un da dikkatini çeker. Kearns, Ford ile birlikte çalışacağını düşünürken planları alınmış şekilde kapı dışarı edilir. Robert Kearns ne kadar büyük bir firmayla baş ettiğinin farkında olmasına rağmen kendi emeğini herkese kanıtlamak için tam on iki yıllık hukuki bir mücadeleye girer. Popüler oyuncu kadrosuna sahip olmadığı için pek bilinmeyen, onurlu bir mücadelenin uzun serüvenini anlatan gerçek bir hikâye.

PURPOSE: Yine kıyıda köşede kalmış tam bir girişimcilik macerasını anlatan bir film. 2002 yapımı bu film size Facebook fikrini hatırlatabilir. Bir yazılım düşüncesi olan kafadarların bunu hayata geçirme çabalarını izliyoruz. *Purpose*, hem girişimcilik hem de ortaklık konularında farklı bakış açıları sunuyor. ■

DENİZDEKİ ATEŞ

2016 | Belgesel | 96' | İtalyanca, İngilizce | 08 Temmuz 2016

Hazırlayan: A. Rıdvan Can

"*Çevreyolu*" belgeseli ile 2013 yılında Altın Aslan kazanan Gianfranco Rosi, Berlin´den Altın Ayı ile dönen yeni belgeseli *Denizdeki Ateş*'te günümüzün en acil ve en önemli toplumsal sorununa değiniyor. Film, özellikle Kuzey Afrikalı mültecilerin Avrupa'ya giriş noktası olan, İtalyan adası Lampedusa'da geçiyor. Rosi, adanın çeşitli sakinlerinin hayatını takip ediyor: bir balıkçı ailesi, bir radyo DJ´i, adada göçmenlerle ilgilenen tek doktor ve büyükannesi ve amcası ile yaşayan 12 yaşındaki Samuele... Bir anlamda filmin yıldızı olan Samuele'in göz hastalığı, sapanla oynadığı oyunlar, hatta onunla ilgili hemen her şey Avrupa'nın göçmen sorununa yaklaşımıyla ilgili bir metafora dönüşüyor.

Bu yılın tartışmasız en iyi belgeseli, bize göçmen sorununu aşina olduğumuz konforlu bakış açısının dışından, başka bir pencereden anlatıyor. Mülteci meselesine hiç olmadığı kadar yakından ve güçlü bir bakış.

WHERE TO INVADE NEXT

2015 | Belgesel | 120' | İngilizce | 15 Temmuz 2016

Belgesel Sinema, sektör içerisinde yeterli ilgi ve alışılmışlığa erişemedi. Ancak son zamanlarda çok önemli ve nitelikli belgesel filmler üretilmekte. Söz konusu ülkemiz olunca belgesel sinemaya daha az ilgi olmakta…

Bu ay sizlere "*Bowling for Columbine*", "*Sicko*" ve "*Fahrenheit 9/11*" gibi filmlerin Oscar Ödüllü yönetmeni Michael Moore'un, ilk gösterimini 2015 yılında Toronto Film Festivali'nde yapan yeni filmi *Where to Invade Next* ile bu kez Finlandiya, İtalya ve Fransa gibi ülkeleri "işgal ederek" Amerika'nın sosyal ve ekonomik problemlerine çare aradığı filmini beğeninize sunuyoruz.

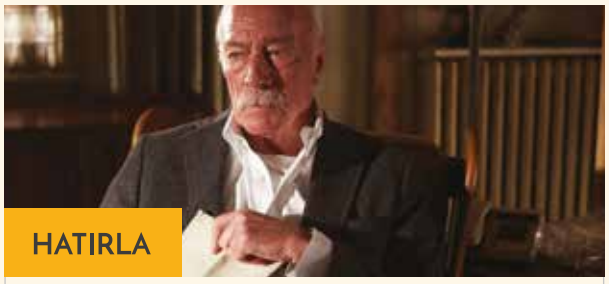

HATIRLA

2015 | Dram - Gerilim | 102' | İngilizce, Almanca

“Başka Bir Dünya” filmi ile Oscar adayı olan; Cannes, Berlin, Locarno gibi festivallerden ödül almış yönetmen Atom Egoyan’dan her anı sürprizlerle dolu, sürükleyici ve dokunaklı bir yapım.

Hafızası ile ilgili sorunlar yaşayan yaşlı Zev, yeni kaybettiği karısı Rurh’un yasını tutmaktadır. Karısına ölmeden önce verdiği intikam sözü onu hayatta tutan tek güçtür. Zev yaşlı arkadaşı Max’in de yardımıyla Max ve kendi ailesini Auschwitz’de katleden ve yıllarca kaçak olarak yaşayan bir adamı öldürmeye yemin etmiştir. Ancak bu intikam yolculuğunda Zev’in en büyük düşmanı kendi hafızasıdır.

PRENSİM

2015 | Dram | 124' | Fransızca | 29 Temmuz 2016

Bu kadının aşkının öyküsü, sevinç, acı, haz, özlem, tutku ve ihanetin arasındaki coğrafyalarda, bir hezeyan halinde dolaşıyor. Bu ilişki Tony’yi yavaşça öldürüyor. Oysa ilk tanıştığında Georgio onu kıvrak zekasıyla, güzellikleriyle, özgürlüğüyle etkilemişti; ertesi sabah uçar gibi birbirlerine düşmüşlerdi. O sabah, tutku ve aşkla olduğu kadar acı ve yalnızlıkla dolu bir on yılın ilk sabahıydı Tony için.

Georgio’nun Tony’yi çeken özgürlüğünün yokluğa, kıvrak zekasının yalanlara, inceliklerinin başka kadınlara dönüştüğü can yakan bir aşk ve bir kadın hikâyesi.

iTunes’DA BU AY

BY THE SEA 2015

Amerikalı bir yazarın küçük bir Fransız kasabasında hem yazma hem de evlilik sorununu çözdüğü başarılı bir Brad Pitt - Angelina Jolie filmi.

HAIL, CAESAR! 2016

Hollywood film endüstrisine yönelik mizah yüklü ve ilgi çekici bir eleştiri, George Clooney’i farklı bir rolde izlediğimiz filmde soğuk savaş dönemi de var.

VICTOR FRANKENSTEIN 2015

Ünlü Frankenstein klasiğinin bu en yeni sinema versiyonu insan biyolojisi ve hırsları hakkında sınırda dolaşan bir hikayeyi özgün bir dille yorumluyor.

ACEMİ GLADYATÖR 2013

Çocuklar için keyifli ve eğitici bir film olan Acemi Gladyatör, Collesium’un Gladyatör savaşlarını günümüz futbol müsabakaları gibi yorumlamış.

BİCAN EFENDİ'DEN ŞABAN'A
TÜRK SİNEMASINDA ŞARLO ETKİSİ

Tuba Deniz

TÜRK SİNEMASI ARAŞTIRMALARI
tsa.org.tr

Verdiği bir söyleşide "Benim komedim gerçek hayattır." der Chaplin. Filmlerinde sokaktaki adamı anlatır. Bizim sinemamızda da başta Bican Efendi olmak üzere Cilalı İbo, Turist Ömer, Şaban gibi birçok tiplemeye ilham kaynağı olmuştur.

Arka Kapak / Tuba Deniz

Sinemanın sembolik simalarının başında gelir Charlie Chaplin. Fakir ve acıklı bir çocukluk dönemi yaşar, para kazanabilmek için ilk olarak sahneyi tecrübe eder, sinemaya adım attığı yıl ise 1913'tür, *Making a Living* (Hayatını Kazanırken) filminde rol alır. Daha sonra peş peşe çektiği sessiz komedi filmlerle kısa sürede dünya çapında ünlenir. Filmleri ulaştığı her ülkede büyük alaka görür...

Sinema dünyasında ciddi bir tesir oluşturan bu çıkış doğal olarak Charlie Chaplin'in taklitçilerinin de ortaya çıkmasına sebep olacaktır. 1927 tarihli, Charles Ford'un kaleme aldığı ve Ragıp Rıfkı'nın "Şarlo'nun Mukallitleri" başlığıyla tercüme ettiği bir yazı bu tesir alanının genişliğine dair de bir fikir vermekte. Yazıda Amerika, Fransa ve İngiltere başta olmak üzere pek çok ülke sinemasında Şarlo'nun mukallidi olan aktörlerin ortaya çıktığına değinilir. "Ragıp Rıfkı'nın naklettiğine göre Billy West ve Carlos Almador adlı Amerikalı iki aktör, Şarlo'nun kıyafetlerini ve etvârını çalarak bazı filmler çevirmişti. Hatta Carlos Amador, işi bir adım daha öteye giderek onun adını (Charlie Alpin) kullanmaya başlamıştı. ....Almanya'da Ernst Bosser, Fransa'da M. Aleksi Nalpas ve Feridullen namıyla bilinen Cimi Orbay, Şarlo'nun mukallidi olarak filmler çeviriyordu."[1] Memleketimiz de tabii ki bu etkiden nasibini almıştır. Bizim sinemamızda Şarlo'nun ilk mukallidi Şadi Karagözoğlu'dur.

Karagözoğlu'nun Darülbedayi'de oyunculuğa devam ettiği dönemde, İbnürrefik Ahmet Nuri Sekizinci'nin Daniel Riche'nin *Bahane* (Le Pretexte) oyunundan uyarladığı *Hisse-i Şayia* isimli

oyunda canlandırdığı Bican Efendi tiplemesi halk nezdinde ilgi görür. Bunun üzerine 1917 yılında Müdafaa-i Milliye Cemiyeti adına Bican Efendi tiplemesinin etrafında şekillenen ilk film ortaya çıkar: *Bican Efendi Belediye Müfettişi*. Film de en az tiyatro oyunu kadar dikkat çeker. Böylece Charlie Chaplin'den esinlenen Bican Efendi tiplemesinin başından geçen maceraları anlatan serinin diğer filmleri art arda çekilir: Bican Efendi Tebdil-i Havada (1917), Bican Efendi Yeni Zengin (1918), Bican Efendi Para Peşinde (1918), Bican Efendi Vekilharç (1920), Bican Efendi Mektep Hocası (1921) ve Bican Efendi'nin Rüyası (1921).

Mevcut kaynaklardan yola çıkarak Bican Efendi'nin biraz dalgın, şaşkın ve beceriksizliği sebebiyle işlerini eline yüzüne bulaştıran bir portre çizdiğini tahmin etmek mümkün. Mesela *Bican Efendi Vekilharç* filminde zengin bir köşke vekilharç olarak alınan Bican Efendi'nin işgüzarlığı yüzünden tüm işleri karıştırması ve düzen kurmak isterken herkesle çatışması anlatılır. "Köşkte verilen bir toplantı sırasında Bican Efendi polise haber verir, köşk basılır. Karakolda suç Bican Efendi'ye yüklenince falakaya yatırılıp hapse atılır."[2]

Türk sinemasının ilk örneklerinde karşımıza çıkan Chaplin'e dönük ilgi ilerleyen yıllarda da farklı tonlarda ve biçimlerde tezahür eder. Filmlerinde komedinin yanı sıra dramatik bir zemin sunan, biçimsel arayışlarının ardında her daim söyleyecek sözü olan Chaplin'in sirayeti en çok komedi filmlerini etkileyecek fakat onunla sınırlı kalmayacaktır. Sinemamızın komik tiplemeleri hızlıca gözden geçirildiğinde, birçoğunun sadece dış görünüşüne bakmak dahi Chaplin ile ilişkilendirmek için kâfidir. Feridun Karakaya'nın canlandırdığı Cilalı İbo tiplemesi sokaklarda başıboş gezen, iyi niyetli ve dağınık görünümünün haricinde özellikle Cilalı *İbo Avrupa*'da (1970) filmindeki Führer taklidi ile Chaplin'in *Büyük Diktatör* (The Great Dictator, 1940) filmini akıllara getirir. Eğik şapkası, ütüsüz pantolonu, bir kısmını belinden sarkıttığı gömleği ve serkeş haliyle Sadri Alışık'ın canlandırdığı Turist Ömer tiplemesinin verdiği fotoğraf da Chaplin'e benzerdir. Nejat Uygur'un canlandırdığı Cafer Bey (1970) filminin Cafer Bey'i için de durum pek farklı değildir. *Cafer Bey* filminin konusu Chaplin'in filmi *Şehir Işıkları*'ndan (City Lights, 1931) izler taşır.

Şehir Işıkları, sokaklarda amaçsızca dolaşırken karşısına çıkan gözleri görmeyen bir çiçekçi kıza aşık olan ve onun gözlerini açtırabilmek için elinden geleni yapan Şarlo'nun hikâyesini anlatır. Bu filmin Yeşilçam melodramlarına uyarlanmış çok sayıda versiyonundan sadece biridir Memduh Ün'ün yönetmenliğini yaptığı; Muhterem Nur, Fikret Hakan, Salih Tozan ve Semih Sezerli'nin rol aldığı 1958 tarihli *Üç Arkadaş*. Bu film ile sinema dünyasında dikkatleri üzerine çeken Memduh Ün 1971'de aynı filmi tekrar çekecektir, bu defa başrolde Hülya Koçyiğit, Kadir İnanır, Müşfik Kenter, Halit Akçatepe vardır.

Şehir Işıkları'nın bir başka versiyonu da Kemal Sunal'ın başrolde oynadığı, Kartal Tibet'in yönetmen koltuğunda oturduğu *En Büyük Şaban* (1983) filmidir. Köyden şehre göç eden Şaban kör bir çiçekçi kız ile tanışır ve aşık olduğu bu genç kıza yardım edebilmek için elinden geleni yapar. Bütün iyi niyetiyle hayata ve insanlara yaklaşan Şarlo gibi Şaban da aslında adı konulmamış 'küçük' halk kahramanlarından biridir.

Yine Memduh Ün'ün yönetmenliğini yaptığı, Kemal Sunal'ın başrolde oynadığı 1986 tarihli *Garip* filmi de bir nevi Chaplin'in *Yumurcak* (The Kid, 1921) filminin bir uyarlamasıdır. The Kid'i bir 'Şaban filmi'ne dönüştüren Garip'te gündelik işler ile hayatını sürdüren Kemal'in sokakta bulduğu, daha sonra adını Fatoş koyduğu, terk edilmiş bir bebeği tüm zorluklara rağmen yetiştirme çabası anlatılır. Charlie Chaplin'in Yumurcak filmindeki birçok sahne birebir *Garip*'e uyarlanır: Kemal'in çocuktan kurtulmak için karşısına çıkan bir bebek arabasına bebeği birkaç defa koyma girişimi gibi ya da mahalledeki camları çocuğa kırdırarak ardından aynı sokaklarda cam satması gibi...

Verdiği bir söyleşide "Benim komedim gerçek hayattır." der Chaplin. Filmlerinde sokaktaki adamı anlatır; melon şapkası, çok düğmeli dar ceketi ile bir yandan soylu görünmeye çalışan, diğer taraftan hayatın tüm zorluklarına karşı tek başına mücadele vermek zorunda kalanların dünyaya kahramanca karşı çıkışını... Bican Efendi, Cilalı İbo, Turist Ömer ya da Şaban olsun, bizim sinemamızda da, Yeşilçam'a has bir dile bürünerek, yersiz yurtsuz, biraz 'serseri' ama her daim iyi niyetli 'sokaktaki adam'ın hikâyelerine ekseriyetle ilham kaynağı olur. ■

Dipnotlar ___

1. Türk Sinema Tarihinden Fragmanlar (1896-1945), Ali Özuyar; 2013, Phoenix, s.212.
2. Türk Sinema Tarihi, Giovanni Scognamillo; 2003, Kabalcı, s. 32.

tsa Türk Sineması Araştırmaları
Bilim ve Sanat Vakfı
Türk Sineması Araştırmaları
birimi tarafından hazırlanmıştır.

Berrak Sıral rights5@kalemagency.com

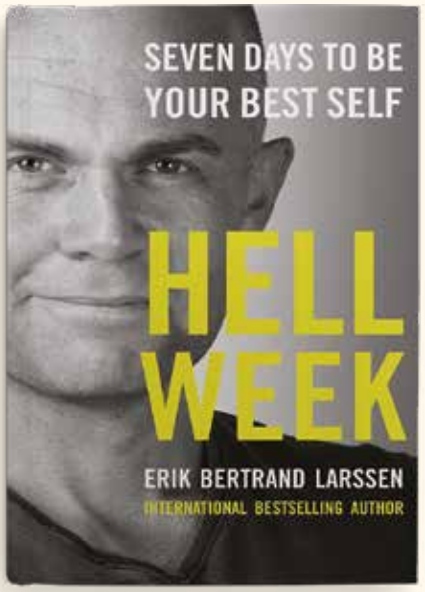

Hell Week: Seven Days to Be Your Best Self
Erik Bertrand Larssen

Olimpiyat sporcularından Fortune 500 CEO'larına kadar uzanan bir takipçi yelpazesine sahip dünyaca ünlü akıl eğitmeni Erik Bertrand Larssen'in kaleme aldığı *Hell Week*, uzun vadeli mesleki ve kişisel gelişimin anahtarını okuyucuya sunan, askerî fakat anlaşılır bir üslupla yazılmış bir rehber. Norveçli E. B. Larssen, Bosna, Kosova, Makedonya ve Afganistan'da görev yapmış eski paraşüt birliği eri, başarılı bir girişimci ve takdir edilen bir performans danışmanı. Larssen'in tekniğinin merkezini, bir hafta boyunca olabileceğinizin en iyisi olmak oluşturuyor.

Madalya sahibi olimpiyat sporcusu Martin Johnsrud Sundby, ünlü golf oyuncusu Suzan Pettersen, Statoil ASA, Microsoft, Boston Consulting Group şirketinin yöneticileri gibi pek çok kişinin başarısına ön ayak olan Larssen, yardımcı olduğu kişilerin hayatlarını tamamen değiştiren önerileri ile kişinin kendisine koyduğu sınırları aşmanın yollarını okuyucularına sunuyor. *Hell Week*, hayatınızın her alanında uzun vadeli ve etkili değişimleri gerçekleştirmek için sizi motive edecek harika bir rehber.

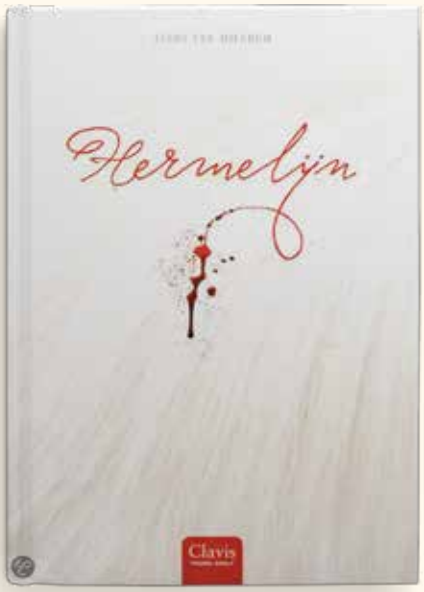

Hermelijn
Linda van Mieghem

Hermelijn, aşk ve korkunun, bir savaştan kurtulmak ya da esir düşmenin, terörün ve sığınmanın romanı. Korkuyla yönetilen bir toplumda, çocukların kendi kimliklerinin oluşmasına izin verilmeyişinin irdelendiği ve problemli görülen insanlara farklı açılardan yaklaşmanın anlatıldığı bir eser. Güçlü bir çocuk olan Savannah, ailesiyle birlikte ülkesinden kaçmak zorunda kalır. Çok geçmeden babası tutuklanır ve annesi, Savannah 11 yaşındayken, iz bırakmadan ortadan kaybolur. Neyse ki Savannah'yı kanatları altına alacak biri vardır: Enrico. Enrico, göçebe çocukları terk edilmiş çiftliklere yerleştiren bir oluşum olan WAYO'nun lideridir. Binlerce çocuk, hiçbir sosyal ve söz hakları olmadan, resmi olarak dünya üzerinde var olmadan bu çiftliklerde yaşamaya çalışmaktadır. Soğuk kanlılıkla, işkenceyle öldürülseler bile, kimsenin umurunda değildir. Kitabın konusu, dili ve inşası bakımından bunun sadece gençler için yazıldığını söylemek haksızlık olur, kitap yetişkinler için de önemli.

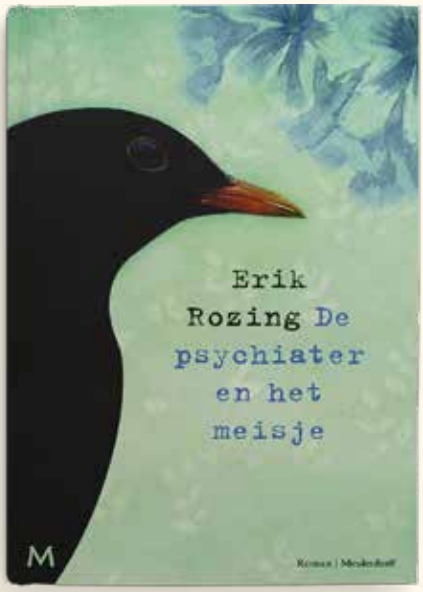

De psychiater en het meisje
Erik Rozing

The Imposible Fairy Tale
Han Yujoo

26 yaşındaki psikiyatri asistanı Dr. Edgar Simons nöbetindeyken acile çağrılır. Çünkü 22 yaşında, çekici bir kadın olan Stella intihara teşebbüs etmiştir. Edgar için bu kadın uzun siyah bir elbisenin içinde gotik makyajlı haliyle sıradan sınır kişilik bozukluğu olan hastalar gibi görünür. Edgar, Stella'yı hayata döndürebilmek için onunla ilgilenir ama bir yandan da kişiliğinden, mizahından etkilenerek ona doğru çekildiğini hisseder. Stella ise hastanede kaldığı günler boyunca Edgar'a olan ilgisini asla saklamaz ve aralarındaki mesafeyi yıkmaya çalışır. O sıralarda Faslı sevgilisi, Edgar'ı, kuzeniyle evlenmek için terk eder. Edgar depresyona sürüklenirken kocası henüz ölmüş babaannesinin de depresyonda olduğunu fark eder ve birlikte intihar etmeyi teklif eder. Babaannesi bunu kabul eder ve birlikte çok miktarda sakinleştirici hap alırlar, ancak ikisi de kurtulur. Bu denemesi Edgar'ın intihar etmiş hastalarını daha iyi anlamasını sağlar. Stella ve Edgar'ın farklı zamanlarda gelişen sayısız intihar denemeleri ve aralarındaki açıklanamayan yakınlık ikisini sonu görünmeyen yollara sokar.

Kitap, sıradan iki kız öğrencinin hikayesiyle başlıyor. Mia, annesi ve iki babası tarafından şımartılarak büyümüş şanslı bir çocuk. Herkesin gıptayla baktığı ithal kıyafetleri ve rengarenk kalemleri olan bir öğrenci. Hikayede bir de Child var. Child ne şanslı ne şanssız olarak tanımlanabilecek bir çocuk. O kadar az önemli ki bahsedilmeye değecek bir ismi olmadığı için ona "Child (Çocuk)" diyoruz.

Çocukların vahşi doğasında birbirlerine verdikleri zarar artarken yetişkinler neredeyse görünmez gibi. Toplum bu çocuklar arasında zalimlikten beslenen bir hiyerarşi oluşturmaya başlamış gibi görünüyor. Bir gün Child gizlice sınıfa girip sınıf arkadaşlarının defterine kara büyüyü andıran keyif kaçıran cümleler yazar. Bu lanetin ardından önlenemez ve çirkin görünen ufak olaylar büyüyerek büyük bir şiddet ortamı ve korkunç bir son hazırlar. Fakat bu rahatsız edici ve tahmin edilemez romanımızın sonu değildir. Han Yujoo'nun bu özgün, ürpertici, tüm etik değerleri yerle bir eden romanı sizi de büyüleyecek.

KİTAP VİTRİNİ

Hatice Yalçın

Kültür Savaşları
Doğan Gürpınar
Liber+ Yayınları

Sosyal bilimlere Almancanın hediyesi olan Kulturkampf (kültür savaşı) kavramı, kültür savaşlarının kıyasıya yaşandığı Türkiye'de layıkıyla yazılmamıştır. Gürpınar bu açığı, kültürel iktidar tartışmaları eşliğinde ve İslam-sekülarizm gerilimi ekseninde, kapsamlı ve güncel bir metinle dolduruyor.

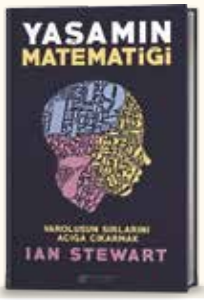

Yaşamın Matematiği
Yaz: Ian Stewart
Çev. Cengiz Yücel
Akılçelen Kitaplar

İngiliz matematikçi Ian Stewart yaşamın sırlarına matematikle ışık tutuyor. Bu konuda yazılmış onlarca kitaptan farklı olarak yeni, büyüleyici ve eğlenceli bir analizle hayatın kendisine bakan Stewart, karşılaştığı sorulara matematikçiler-biyologlar koalisyonuyla cevap arıyor.

Neden Hiçbir Şey Yok da Bir Şey Var?
Leszek Kołakowski
Çev. Suat Kemal Angı
Jaguar Kitap

Avrupa'da çok popüler olan bu kitap şimdi Türkçede. Kołakowski, felsefe tarihinin otuz büyük ismine yakından bakıyor; onların meşhur sorularına odaklanıyor. Bu arada da okuru sıkmıyor. Hızlı, zeki ve kritik bir felsefe yolculuğu.

Eczacılık Bu Değil
Yakup Ercan
İthaki Yayınları

Dünyanın en büyük endüstrilerinden biri ilaç sektörü ve odağında insan sağlığı var. Sektörün en büyük kurbanı da yine insan. Kitap, ilacın kullanım değeri değişim değerinden önce gelir, paradigmasına sadık kalarak sektörü sorguluyor.

Azla Mutlu Olmak
Francine Jay
Çev. Atilla Erol
Aganta Kitap

Bayan Minimalist Francine Jay, azla yetinme kitaplarına yepyeni bir boyut getiriyor. "Özgürleşmek için sade yaşama geçin." diye formüle ettiği bu yaşam tarzının olabilirliğini de kitabın ruhuna uygun olarak sade bir şekilde anlatıyor.

Kör Nişancı
Kurt Vonnegut
Çev. Handan Balkara
Can Yayınları

Kurt Vonnegut'un Kör Nişancı'sı 34 yıl gecikmeyle Türkçede. Mekan: Şampiyonların Kahvaltısı romanının da geçtiği hayali Midland kasabası. Kahraman: Vonnegutvari felaketlerin ortasında kalan Rudy Waltz. Waltz ise tam bir Raskolnikov denemesi.

Ve Sonra
Nurettin Durman
İz Yayıncılık

Türk şiirinin son 50 yılına imzasını bırakan şairlerden Durman, Ve Sonra ile bu 50 yılın içinden seçtiği şiirlerini bir araya getiriyor. Yılların berberi ve şairi Durman'ın şiirleri, dönemleri, karakterleri, ülkeyi, ruh hallerini çerçeveliyor.

İstanbulıun 100 Sinema Salonu
Barış Bulunmaz,
Ömer Osmanoğlu
Kültür A.Ş.

İstanbul sinema salonlarıyla batıdan birkaç yıl sonra tanışmış bir şehir. Kimisi cumhuriyete devreden bu salonlar ile güçlü bir sinema kültürüne sahip. Kitap, bu salonların envanterini çıkarıyor, tarihlerini, serüvenlerini anlatıyor. Renkli, Türkçe bir kaynak.

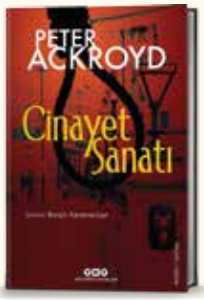

Cinayet Sanatı
Peter Ackroyd
Çev. Burçin Karamercan
Yapı Kredi Yayınları

Yıl 1880. Kurbanlarını "estetik" şekilde parçalayan bir seri katil ve bütün bunların olup bittiği, romanın baş kahramanı Londra. Bir idamla açılan, Karl Marx'ın zanlı olarak kurguya dahil olduğu belgesel gibi bir Londra polisiyesi...

Zurasudan - Bilgeliğin Keşfi
A. Çetin Yücesoy
Küre Yayınları

Zurasudan, Sudan darısı demek. Yoksul Sudanlıların yiyeceği... Yücesoy Kabe'de gördüğü bu darı tanelerinin peşinden Sudan'a gidiyor. Etkileyici bir içe yolculuğun çıktısı olan kitap, iç savaşa bilgelikle direnen Umşalaya halkının da başarı hikayesini anlatıyor.

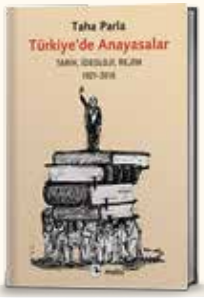

Türkiye'de Anayasalar
Taha Parla
Metis Yayıncılık

Tarih, İdeoloji, Rejim 1921-2016 alt başlığı ile çıkan kitap 2002'de yayınlanmıştı. Bu Güncellenmiş baskı tartışmaları 2016'ya taşıyor. Kitap 19. yüzyıldan kalma o soruyu soruyor: Türkiye demokratik bir anayasa "yazabilir" mi? Nasıl? Ne zaman?

02
HAZİRAN

İNSAN İNSANI, FOTOĞRAFÇI HEPSİNİ ÇEKERMİŞ

İstanbul Modern Fotoğraf Koleksiyonu'ndan derlenen "*İnsan İnsanı Çekermiş*", küratörlüğünü Merih Akoğul'un üstlendiği Türkiyeli 80 fotoğrafçının, 80 yıllık bir süreçte çektiği Türkiye fotoğraflarından oluşuyor. Fotoğrafçılar, önce manzara fotoğrafı bağlamında Türkiye'nin doğası ve tarihi dokusunu yansıtmışlardır. Ardından, başta İstanbul olmak üzere büyük şehirlerin günlük yaşamlarına eğilmişlerdir. Daha sonra da, ağırlıklı olarak kırsal kesimdeki insanlar ve yaşamlarına perspektiflerini çevirmişlerdir. Böylelikle sürdürülen Türkiye'de fotoğrafın hikayesi de sosyolojik bir işlev yerine getirerek durumları ve değişimleri kaydetmiştir. Sergi, fotoğrafçıların kendi bakış açılarıyla kaydettiği insan portrelerinden oluşuyor. Tarih: 2 Haziran – 18 Aralık 2016 / İstanbul Modern

SANATÇILARIN YOLLARI KESİŞİRSE...

Kuruluşundan bu yana genç sanatçıların gelişimine katkıda bulunma misyonu taşıyan Art On İstanbul, bu sefer Ahmet Çerkez, Olcay Kuş, Erman Özbaşaran ve Olgu Ülkenciler'in eserlerinin yer aldığı "Crossroads 4" adlı karma sergiye ev sahipliği yapıyor.

Aynı atölyeyi paylaşan Ahmet Çerkez (1976, Bulgaristan) ve Erman Özbaşaran'ın (1982, Çorlu) ortaklaşa ürettikleri "Metabolit" isimli seriye eklenen heykel çalışması, atık ürünlerin yeniden örülerek sağlam bir yapıya evrilmesiyle oluşturuluyor.

Tarih: 11 Haz.- 30 Tem. 2016
Yer: Art on Istanbul

TÜRKİYE SİNEMASINDA USTALAR: LÜTFİ AKAD SERGİSİ AÇILDI

İstanbul Modern, Türkiye sinemasının kurucu yönetmenlerine dair yeni bir projeye başladı. "Türkiye Sinemasında Ustalar" adlı projenin ilki 95 yıllık yaşamı ve filmografisiyle Türk sinemasının hikayesini yansıtan Lütfi Akad hakkında.

Sergide, "Ustasız Usta" Lütfi Akad'ın filmografisinden gün yüzüne çıkmamış set fotoğrafları, film kareleri, orijinal senaryolar ve afişler gibi 100 parçalık arşiv malzemesi bulunuyor.

Tarih: 24 May. – 31 Ara. 2016
Yer: İstanbul Modern

BENJAMIN KALEMİYLE İSTANBUL TARİHİ TASVİR ETMEK

"Past, in Each of its Moments, be Citable – On Walter Benjamin's Concept of History" adlı sergi, Benjamin'in 'Tarih Kavramı'na ilişkin bir çalışma.

Berlin'de yaşayan sanatçı Patrizia Bach tarafından hayata geçirilen proje 11 sanatçıyı, "Tarihin galibin bakış açısıyla yazıldığı" düşüncesini savunan Walter Benjamin'in "Tarih Kavramı Üzerine Tezler" adlı metninin Istanbul'a uyarlanması üzerine davet ediyor. 2015'ten beri belirli aralıklarla buluşan sanatçılar metinleri okuyup tartışıyorlar.

Tarih: 28 May. – 17 Tem. 2016
Yer: DEPO/Tütün Deposu

YAYINEVİNİN YÜKÜ EDİTÖRLERİN OMUZLARINDADIR

Utku Özcan | Zodyak Kitap

En basit haliyle söylersek yayınevinin ağır yükü editörlerin omuzlarındadır. Karar verilme aşamasındaki dosyaları okuyanı da, telif yazışmalarını yürüteni de, matbaaya gidecek kitabı en ince ayrıntısına kadar inceleyeni de ayrı sırtlanır bu yükü. Yayıncılık dünyasında lokomotif vazifesi gören bu kişiler için yakarsa editörler yakar bu dünyayı, diyebiliriz.

2014'te kurulan ve ağırlıklı olarak sinemaya uyarlanan eserler yayımlayan Zodyak Kitap olarak yeni yayın dönemine heyecan verici kitaplarla hazırlanıyoruz. Benim masamda da çok sayıda incelenecek dosya, katalog ve yeni kitap yer alıyor.

Yeni dönemde okurlarımızla buluşturacağımız ilk kitap, NPR'ın "2014'ün En İyi 100 Kitabı" seçkisinde yer alan, New York Times çok satanı *Odadaki Çığlık* olacak. Gabriel Sherman'ın kaleme aldığı kitapta, Fox News CEO'su Roger Ailes'in yönettiği programlarla ABD'nin siyasi hayatını nasıl büyük ölçüde etkilediği anlatılıyor. Ardından Ellis Henican'ın, sıradan bir ABD vatandaşı olan ve soğuk savaş döneminde aldığı eğitimlerle başarılı bir ajana dönüşen Naveed Jamali'nin hayat hikâyesini yazdığı *How to Catch a Russian Spy* raflarda yerini alacak. *Cold Comfort* adıyla beyazperdede izleyeceğimiz projenin yönetmenliğini *500 Days of Summer* ve *The Amazing Spider-Man* filmleriyle tanıdığımız Marc Webb üstlenirken, senaristliğini de *Black Swan*'ın yazarı Mark Heyman yapacak.

Yayın mutfağımızda çok sayıda yeni roman da bulunuyor. Norveçli yazar Anne B. Ragde'nin *Berlin Kavakları*, *Pagurus*, *Sıcak Dalgası* kitaplarından oluşan ve hakları 20 ülkeye satılan Neshov Üçlemesi okurlarla buluşacak. Yeni dönemde Türkçeye kazandıracağımız bir diğer roman da Hollywood'da yapımına başlanan, Sunny Singh'in *Otel Arkadya* adlı kitabı olacak. Roman, savaş fotoğrafçısı Sam'in teröristlerin saldırısı altındaki otelde yaşadığı gerilim dolu süreci konu ediyor.

Hazırlık aşamasındaki başka bir çalışmamız da Arjantinli yazar Eduardo Sacheri'nin 12 dilde yayımlanan *The Secret in Their Eyes* adlı polisiye romanı. *Gözlerindeki Sır* adıyla Türkçede yayımlanacak olan kitabın 2009 Arjantin ve 2015 Hollywood yapımı sinema uyarlamaları bulunuyor. 2009 Arjantin yapımı olan film, aynı yıl En İyi Yabancı Film Oscar'ının da sahibi oldu. *Gözlerindeki Sır*'da emekli sorgu müfettişi Benjamin Esposito'nun çalıştığı dönemdeki bir davadan yola çıkarak roman yazmaya karar vermesiyle birlikte, otuz yıl önceki bu olayı aydınlatmaya çalışmasına kadar giden süreç anlatılıyor.

Yine beyazperdeye aktarılan bir başka romanı daha yeni dönemde yayımlayacağız. ABD'li yazar Richard C. Morais'in 2014'te başrollerini Helen Mirren ve Om Puri'nin paylaştıkları projeyle sinemaya uyarlanan romanı *The Hundred-Foot Journey* yeni kitaplarımız arasında. İstanbul'a da birçok kez konuk olan ünlü şef Anthony Bourdain'in "Aşçılık dünyasını en iyi anlatan roman" yorumunu yaptığı eserde başarılı bir şef olmak isteyen Hasan'ın Hindistan'dan Paris'e uzanan eğlenceli ve ilham verici yolculuğuna tanık oluyoruz.

Program böylesine yoğunken yazın tatil yapmıyor ve çalışmalara devam ediyoruz. ■

FARUK BAYDAR: TASARIMA BAŞLARKEN ÖNCE NE YAPMAYACAĞIMI LİSTELİYORUM

Bu ay, Everest Yayınları'na tasarladığı kitap kapaklarıyla tanıdığımız ve takip ettiğimiz Faruk Baydar ile konuştuk.

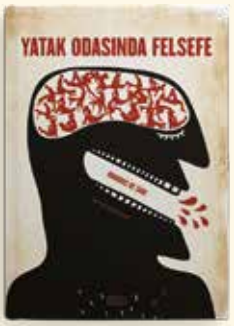

Kitap kapaklarını tasarlarken dikkat ettiğin detayları üç maddede özetler misin?

Çeviri Kitapsa; orijinali ve başka dillerdeki baskı kapaklarını inceliyorum... Kitap Türkçeyse ve ilk değilse başka yayınevlerince basılmış örnekleri araştırıyorum...

Ne yapmayacağımı listeliyorum ama yazmıyorum, bu sanal çerçeve konudan dağılmamı engelliyor...

Hem esinlenmek hem de başka kapaklarla "pişti" olmamak için web sitelerini ve kitapçı raflarını geziyorum...

Tasarımda iltimas gösterdiğin renkler ve yazı karakterleri var mı?

Kitap ismini "tamamı büyük" harflerle yazmayı tercih ediyorum, hem de gündelik hayatta büyük harf sevmiyor ve hiç kullanmıyor olmama rağmen... Tek başına bir renk ya da font takıntım yok... Birlikte uyum gösterecek renkleri ve fontları kombin etmek, tasarım yapmanın en keyifli sıkıntısı...

Şimdiye kadar tasarladığın kitap kapakları arasında en sevdiğin tasarım hangi kitaba ait?

Kimisine başlarken çok yükseldim, kimisi bittiğinde de "vay canına" dedim...

En beğendiğin kitap kapağı hangisi?

Can Yayınları'nın "Albert Camus" -bütün oyunları- dizisinde alan kullanımı keyifli ve cesur çalışılmış, kitapçı raflarında yakışıklı durmuş...

Keşke ben tasarlasaydım dediğin yerli ya da yabancı bir kitap var mı?

Bukowski'nin "Notes of a Dirty Old Man Melzer" kapağı... Kitaba rafta görüldüğü gibi değil, ilk taslak -A3 print- haliyle baktırmaya ısrar ediyor... "cuk" bi kapak... ■

Lübyana'ya Bir Bilet

ARZU ALKAN ATEŞ

İnsan neler saklıyor içinde!

"Senin düşüne girdikten sonra yerimi şaşırdım. İstedim ki bir an önce kendi düşümde olayım, deniz aşırı bir ülkeden yurda döneyim de anlatı başlasın..."

Arzu Alkan Ateş, Türkçenin bütün olanaklarını kullanarak, deneysel ve cesur bir üslupla kaleme aldığı öyküleri ile aramızda. Her bir öyküde hem Türkçenin tadına varacak hem de edebiyatımızın yeni yeteneğinin rehberliğinde sarsıcı yolculuklara çıkacaksınız.

/erdemyayingrubu
/erdemyayingrubu
/erdemyayingrubu

Dağıtım: Sedir Yayınları A.Ş.
Telefon: 0212 486 34 00

erdemyayinlari.com

erdem
YAYIN GRUBU
"okumak yaşamaktır"

Hiç Merak Ettin mi?

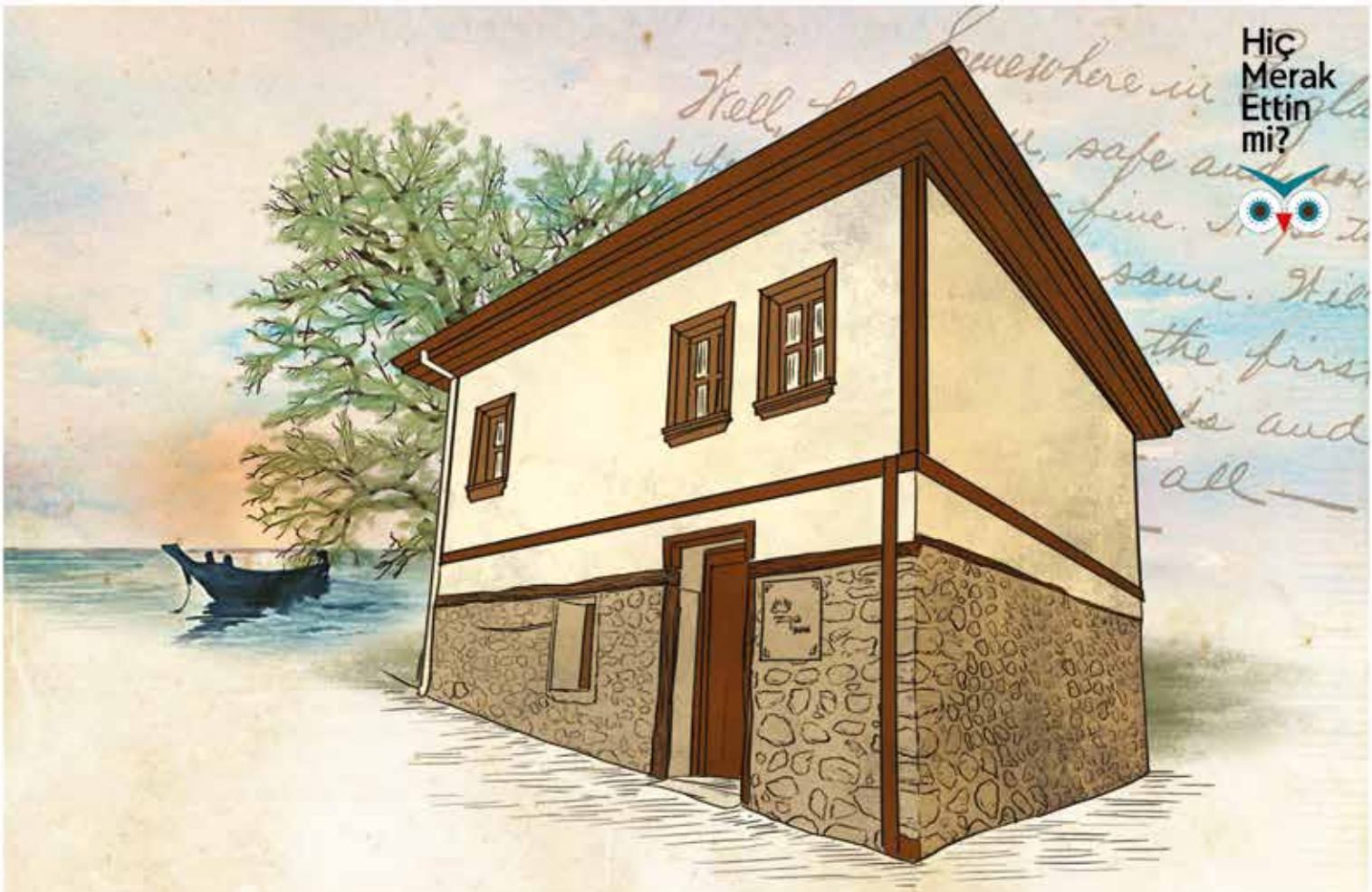

Göl Yazievi Konuklarını Ağırlamaya Hazır

Çalışmalarını tarih ve doğa eşliğinde tamamlamaları için yazar, şair, çevirmen ve araştırmacıları Göl Yazievi'ne bekliyoruz.

Detaylı Bilgi ve Başvuru:
Nilüfer Belediyesi Kütüphane Müdürlüğü
niluferkutuphaneleri@nilufer.bel.tr
Tel: (224) 413 2737

NİLÜFER BELEDİYESİ BURSA
GÖL YAZIEVİ

http://golyazievi.nilufer.bel.tr
http://kutuphane.nilufer.bel.tr
http://facebook.com/golyazievi
http://instagram.com/golyazievi